

300253

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALÁNAK

KÖZLEMÉNYEI.

XXXII.

AZ 1896—1900. ÉVI

BUDAPESTI ÉPÍTKEZÉSEK.

IRTA

DR KÖRÖSY JÓZSEF

A FŐV. STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA.

EGY GRAFIKUS TÁBLÁVAL.

BUDAPEST, 1903.

GRILL KÁROLY UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE.

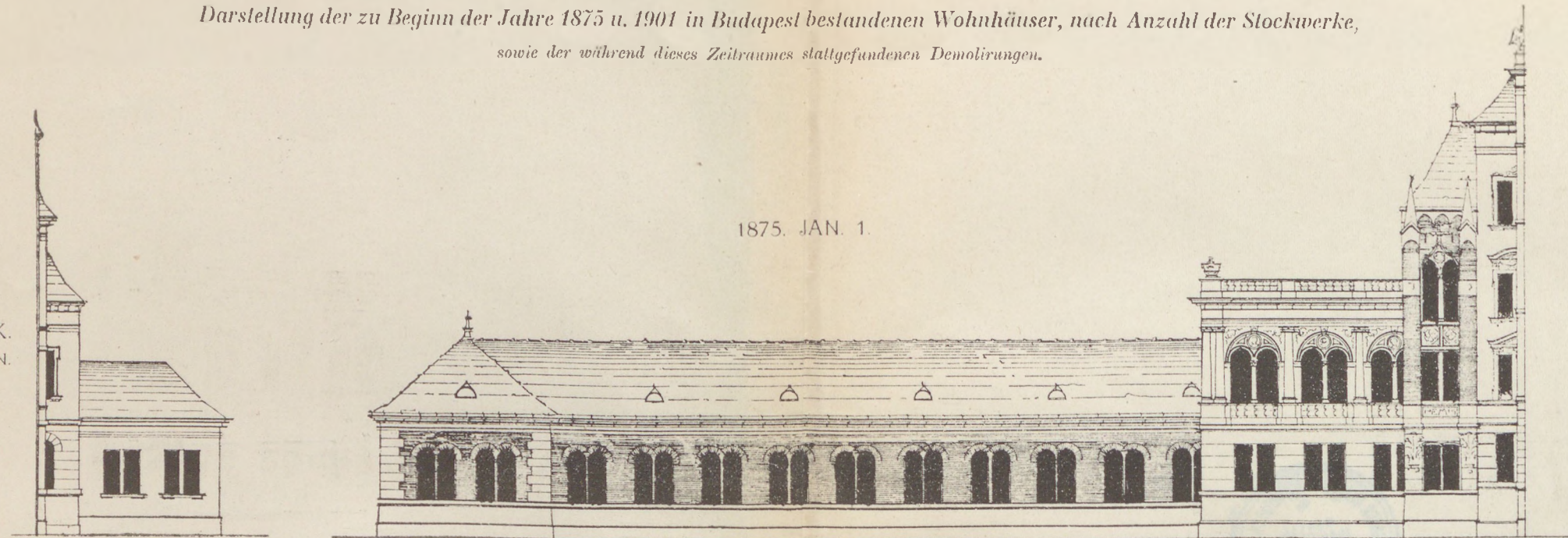
Ára 2 K

MAGY. AKADÉMIAI
KÖNYVTÁRA

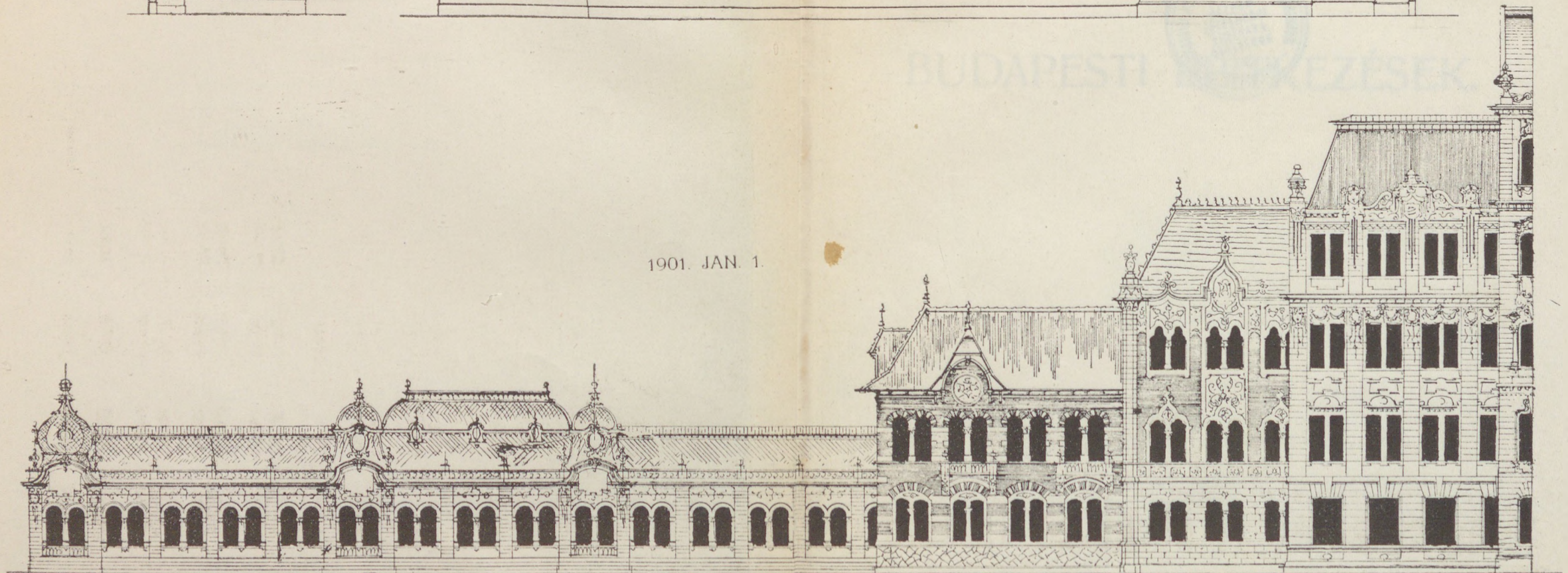
Budapest lakóházállományának emeletek szerinti ábrázolása az 1875. és 1901. évek elejéről,
valamint az ezen idő alatt lebontott lakóházaknak feltüntetése.

*Darstellung der zu Beginn der Jahre 1875 u. 1901 in Budapest bestehenden Wohnhäuser, nach Anzahl der Stockwerke,
sowie der während dieses Zeitraumes stattgefundenen Demolirungen.*

LEBONTÁSOK.
DEMOLIRUNGEN.
1875-1900.

1901. JAN. 1.

1896—1900. ÉVI

BUDAPESTI ÉPÍTKEZÉSEK.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALÁNAK

KÖZLEMÉNYEI.

XXXII.

AZ 1896—1900. ÉVI

BUDAPESTI ÉPÍTKEZÉSEK.

BUDAPEST, 1903.

GRILL KÁROLY UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE.

AZ 1896—1900. ÉVI

BUDAPESTI ÉPÍTKEZÉSEK.

IRTA

DR KÖRÖSY JÓZSEF

A FŐV. STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA.

EGY GRAFIKUS RAJZZAL.

BUDAPEST, 1902.

GRILL KÁROLY UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE.

300353

MAGY. AKADEMIKAI
KÖNYVTÁR

TARTALOM.

Bevezetés: A fővárosi építkezési statisztika szervezete	7
Első fejezet: Az összes építkezések áttekintése	12
1. Az összes építkezések mozgalma a főváros egyesítése óta	12
2. Az összes építkezések eloszlása az egyes kerületekre 1874-től 1900-ig	13
3. Az épületek gyarapodása a XIX. században	14
4. Az építkezések minősége	15
Második fejezet: Az új épületek és a lakóházak	16
1. Az új építkezések száma jobb és balpart szerint 1874-től 1900-ig	16
2. Az új lakóházak száma jobb és balpart szerint 1874-től 1900-ig	17
3. Az új lakóházak kerületek szerint	18
4. A lakóház-építésnek a lakásszükséglettől való függése	19
5. Az új lakóházak emeletek szerinti magassága	21
6. Nemzetközi összehasonlítások	24
7. A beltelki lakóházak magassága 1875-ben és 1901-ben	24
8. Az új lakóházak magasság szerinti eloszlása az egyes kerületekben	25
9. Az új lakóházak nagysága szobáik száma szerint	27
10. Az új lakóházak az építési költség nagysága szerint	29
11. A nem lakásra szolgáló újépítkezések	29
Függelék: Az üresen álló lakások és egyéb helyiségek 1887-től 1901-ig	31
a) Üresen álló helyiségek száma és bérvesztesége	32
b) Üresen álló lakások szobáik száma szerint	33
c) Üresen álló lakások fekvésük szerint	34
d) Üresen álló lakások évi bérük nagysága szerint	35
e) Üresen álló boltok és raktárak évi bérük nagysága szerint	36
Harmadik fejezet: Kisebbségi építkezések és lerombolások. — A lakóházak számának évenkénti nyilvántartása	37
Negyedik fejezet: Keletkezett új szobák és egyéb részek	41
1. A keletkezett szobák száma	41
2. A keletkezett szobák kerületek szerint	42
3. Utczai, udvari és előszobák	43
4. A keletkezett konyhák, éléskamrák, boltok és raktárak	43
5. A keletkezett utczai ablakok	44
6. A lerombolások által eltűnt épületrészek	44
7. A szobaállomány nyilvántartása	45
Ötödik fejezet: Keletkezett lakások	46
Hatodik fejezet: A beépített terület	50

Hetedik fejezet: Építkezési költségek	53
1. Az építkezésekre fordított tőke nagysága	53
2. Építkezési költségek jobb és balpart szerint	53
3. Építkezési költségek az egyes kerületek szerint	54
4. Megkülönböztetés lakóházak, köz- és egyéb épületek közt	56
5. Középületek költségei	57
6. Egy-egy lakóház előállításának költsége	59
7. A lakóházak átlagos költsége a házak magassága szerint	60
8. Egy-egy négyzetméternyi terület beépítési költsége a különböző magasságok szerint	60
9. Anyag és munkaárak 1871., 1884. és 1900-ról	61
Nyolczadik fejezet: A nevezetesebb építkezések	63

TÁBLÁK.

1. sz. Az 1896—1900. évi összes építkezések főátnézete, kerületenkénti részletezéssel	I
2. sz. Az összes építkezések áttekintése kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900	II
3. sz. Új építkezések áttekintése kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900.	III
4. sz. Emelet-felrakások kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900.	IV
5. sz. Toldalékipítések kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900.	V
6. sz. Átalakítások kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900.	VI
7. sz. Újból épült „Nem lakóházak“ részletezése egyes évek és kerületek szerint, 1896—1900	VII
8. sz. Az újból épült lakóházak magasságuk (emeletek) szerint, 1896—1900.	VIII
9. sz. Épített új lakóházak a szobák száma szerint, 1896—1900. években	IX
10. sz. Az új épületek (lakóházak és egyéb épületek) az építési költség nagysága szerint, 1896—1900.	IX
11. sz. A lakóházak számának nyilvántartása 1896. és 1900. évekről	X
12. sz. Az összes építkezések által keletkezett új szobák és egyéb fontosabb épületrészek, valamint az utcái ablakok kimutatása, 1896—1900	XII
13. sz. A beépített terület kimutatása (négyzetméterekben), 1896—1900.	XIV
14. sz. Az 1897—1900. években keletkezett lakások szobáik száma szerint	XVI
15. sz. Az építési költségek kimutatása, 1896—1900.	XVII
16. sz. Egy-egy újból épült lakóháznak átlagos építkezési költsége (koronákban), 1896—1900	XX
17. sz. Az építkezési költségek megoszlása az építő-tulajdonos jellege szerint, 1896—1900.	XX
18. sz. Egységárak az 1896 és 1900. évekről	XXI

BEVEZETÉS.

A fővárosi építkezési statisztika szervezete.

Az építkezések statisztikája az 1870. év óta foglal helyet a főváros közigazgatási statisztikájában, mikor ugyanis a pestvárosi statisztikai hivatal megalakulván, a főváros építkezési tevékenységét is bevonta a statisztikai észlelés körébe, s ekként a főváros építkezési statisztikáját megindította. A testvérvárosok egyesítésével ezen észlelések az 1875-től fogva a budai részekre is kiterjesztettek. A harmincz év alatt megjelent építkezési kiadványaink sorában jelen közleményünk a hatodik. Az első, Közleményeink V. füzeté, az 1870. és 1871. évek építkezési statisztikáját tartalmazta; erre következett a VIII. Közleményben az 1872. évnek, majd a XII. Közleményben az 1873 és 1874. éveknek építkezési statisztikája. Mig azonban ezen említett közleményeink minden egyes, esetleg két évnek építkezési mozgalmát tüntették fel, addig később már csak hosszabb időközök építkezési tevékenységéről számolhattunk be. Hivatalunk munkaereje ugyanis a munkakör folytonos bővülésével és a lakosság gyarapodásával lépést nem tarthatott, miért is kénytelenek voltunk egyes munkákat szűkebbre szabni, másokat egészen feláldozni. Ez az oka, hogy építkezési statisztikánkat is meg kellett szorítanunk: lemondunk az építkezéseknek eddigi terjedelmesebb feldolgozásáról és évi önálló kiadványokban való közzétételéről. 1875 óta az egyes évek építkezési statisztikáját csakis a főbb szempontok figyelembe vétele mellett közöljén Statisztikai Havi Füzetekben. E mellett azonban mégis szükségesnek látszott, hogy ezen építkezési cikkek eredményeit hosszabb időközökben önálló közleményben is összefoglaljuk, s ekként a főváros építkezésének áttekintő képét nyujtsuk. Így a főváros egyesítését követő első évtizednek, az 1875—1884 éveknek építkezési mozgalmát a XX. számú Közleményünk tünteti fel, míg a XXVIII. sz. Közlemény a következő tizenegy év (1885—1895.) eredményeivel, a jelen közleményünk pedig az 1896—1900. évtöd mozgalmával foglalkozik.¹⁾ A jelen dolgozat tehát az 1900. december 31-diki népszámlálás időpontjáig terjed, mi által az építkezések mozgalmának statisztikája a népszámlálás nyujtotta állapot leírásával összehasonlíthatóvá válik.

Az építkezések statisztikai adatait a befejezett épületeknek hatósági megsemmisítését teljesítő közegektől nyerjük: előbb az építési felügyelőktől, a kerületi elüljáróságok ujjászervezése (1894.) óta pedig az elüljáróságoktól, illetve a kerületi mérnököktől. A szükségelt adatokat a kerületi mérnök urak azon helyszíni szemle alkalmával állítják össze, mely az építkezésnek használati engedélyét megelőzi. Az így készült statisztikai kimutatásokat a kerületi elüljáróságok hivatalunknak azonnal megküldik. Az illető mintát a tullepon közöljük.

¹⁾ Ezen közlemény szerkesztésében a hivatal tagja, Bölcsházy István úr segédkezett, valamint ő végezte az öt év alatt beérkezett anyag ellenőrzését és feldolgozását is.

ÉPÍTKEZÉSI STATISZTIKAI JELENTÉS.

.....sz.
190.....

Jegyzéke az ezen ügyben kiadott összes építkezési engedélyek számainak:

Tekintetes statisztikai hivatal!

..... részére a-ik kerületben
.....) utczában szám alatt fekvő telken
190..... évi sz. a. kelt tanácsi engedély és jóváhagyott terv alapján foganatosított építkezés
már befejeztetvén, s az új épület lakhatósága iránt a megtartott építésrendőri vizsgálat alapján a
lakhatási engedély 190..... elülj. sz. alatt kiadtván, ezen új építkezésről tisztelettel
a következő statisztikai adatokat szolgáltatjuk:

Az új építkezés megnevezése:

Milyen anyagból épült az épület? (kő- vagy tégl-, vályog- vagy sár-, fa- vagy lával vegyes anyagból?)

Milyen a tetőzete? (cserep, pala, bádóg, zindely, deszka, nád, zsapp vagy mi más?)

Az épületben keletkezett lakások száma:*)

1 szobából álló lakás	5 szobából álló lakás
2 " " "	5-nél több szobából álló lakás
3 " " "	Összes lakások száma
4 " " "	

*) A lakásoknak szobaszám szerinti kimutatásában a cselédszoba is szoba gyanánt veendő számba.

Keletkezett épületrészek kimutatása:

Emelet	Utezzai ablak	Utezzai szoba	Udvari szoba	Hálófülke	Vakszoba (Alkoven)	Cselédszoba	Előszoba	Fürdőszoba	Konyha	Éléskamra	Bolt	Műhely	Raktár	Istálló	Kocsiszín	Mosókonyha	Closet	Jegyzet
4-ik emeleten																		
3-ik emeleten																		
2-ik emeleten																		
1-ső emeleten																		
Földszinten																		
Pince-osztályban . .																		
Összesen																		

A beépített terület nagysága: -méter.

A reá fordított építési költség -méterenként koronára, az összes építési költség
..... koronára tehető.

Budapest, 190..... évi hó napján.

A ker. elüljáróság.

.....
elüljáró.

Ezen kimutatások a fővárosi Tanácsnak 1885. évi 45.829. számú határozata értelmében azon építkezésekről is kiállítandók, melyekre — mint például köz-épületeknél, színházaknál, pályaházaknál, stb. — a szabályok értelmében lakhatási engedély nem szükséges. Ezen intézkedés által eleje vétetett azon lehetőségnek, hogy ily építkezések befejezése a statisztikai hivatal tudomására ne jusson, a mint ez, sajnos, a megelőző években elkészült középületek egynémelyikével megtörtént. Egyszersmint gondoskodott a fentidézett tanácsi határozat arról is, hogy hivatalunk az építkezési statisztikai kimutatások beérkezését ellenőrizhesse. A fővárosi Tanácsnak fenti határozata értelmében u. i. az összes építési engedélyek, — vonatkozzanak azok köz- vagy magánépítkezésre, új építésre vagy toldaléokra vagy nagyobb átalakításra, — egy példányban hivatalunknak is megküldetnek. Így ezen engedélyeknek nyilvántartása utján lehetővé vált annak ellenőrzése, vajjon minden építkezés elkészültével bérkezik-e a megfelelő statisztikai kimutatás is. A nagy tömegű engedélyek sorában azonban csakis a nevezetesebbeket, ugymint az újépítések és a nagyobb toldalékok engedélyeit tarthatjuk nyilván. Három év multán mindazon engedélyeket, melyekhez ezen idő alatt sem az építkezés megtörténtét jelző statisztikai kimutatás birtokunkba nem jutott, sem pedig az engedélyeknek esetleges elévüléséről értesülést nem nyertünk, kerületenként bevezetjük az e célra készült nyilvántartó könyvekbe s a bejegyzett engedélyek sorsa felől a kerületi elüljáróságoknál tudakozódunk. Midőn az 1897. évi építkezési statisztika feldolgozása közben ezt az ellenőrzést első ízben alkalmaztuk, lényeg arra a tapasztalatra jutottunk, hogy számos befejezett építkezésnek statisztikai kimutatása hivatalunkba be nem érkezett. Így mintegy 142, már az előző években befejezett építkezésről csak akkor, tehát elkésve kaptuk meg a statisztikai kimutatásokat, s minthogy ezen kimutatásokat már csak az 1897. évi építkezési statisztikánkban értékesíthettük, ez által ennek az évnek építkezési tevékenysége a valósághoz képest valamivel nagyobbak mutatkozik.

Hogy hasonló zavarok az építkezési statisztikában többé elő ne fordulhassanak, a kerületi elüljáróságokkal külön tárgyalást indítottunk meg,¹⁾ mely alkalommal egyuttal a lebontások helyesebb bejelentéséről is gondoskodtunk. Ezen megállapodások eredményes volta máris nyilvánvaló, miután nyilvántartásunk utján meggyőződünk arról, hogy a bevégzett építkezések statisztikai kimutatásai azóta csaknem kivétel nélkül pontosan és kellő időben jutnak birtokunkba. A rombolásokról használandó mintát a tuloldalalon közöljük.

1) Itt közöljük az ez ügyben készült jegyzőkönyvet.

Jegyzőkönyv

a ker. elüljáróságok 1899. márczius 5-én tartott értekezletéből:

Az építkezési statisztika elkészítésében felmerült nehézségeket a kerületi elüljárók a statisztikai hivatal és a mérnöki hivatal kiküldötteinek (Dr. Thirring Gusztáv, Kégl Árpád és Eberling István urak) közbenjöttével tárgyalván, azoknak megszüntetése tárgyában a következőkben állapodtak meg:

1. a házlebontásokra az elüljáróságok a 401. sz. módosítandó mintán adják meg az engedélyt és a bontások befejezése után küldik meg a vonatkozó űrlapot a statisztikai hivatalnak;
2. a 202. sz. nyilvántartó szövege megváltoztatandó;
3. az új 202. sz. nyilvántartón az egy-egy építkezésre vonatkozólag kiadott minden építési engedély száma feljegyzendő;
4. statisztikai feldolgozást esupán az új, toldalék-, emeletráépítések és oly átalakítások igényelvén, melyeknél a helyiség jellege és száma változást szenved, azért a kisebb építések, u. m. bolt-

Az építkezési statisztikánk 1886. év óta avval bővült, hogy a beépített terület nagyságát is feldolgozzuk, még pedig az építkezés minősége és az épület magassága szerinti megkülönböztetéssel; az 1897. év óta pedig bővült a keletkezett lakások feltüntetésével is. A fővárosi Tanácsnak 1896. évi 9982. sz. rendelete értelmében ugyanis a kerületi elüljáróságok az építkezések statisztikai kimutatásában 1897 óta a keletkezett lakások számát is feltüntetik, még pedig szobáik száma szerint részletezve. Ekként hivatalunk az 1897. év óta a keletkezett lakások számát és nagyságát is ellenőrizheti, a mi különösen a munkás- és általjában a kisebb lakások állományának figyelemmel kísérése szempontjából fontos.

kapuzatok, motorok, felvonók, ajtótorések stb. figyelmen kívül hagyandók, ezekről tehát sem építési, sem használhatási engedély a statisztikai hivatalnak nem küldendő;

5. a székesfőváros által emelendő középületekre az építési és használhatási engedélyek szintén kiadandók;

6. a tervmódosító építési engedély szövegében az alapépítési engedély száma mindig kiüntendő;

7. a használhatási engedély 201. sz. nyomtatvány mintája megváltoztatandó, különösen oly irányban, hogy azon a statisztikai hivatalnak küldendő lap fogalmazványa megőrizhető legyen;

8. az elüljáróságok a statisztikai hivatalnak az adatokat annál az első alkalomnál tartoznak elküldeni, mikor a használhatóság tárgyában tartott helyszíni vizsgálatnál az építkezés már befejezettnek találtatott;

9. a statisztikai hivatal részére küldendő úrlapon, ha építkezés közben a tulajdonos személyében változás áll be, a régi tulajdonos neve is kítüntendő;

10. a statisztikai hivatalnál az építési engedélyek ezentul olykép kezelendők, hogy az egy építkezésre vonatkozó iratok egy borítékba teendők, mely borítékra az összes építési engedélyek számai sorrendben feljegyzendők;

11. a befejezett építkezésekről a mérnöki hivatal részére félévenként küldendő statisztikai adatokra külön úrlap készítendő;

12. egyszerűbb eljárás czéljából az építési engedélyek elévülése a ker. elüljáróságok által tartandó nyilván és ezek által jelentendő esetenként a Tanácsnak.

Végül az elüljárók elhatározták, hogy a Tanács által elrendelendő némely intézkedésre vonatkozólag közös előterjesztést tesznek.

Kmf.

Kiadta:

Havvai Sándor s. k., elüljáró.

ELSŐ FEJEZET.

Az összes építkezések áttekintése.

(Vestl össze az 1. és 2. sz. táblákat.)

1. Az összes építkezések mozgalma a főváros egyesítése óta.

A főváros egyesítése óta lefolyt huszonhét év alatt a főváros építkezési tevékenységében két hanyatló és egy emelkedő korszakot különböztethetünk meg. Közvetlen a főváros egyesítése előtt, mely az alkotmány visszaállítása következtében csak akkor vált igazában az ország politikai középpontjává, a hajdani Pest városában elég élénk volt az építkezési kedv. (Budáról akkoriban statisztikai adatok nem voltak.) Ezen tevékenységet azonban 1873-ban, tehát éppen az egyesítés évében, egyszerre megszüntette az akkori nagy gazdasági válság, mely minden vállalkozást és építkező kedvet hosszú időre eltemetett. A legközelebbi években az építkezések számánál még nem igen mutatkozik ugyan nagy visszaesés, mivel még be kellett fejezni az előbbi években megindult sűrű építkezéseket; de a válság hatása már erősen meglátszott 1877-ben, midőn az összes építkezések száma egy harmaddal, azaz 237-re csökkent, még erősebben pedig az 1879. évben, mikor ugyanis az összes építkezések száma a 200-at sem érte el, az újból épült lakóházak száma pedig csak 53-at tett! A következő években a gazdasági helyzet megszilárdulásával az építkezési kedv is feltámadt, sőt a nyolczvanas években rohamosan emelkedik; a föllendülés tetőpontját a kilenczvenes évek második felében, t. i. az ezredévi kiállításra következő három évben (1897—1899) értük el, a midőn az építkezések száma évenként az ezeregyszázat is meghaladta.

Azonban az építkezési tevékenység ebben az időben már egészségtelen alapon állott; a házak nem a lakásszükséglet, hanem a házépítkezők üzérkedési hajlamainak kielégítése kedvéért épültek. Már az 1897. év vége felé emelkedni kezdett az üresen álló lakások száma; a rá következő év második negyedében pedig már oly magasra nőtt, hogy a katasztrófa közelségét biztosan észre lehetett venni. Ebben az időben az üresen álló lakások száma u. i. már 3000 és 3500 között ingadozott, míg aztán az 1900. év végével 5248 üres lakás, illetve közel 10.000 üres szoba mellett tetőpontját érte el.

Daczára ezen aggasztó jelenségeknek, az építkezések száma még 1899-ben is folyton ezren felül tartja magát: a megkezdett építkezéseket t. i. be kellett fejezni. De másrészt az építkezési spekuláció egy ideig nem is hitt a válság komolyságában; kitűnik ez már abból is, hogy ezen időben még folyton sűrűn szerezték az új építkezési engedélyeket. 1900-ban végül elaludt az építkezési láz; ebben az évben már csak 777 helyen építkeztek, míg lakóház csak 277 keletkezett.¹⁾ Ezen időtől fogva kezdődik ama nagy pangás az építkezések terén, mely alatt az egész építő ipar azóta oly nehezen szenved.

¹⁾ Sőt 1901-ben már csak 169!

A főváros egyesítésének éve, azaz 1874 óta, az összes építkezések száma — beleértve tehát nemcsak az újépítéseket, hanem minden toldaléképítést, emeletfelrakást és nagyobb átalakítást is — a következő volt:

Összes építkezések száma

	Jobbpart	Balpart	Budapest		Jobbpart	Balpart	Budapest
1874	44	332	376	1888	189	640	829
1875	57	191	248	1889	192	536	728
1876	54	278	332	1890	330	378	708
1877	44	193	237	1891	202	515	717
1878	41	176	217	1892	226	543	769
1879	42	154	196	1893	366	689	1.055
1880	48	184	232	1894	228	639	867
1881	60	199	259	1895	226	620	846
1882	90	238	328	1896	243	752	995
1883	93	358	451	1897	301	816	1.117
1884	97	429	526	1898	346	763	1.109
1885	173	460	633	1899	367	661	1.028
1886	190	664	854	1900	290	487	777
1887	235	725	960				

Szembezőkőbbé válik a fővárosi építkezések hullámzása, ha a fentebbi huszonhét év adatait hosszabb időszakok szerint foglaljuk össze s ekként az egyes évek közt mutatkozó időszaki ingadozásokat kiküszöböljük. Így aztán világosabban látjuk az építkezések állandóan emelkedő irányát: az emelkedés legerősebb az 1886—90 év-ötödben; az építkezéseknek abszolút száma azonban legnagyobb az 1896—1900. időszokban, mikor ugyanis azok átlagos száma évenként felülhaladta az ezret; ez években tehát az építkezések száma háromszor nagyobb volt, mint a főváros egyesítése idején.

Az évtödös adatok a következők:

Összes építkezések száma.

	Jobbpart	Balpart	Budapest
(1874—75)	(101	523	624)
1876—80	229	985	1.214
1881—85	513	1.684	2.197
1886—90	1.136	2.943	4.079
1891—95	1.248	3.006	4.254
1896—900	1.547	3.479	5.026

Évi átlagban:

1874—75	50	262	312
1876—80	46	197	243
1881—85	103	337	440
1886—90	227	589	816
1891—95	250	601	851
1896—900	309	696	1.005

2. Az összes építkezések eloszlása az egyes kerületekre, 1874-től 1900-ig.

Ha az utolsó évtöd építkezéseit a főváros jobb- és balpartja szerint hasonlítjuk össze az egyesítés idején történt építkezések számával, azt látjuk, hogy az egyesítés a jobbparti részek építkezésére rendkívül kedvező hatással volt. A budai oldalon ugyanis jelenleg hatszorta nagyobb az építkezések száma, mint volt az egyesítés idejében, míg a pesti részen nem egészen háromszor annyi.

Az utolsó évtöd építkezéseinek kerületek szerinti eloszlása 1. és 2. sz. táblánkból tűnik ki. Megjegyezzük, hogy a kerületek kültelki építkezései, jobb- és balpart szerint összesítve, egy-egy közös „kültelki“ rovatba vannak összefoglalva, minélfogva az egyes kerületekről közölt adatok tisztán csak azok belterületeire vonatkoznak.

Az 1896—1900. években történt 5.026 építkezésnek fele a kültelekre esik; ez időn át a pesti kültelkeken u. i. 1.718, a budai kültelkeken pedig 843 építkezés történt.

Az utolsó két évtöd építkezési tevékenységének egyik jellemző vonása a kültelki részeknek mindnagyobb mérveket öltő beépítése. E részeken az 1886—1890. évtödhöz képest, az építkezések száma több mint 80%-kal gyarapodott, még pedig úgy a pesti, mint a budai oldalon. Mig ugyanis a pesti kültelkeken az 1886—1890. évtödben évenként 185 építkezés történt, addig az 1891—95. évtödben már 233, az 1896—1900. évtödben pedig 344. A budai kültelkeken az 1886—1890. évtödben évenként 92 építkezés történt, a következő két évtödben azonban 128, illetve 168.

Ha a főváros egyesítése óta lefolyt egész korszakot tekintjük, azt látjuk, hogy ezen huszonzét év alatt a beltelki kerületek közt a Józsefvárosban történt a legtöbb építkezés (2.578 = 14·8%); utána következik az Erzsébetváros 1.833 = 10·5%, a Terézváros 1.690 = 9·7%, a Ferenczváros 1.333 = 7·7% építkezéssel. A többi kerületekben jóval kevesebbet építettek, legkevesebbet természetesen a már leginkább kiépített Belvárosban, a hol a 27 év alatt mindössze csak 292 építkezés történt. Ugyanezen idő alatt a külterületeken 6.679 építkezés volt észlelhető, még pedig a pesti oldalon 4.423 (25·4%), a budain 2.256 (13·0%).

Az alábbi összeállításban közöljük az egyes kerületeknek az egyesítés óta lefolyt 27 év alatti építkezéseit:

Összes építkezések száma kerületenként:

	I.	II.	III.	Kült.	Összesen jobbpart	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X. és kültelk.	Összesen balpart
1874—75 . .	27	20	15	39)	(101)	30	19	91	94	152	53	84)	(523)
1876—80 . .	50	63	48	68	229	47	35	174	133	283	156	157	985
1881—85 . .	78	102	125	208	513	36	49	311	262	466	183	377	1.684
1886—90 . .	214	216	247	459	1.136	54	122	361	408	723	351	924	2.943
1891—95 . .	200	145	264	639	1.248	39	103	440	492	495	274	1.163	3.006
1896—1900 . .	249	165	290	843	1.547	86	143	313	444	459	316	1.718	3.479
1874—1900 . .	818	711	989	2.256	4.774	292	471	1.690	1.833	2.578	1.333	4.423	12.620

Évi átlagban:

1874—75 . .	13	10	8	19	50	15	9	46	47	76	27	42	262
1876—80 . .	10	13	9	14	46	9	7	35	27	57	31	31	197
1881—85 . .	16	20	25	42	103	7	10	62	52	93	37	76	337
1886—90 . .	43	43	49	92	227	11	24	72	82	145	70	185	589
1891—95 . .	40	29	53	128	250	8	21	88	98	99	55	232	601
1896—1900 . .	50	33	58	168	309	17	29	62	89	92	63	344	696
1874—1900 . .	30	26	37	84	177	11	17	63	68	95	49	164	467

3. Az épületek gyarapodása a XIX. században.

Az építkezési tevékenység a főváros épületállományát és így annak külső ábrázatát folyton igen érezhető módon változtatja.

A fővárosnak évenkénti építkezési mozgalmáról csakis a fővárosi statisztikai hivatal keletkezése, azaz 1870 óta vannak adataink, még pedig a testvérvárosok egyesülését megelőző három évben csak Pest városáról. Az előbbi időknek építkezési tevékenységére csak a háztömegnek időközönként történt megolvasásából következtethetünk. A hajdani Budának, Pestnek és Óbudának együttes háztömegéről azonban csak igen kevés, ugyanazon időpontról szóló adat található. Legrégibb adatunk az 1820. év állapotáról szól; a következőt már csak az 1857. évi népszámlálás nyújtja, valamint ezen időn túl is az időközönként történt népösszeírások nyújtják a kívánt adatokat az épületek számáról. Ezek szerint volt az épületek száma:

1820-ban	6.859
1857-ben	8.444
1870-ben	9.351
1881-ben	10.748
1891-ben	13.066
1901-ben	16.254

E szerint volt a szaporulat:

	összesen	évi átlagban
1820—1857-ig	1.585	43
1857—1869 ig	907	75
1870—1880-ig	1.397	140
1881—1890-ig	2.318	232
1891—1900-ig	3.188	319

E felsorolásból kitűnik, hogy a kilenczvenes években évenként közel nyolczszor több házat építettek, mint a század első felében: míg akkor az épületek évi szaporulata alig kétharmad százalékot tett, addig az utolsó évtizedben már 24%-ra emelkedett. Ily gyarapodás mellett az következnék, hogy a főváros az új építkezések következtében, mintegy negyvenöt év alatt ugyanannyi új épülettel fog gazdagodni, mint a mennyivel jelenleg összevéve bír.

4. Az építkezések minősége.

Az utolsó öt évben történt építkezéseket 1. sz. táblánk minőségük szerint is részletezi. Eszerint volt az 5.026 építkezés közt:

új építés	3.739, köztük lakóház	2.669
emeletfelrakás	89, " "	71
toldaléképítés	923, " "	700
átalakítás	275, " "	224

Ezen különböző építkezéseknek kerületek szerinti eloszlását — az öt év mind-egyikéről — a 3–6. sz. táblánk mutatják, még pedig szól a 3 sz. táblánk az újépítkezésekről, a 4. az emeletfelrakásokról, az 5. a toldaléképítkezésekről, a 6. az átalakításokról. A 3. sz. táblának kiegészítése a 7. sz. tábla, mely a nem lakócélra szolgáló újépítéseket részletezi rendeltetési céljuk szerint.

MÁSODIK FEJEZET.

Az új épületek és a lakóházak.

(Vesd össze a 3. és a 7—11. sz. táblákat.)

1. Az új építkezések száma jobb- és balpart szerint 1874-től 1900-ig.

Az 1896—1900. években a főváros területén történt új építkezéseket, a lakóházak és egyéb épületek különválasztásával a 3. sz. táblánkon részletezzük. Ezen év-ötöd alatt a fővárosban 3.739 új építkezés történt, s ennek jó kétharmad része (2669) új lakóház-építés volt. A lakóház-építések tehát ugy minőség, mint mennyiség tekintetében az építkezések közt a legfontosabbak.

Az egyesítés óta a fővárosban következő számmal keletkeztek új épületek (lakóházak, középületek, gyárak stb. beleszámításával):

Új építkezések száma:

	Jobbpart	Balpart	Budapest	Köztük lakóház
1874	18	139	157	131
1875	36	105	141	87
1876	35	158	193	124
1877	24	112	136	75
1878	20	91	111	73
1879	23	77	100	53
1880	24	106	130	83
1881	36	126	162	98
1882	49	131	180	121
1883	45	210	255	189
1884	58	239	297	202
1885	91	281	372	222
1886	108	428	536	371
1887	150	509	659	423
1888	101	397	498	345
1889	106	359	465	315
1890	225	236	461	278
1891	97	334	431	305
1892	128	364	492	318
1893	246	492	738	474
1894	162	476	638	459
1895	162	433	595	444
1896	165	609	774	581
1897	199	664	863	652
1898	245	597	842	622
1899	264	494	758	537
1900	181	321	502	277
Összesen 1874—1900	2.998	8.488	11.486	7.859

Budapesten jelenleg összesen 16.254 épület létezőn, látnivaló, hogy a jelenlegi épületállománynak teljes 71⁰/₀-a az utolsó negyedszázad alatt épült. Tesz pedig ez az arány a jobbparton 51⁰/₀, a balparton 82⁰/₀-ot.

2. Az új lakóházak száma jobb- és balpart szerint 1874-től 1900-ig.

A következő felsorolásban közöljük, és pedig a két part szerinti részletezéssel, az egyes években épült lakóházak számát, visszamenve megint a főváros egyesítésének évéig.*)

	Jobbpart	Balpart	Budapest		Jobbpart	Balpart	Budapest
1874	8	123	131	1888	61	284	345
1875	18	69	87	1889	64	251	315
1876	15	109	124	1890	93	185	278
1877	8	67	75	1891	46	259	305
1878	12	61	73	1892	53	265	318
1879	11	42	53	1893	120	354	474
1880	7	76	83	1894	101	358	459
1881	8	90	98	1895	122	322	444
1882	19	102	121	1896	129	452	581
1883	25	164	189	1897	138	514	652
1884	21	181	202	1898	176	446	622
1885	39	183	222	1899	203	334	537
1886	53	318	371	1900	101	176	277
1887	66	357	423	Össz. 1874—1900 .	1.717	6.142	7.859

Könnyebb áttekintés végett az egyes évek adatait itt is ötévi időszakokba foglaljuk össze :

Összes új lakóházépítkezés :

	Jobbpart	Balpart	Budapest
(1874—75)	26	192	218
1876—80	53	355	408
1881—85	112	720	832
1886—90	337	1.395	1.732
1891—95	442	1.558	2.000
1896—900	747	1.922	2.669

Évi átlagban :

	Jobbpart	Balpart	Budapest
1874—75	13	96	109
1876—80	11	71	82
1881—85	22	144	166
1886—90	67	279	346
1891—95	88	312	400
1896—900	149	384	533

Budapesten jelenleg 15.103 lakóház létező, ezen állománynak teljes 52⁰/₀-a (Budán 30⁰/₀, Pesten 65⁰/₀) a főváros egyesítése óta keletkezett.

*) Meg kell e helyen említeni, hogy a nyaralók 1894-ig nincsenek a lakóházak közé számítva : minthogy ezek azonban évről-évre nagyobb számmal keletkeznek, ezeknek tekintetbevétele az építkezések összképét is némileg — bár nem lényegesen — módosítja; miért is az 1895. évtől kezdve a nyaralókat is a lakóházak közé soroltuk. Az előző évekre vonatkozólag itt közöljük az épült nyaralók számát, még pedig a két part elkülönítésével.

Az épült nyaralók száma volt:

	Jobbpart	Balpart	Budapest		Jobbpart	Balpart	Budapest
1875	6	12	18	1885	28	8	36
1876	5	2	7	1886	29	2	31
1877	5	8	13	1887	20	3	23
1878	4	—	4	1888	18	8	26
1879	8	8	16	1889	21	2	23
1880	7	6	13	1890	23	6	29
1881	18	7	25	1891	24	5	29
1882	18	1	19	1892	15	3	18
1883	13	2	15	1893	54	5	59
1884	22	4	26	1894	24	2	26

Látnivaló továbbá, hogy az 1873-diki gazdasági válsággal fellépő és a hetvenes évek második feléig tartó építkezési válság legyőzése után az új lakóházak száma évről-évre rohamosan emelkedik: a nyolczvanas évek második felében évenként már háromszor annyi lakóház épül, mint a főváros egyesítése idején, a kilenczvenes évek első felében négyszer annyi, második felében pedig ötször annyi.

A lakóház-építések sűrűsége természetesen függ a gazdasági helyzet kedvező vagy kedvezőtlen alakulásától. Midőn szerények a viszonyok s gyengül a vállalkozási kedv, a lakóház-építések különösen ritkulnak, s az építkezési tevékenység inkább csak a kisebb építkezésekre, toldalékokra vagy átalakításokra szorítkozik: minél elevenebb az építkezési kedv, annál sűrűbben keletkeznek új lakóházak. A főváros egyesítése idején az összes építkezéseknek jó egyharmad része volt lakóház-építés; a hetvenes évek második felében, a viszonyok kedvezőtlen volta mellett, a lakóházak aránya visszaesett, míg a következő évtödben folyton emelkedett; az utolsó évtödben pedig az összes építkezéseknek már több mint fele lakóház.

A lakóházak építésének az összes építkezésekhez mért aránya különben nem haladt egyenletesen a jobb- és a balparti részekben. A jobbpárti részekben az új lakóházak arányszáma egészen az utolsó évtödig mindig jóval kisebb volt a balparti részek arányszámánál. Még a kilenczvenes évek első felében is a budai építkezéseknek csak egy harmada állt lakóházakból, tehát még mindig igen sok volt a nem önálló jellegű kisebb építkezések száma. A kilenczvenes évek második felében a budai részek nagyfokú építkezési tevékenységével emelkedik a lakóházak arányszáma is. Ez évtödben már a budai építkezéseknek is közel felét teszik a lakóházak, mely arányszám (48·3%) már nem marad messze a pesti oldalon észlelhető arány (55·3%) mögött. Tett u. i. a lakóházak arányszáma (az összes építkezések százalékában kifejezve):

	Jobbpart	Balpart	Budapest
1874—75	25·7	36·7	34·9
1876—80	23·1	36·0	33·6
1881—85	21·8	42·8	37·9
1886—90	29·7	47·4	42·5
1891—95	35·4	51·8	47·0
1896—900	48·3	55·3	53·1

A fenti adatokból ismét kitűnik, hogy a főváros egyesítése mily üdvös befolyással volt a budai részek emelkedésére. Ott u. i. az egyesítés idejében az építkezés egészen stagnált; 1874-ben az I., II. és III. kerületben együttvéve mindössze csak nyolcz új lakóház épült, köztük hat földszinti; az utolsó évtöd évi átlaga szerint pedig nem kevesebb mint 149 épült, köztük egy harmadrész egy-, két-, három- vagy négyemeletes! Míg az egyesülés első évében csak minden 17 pesti házra esett egy budai lakóház-építés, addig 1899-ben, valamint 1900-ban már nem is kettőre esett egy, vagyis felénél több ház épült Budán, mint Pesten.

3. Az új lakóházak kerületek szerint.

Az utolsó évtödben, a lakóházaknak mennyiség — nem minőség! — szerinti gyarapodása tekintetében, a külterki részek állanak legelől. A külterkeknek lakóházakkal való beépítése mind nagyobb mértékben halad előre.

Míg ugyanis husz évvel ezelőtt, az 1881—85. évtödben, a főváros területén épült lakóházaknak 26%-a esett a külterkekre, addig a következő évtödben már 38%, a kilenczvenes évek első felében 40%, az utolsó évtödben pedig 45%. Magán a pesti külterkeken az utolsó évtödben 770 lakóház keletkezett s ez a pesti oldalon épült lakóházaknak 40%-a; a mi mellett azonban tekintetbe veendő, hogy

az erősen épülő Kőbánya is ezen „Kültelek“-ben foglaltatik. A jobbparti kültelken, vagyis a három budai kerületnek roppant terjedelmű külső részein, az 1896—1900. években 431 lakóház épült, a mi a budai kerületekben összesen épült új lakóházaknak 58⁰/₀-át teszi.

A kültelekeknek ezen erős beépítése részben a nagyváros természetes térfoglalásának a következménye, részben azonban symptomája azon nagyon is külterjes terjedésnek, mely a főváros építkezési fejlődésében észlelhető. E jelenség következményeit a város külső képében, azaz abban érezhetjük meg, hogy szerteszét folyton újabb góczpontok keletkeznek, holott a város központja sincsen még kellően kiépítve, de megérzi ezt maga a közigazgatás is, mely a szétszórt, ritka lakosság mellett költségesebb és nehezebb, mint a jobban tömörült külföldi városokban.

A beltekli kerületek közt legtöbb lakóház épült az utolsó évtöd alatt az Erzsébet-városban: 315 vagyis az összes új lakóházaknak 12⁰/₀-a; nem messze maradnak mögötte a József- és Terézváros 306, illetve 225 új lakóházzal. A többi kerületekben már jóval csekélyebb volt az újonnan épült lakóházak száma; legkevesebb épült a Belvárosban és Lipótvárosban, aztán a három budai kerületben.

Az utolsó öt évben épült új lakóházak u. i. a következőleg oszlanak el az egyes kerületekre:

	I.	II.	III.	Kül- telek	Jobb- part	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X. és kültelek	Balpart	Budapest
1896	31	10	13	75	129	11	18	55	78	40	39	211	452	581
1897	13	11	15	99	138	8	20	53	78	88	42	225	514	652
1898	31	19	32	94	176	16	14	58	62	88	46	162	446	622
1899	26	50	18	109	203	9	25	44	63	65	21	107	334	537
1900	13	11	23	54	101	12	11	15	34	25	14	65	176	277
Összesen	114	101	101	431	747	56	88	225	315	306	162	770	1.922	2.669

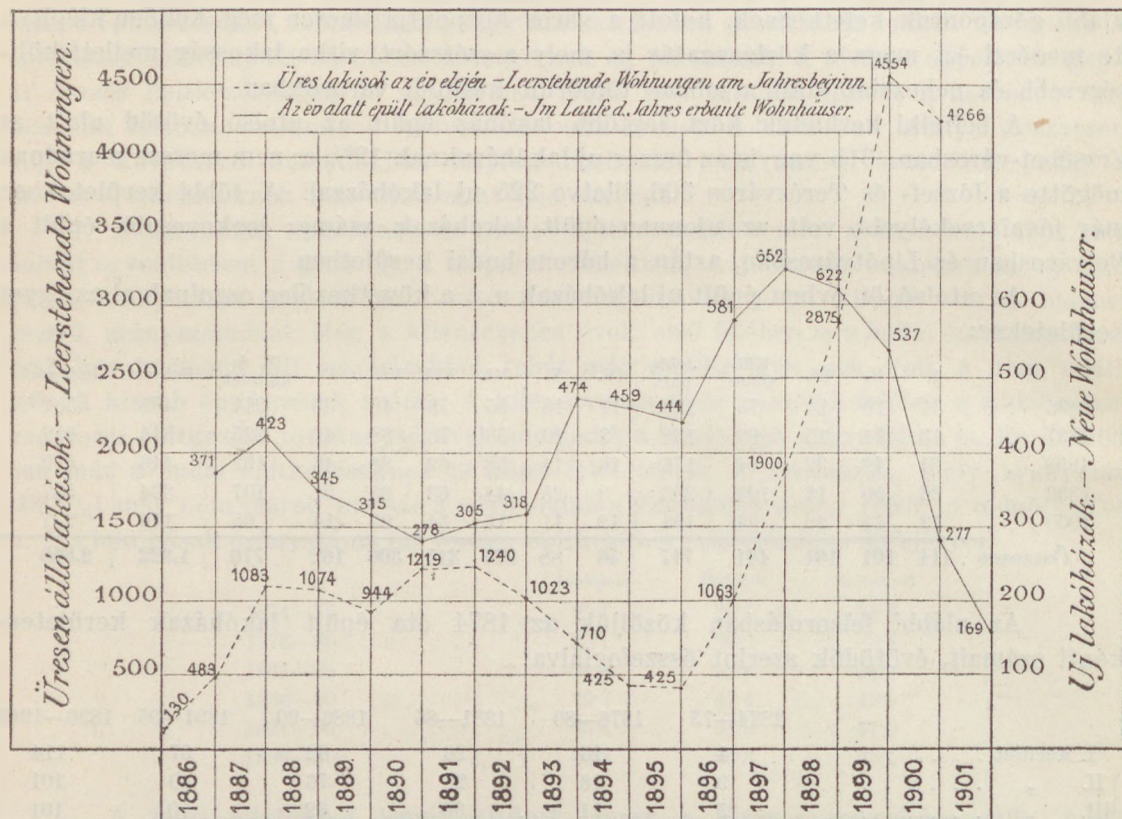
Az alábbi felsorolásban közöljük az 1874 óta épült lakóházak kerületenkénti számait, évtödök szerint összefoglalva:

	1874—75	1876—80	1881—85	1886—90	1891—95	1896—1900
I. kerület	4	16	26	62	97	114
II. „	9	18	28	76	40	101
III. „	5	11	30	62	70	101
Jobbparti kültelek	8	8	28	137	235	431
Összes jobbpart	26	53	112	337	442	747
IV. kerület	17	24	9	23	18	56
V. „	8	15	16	49	47	88
VI. „	43	94	201	216	273	225
VII. „	40	44	128	241	314	315
VIII. „	50	87	120	249	226	306
IX. „	7	21	61	95	105	162
X. és balparti kültelek	27	70	185	522	575	770
Összes balpart	192	355	720	1.395	1.558	1.922
Budapest	218	408	832	1.732	2.000	2.669

4. A lakóház-építésnek a lakásszükséglettől való függése.

A házak építése felé irányuló építkezési tevékenységnek tulajdonképpeni szabályozója a lakáspiacon mutatkozó kereslet és kínálat. Ezzel a kérdéssel, ill. az üresen álló lakások statisztikájával, 1886. óta kiváló figyelemmel foglalkozunk, Havi Füzetekben negyedévenként kimerítő statisztikát közölvén az üresen álló lakásokról. Ez a statisztika kerületek és az évi bér nagysága szerint részletezve mutatja ki az

üresen álló lakások, boltok, raktárak és egyéb helyiségek számát, ezenkívül a lakásokat részletezi a bennük található szobák száma és az emeleti fekvés szerint is. A jelen fejezet függelékében a statisztikai szolgálat ezen ágáról tizenöt évre terjedő áttekintést nyújtunk. Ehelyt csak az üresen álló lakások számában észlelhető hullámzást vesszük szemügyre, megvizsgálandó, mennyire függött az építkezési tevékenység ezen hullámzásoktól. Könnyebb áttekintés céljából a lakáspiac és az építkezési tevékenység ingadozásait az itt következő diagramban foglaljuk össze.*)

A fentemlitett függés tehát mintegy kényszerítő erővel érvényesül. Így az észlelési időszak kezdetén csak néhány száz üresen álló lakást találunk és ugyanakkor 371-et tesz az új lakóházak száma. De a reakövetkező hat évben a ki nem adott lakások száma 1000–1200-ra emelkedik, míg az új lakóházak száma 345-re és 278-ra apad. 1894-ben az üresen álló lakások érezhetően csökkennek, úgy hogy azok száma 1896-ig egészen 400-ra süllyed; ugyanazon időben az új lakóházak száma közel 600-ra emelkedik. Az 1897-ik évben kezdődik azután a ki nem bérelt lakások számának rohamos növekedése, 1900-ban érvén el a tetőpontot, de még jelenleg is eddig nem tapasztalt magasságon tartván magát. Az építési tevékenység a válság bekövetkezésének évében még fokozódott, sőt az üresenállások nagy száma — mint már említők — még a reakövetkező évben sem gyakorolt reá megfelelő nyomást. Ez részben arra vezethető vissza, hogy

*) Az üresen álló lakások statisztikája, mint említők, 1886-ban kezdődött. A fenti diagramm magyarázatánál azonban nem tekintettük az első évet, mivel az üresen álló lakások hihetetlen kis száma — az egész városban csak 130 — azon feltevésre jogosít, hogy ezen új szolgálati ág életheleptetésekor az adatokat szolgáltató közegek megbízhatatlan kimutatásokat nyújtottak.

megkezdett építkezéseket nem lehetett csak úgy abba hagyni. De másrészt ezt a jelenséget az azon időben uralgott építkezési tulspekuláció jelének is kell tekintenünk. Az építkezési márnak ezen idejében, a midőn a könnyen, sőt mondhatni könnyelműen nyújtott építkezési hitel révén, minden tőke nélkül lehetett nagy bérházak építésébe fogni, a tulerősen előrehatolt spekuláció nem akart a helyzet komolyvoltában hinni. Így aztán még az 1897. és 1898-iki két évben is serényen tovább építettek, míg aztán a reákövetkező évben, de még inkább az erre következőben (1900.) beállott ama nagy építkezési válság, melynek nyomában az új lakóházak építése majdnem egészen megszűnt. Ez évben az ujonnan épült házak száma a legnagyobb magasságáról, t. i. évi 652-ről 277-re zuhant le, sőt a reá következő évben (1901.) 169-re, tehát évtizedek óta nem tapasztalt mélypontra süllyedt. Ezen számok jelentősége még nő, ha meggondoljuk, hogy az utolsó évek adatai — különösen a mennyiben magánépítkezésekről van szó — tulnyomólag kis, földszintes, az elodázhatatlan szükséglet követelte épületeket jelentenek. Legjobban jellemezhetjük ezen állapotot, ha az épített lakóházak számáról azok értékére megyünk át: ez pedig — mint ez a hetedik fejezetben bővebben fog tárgyalatni — 1898-ban 70 millió koronát, 1901-ben pedig már csak 20 milliót tett.

5. Az új lakóházak emeletek szerinti magassága.

Az 1896—1900. években épült lakóházakat emeleti magasságuk szerint a 8. sz. táblánkban részletezzük. Az alábbi felsorolásban az utolsó évtődben épült lakóházaknak magasság szerinti eloszlásához ismét mellé állítjuk az előző négy évtőd (valamint az 1874—75. évek) állapotát, úgy hogy az építkezéseknek ily irányban való fejlődését teljes huszonhét éven át követhetjük.

Lakóházak:	1874—75.	1876—80.	1881—85.	1886—90.	1891—95.	1896—900.
földszintes	94 = 43.10/0	257 = 63.00/0	528 = 63.50/0	1.029 = 59.40/0	953 = 47.70/0	1.051 = 39.40/0
1 emeletes	47 = 21.6 „	47 = 11.5 „	144 = 17.3 „	261 = 15.1 „	250 = 12.5 „	234 = 8.8 „
2 „	26 = 11.9 „	38 = 9.3 „	75 = 9.0 „	209 = 12.1 „	303 = 15.1 „	324 = 12.1 „
3 „	32 = 14.7 „	58 = 14.2 „	83 = 10.0 „	205 = 11.8 „	442 = 22.1 „	898 = 33.6 „
4 „	19 = 8.7 „	8 = 2.0 „	2 = 0.2 „	28 = 1.6 „	52 = 2.6 „	162 = 6.1 „

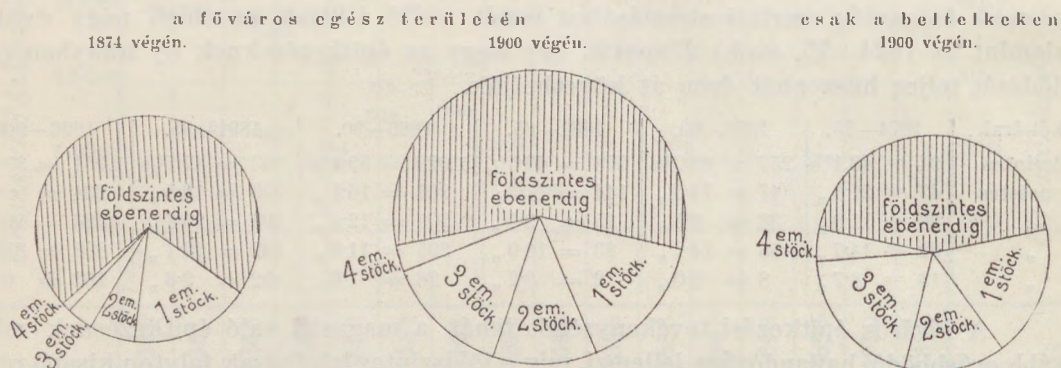
A főváros építkezési tevékenységét tehát a magasba való építkezésnek mind inkább erősbbödő hajlandósága jellemzi, míg a földszintes lakóházak folyton kisebb részt foglalnak el az ujonnan épült lakóházak tömegében. Huszonöt és husz évvel ezelőtt a felépült lakóházaknak még majd kétharmadrésze volt földszintes; tiz évvel később már nem is a fele, az utolsó évtődben pedig már nem is négytizedrésze. A közép-magasságu, (egy- és kétemeletes) lakóházak is a nyolczvanas években még mindig negyed részét tették az új lakóházaknak, de jelenleg csak egy ötödét; míg a magas, t. i. három- és négyemeletesek számaránya erősen nő: a nyolczvanas évek első felében 10 százalék, tiz évvel később azonban már 250/0, sőt az utolsó évtődben már közel 400/0.

A nagy épületekről, az úgynevezett bérkaszányákról, rendszerint azt tartják, hogy azokban kevésbbé kielégítők a közegészségügyi viszonyok s hogy járványok idején nagyobb a fertőzés veszélye, mint a családi házakban. Másrészt azonban legujabban éppen Londonban, a családi házak minta-városában, azt konstatálhatták, hogy az u. n. „flathouses“ egészségi állapota, még ha azokban — mint a Peabody-házakban — kizárólag szegények laknak is, kedvezőbb is lehet, mint a körülöttük fekvő, gyakran világot és levegőt nélkülöző kis családházaké. A mi különösen a budapesti viszonyokat illeti, ezek megítélésénél még figyelembe veendő, hogy nálunk az új u. n. „bérkaszányák“ építése sok esetben régi, keskeny zugutcák lebontásával

és széles, világos és szellős utak nyitásával jár együtt, hogy az ilyen rendezéssel többnyire zsúfolt lakású, egészségtelen régi házak és viskók nagy száma teljesen eltűnik, s helyükbe a modern kényelemnek megfelelő, a közegészségügy vívmányaival, mint vízvezetékkel, fürdőszobákkal stb. ellátott, tiszta, világos és szellős lakásokból álló, tehát lényegesen egészségesebb épületek lépnek. E mellett még számba veendő az is, hogy az ilyen díszesebb (s ezzel kapcsolatban költségesebb) épületek térfoglalásával a szegényebb osztályok mindinkább a város külső részeibe szorulnak, a hol a lakosság tömörülése — már az épületek kisebb volta folytán is — nem ölt oly mértéket, mint a főváros sűrűbben beépített belső részeiben.

Azonban bármit is mondanak az eszményi közegészségi követelmények, az európai nagyvárosokban a telkek drágasága kikerülhetetlenül kényszerít a magasba való építkezésre. A magas építmények kölcsönzik a nagyvárosnak sajátos építkezési jellegét, úgy, hogy nem is képzelhető nagyvárosnak az olyan, melynek tulnyomó része földszintes vagy akár egyemeletes házakból áll. Városunk tehát az utolsó negyedszázad alatt külsőleg is mind jobban ölti magára ezt a nagyvárosi jelleget. Az e tekintetben beállott változásokat az itt következő kördiagrammban áttekinthetni. Hogy ezen idő alatt számos földszintes ház is épült, az a kültelkek nagy terjedelme mellett meg nem lephet.

A házaknak magasság szerinti megoszlása:

Az utolsó huszonhat év alatt tehát a háromemeletes lakóházak építése majd háromszorta sűrűbbé vált.

A fenti diagramm a házaknak csakis számát ábrázolja, tehát nem lehet tekintettel arra, hogy egy-egy háromemeletes lakóház mennyivel nagyobb súlyal esik latba, mint egy földszintes. Hogy ez utóbbi szempontnak is eleget tegyünk, az 1875- és 1901-diki állapotokat még azon grafikus rajzban is ábrázoljuk, mely a könyv elejéhez van fűzve. A diagramm egy többemeletes ház sor alakjában mutatja a földszintes, az egy-, két-, három-, valamint a háromnál több emeletes házak számát. E többemeletes ház sor földszintje és emeletei a megfelelő magasságu háztömegek aránya szerinti nagyságban vannak rajzolva.*) Így aztán egy szempillantással felismerhető az a nagy változás, melyen fővárosunk építészeti ábrázata egy negyedszázad alatt keresztülment.

*) Hasonló rajzot csatolván előbbi (XXVIII. sz.) építkezési közleményünkhöz is, szükségesnek tartjuk felemlíteni, hogy ezen előbbi rajz más rendszer szerint készült. Ez ugyanis úgy ábrázolja a budapesti épületek képét, mintha azok egymás mögött állnának, úgy hogy a földszintes házak sora elfedi az egyemeletes házak földszintes részeit, ezek viszont a mögöttük álló kétemeletes házak földszintes és egyemeletes részeit stb.; míg a jelen közlemény rajzában a földszintes, egy-, két- s több emeletes házak egymás mellett állóknak vannak ábrázolva.

Az épületek emeletek szerinti eloszlása,
Budapest, hét osztrák, hat német és Páris városban.

Városok	Abszolút számok									Százalékok								
	földszintes	1 emeletes	2 emeletes	3 emeletes	4 emeletes	5 emeletes	5-nél több emel. épülő	összesen	földszintes	1 emeletes	2 emeletes	3 emeletes	4 emeletes	5 emeletes	5-nél több emel. épülő	összesen		
Budapest 1891 .	8.543	2.435	1.077	779	83 ¹⁾	—	—	13.066	65.4	18.6	8.2	5.9	0.6	—	—	100.0		
„ 1901 .	9.169	2.708	1.835	2.181	333 ²⁾	—	—	16.254	56.5	16.7	11.3	13.4	2.1	—	—	100.0		
Ausztria 1891.																		
Bécs ³⁾ (régii) .	1.525	2.609	2.658	4.139	2.289	788	73.53	14.134	10.8	18.5	18.8	29.3	16.2	5.6	0.5	0.3	100.0	
„ (Nagy-Bécs)	7.226	7.548	5.302	5.871	2.432	807	73.63	29.322	24.6	25.8	18.1	20.0	8.3	2.7	0.3	0.2	100.0	
Prága ⁴⁾ . . .	617	1.282	2.266	2.003	607	47	—	6.822	9.0	18.8	33.2	29.4	8.9	0.7	—	—	100.0	
Trieszt ⁵⁾ . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	12.3	7.6	41.7	11.6	22.9	—	—	—	100.0	
Lemberg ⁵⁾ . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	45.5	21.8	23.5	7.9	1.3	—	—	—	100.0	
Grác ⁵⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	31.3	33.2	23.0	11.1	1.4	—	—	—	100.0	
Brünn ⁵⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	25.9	30.3	28.1	13.8	1.9	—	—	—	100.0	
Krakkó ⁵⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	16.1	28.8	43.3	11.2	0.6	—	—	—	100.0	
Németország ⁶⁾ 1893. °																		
						3-nál több emeletes								3-nál több emeletes				
Berlin	1.643	1.931	1.831	3.343		21.384		30.132	5.4	6.4	6.1	11.1		71.0		100.0		
Boroszló	946	1.477	1.588	2.642		3.372		10.025	9.4	14.7	15.9	26.4		33.6		100.0		
Köln	1.041	3.313	9.094	7.442		1.183		22.073	4.7	15.0	41.2	33.7		5.4		100.0		
Magdeburg . . .	973	2.142	2.124	2.291		1.160		8.690	11.2	24.7	24.4	26.4		13.3		100.0		
Hannover	1.760	2.751	3.135	2.161		434		10.241	17.2	26.9	30.6	21.1		4.2		100.0		
M/m. Frankfurt	827	2.713	3.348	3.073		1.249		11.210	7.4	24.2	29.9	27.4		11.1		100.0		
Páris ⁷⁾ 1896 . .	4.875	13.405	9.874	8.483	8.766	11.937	17.489	74.829	6.5	17.9	13.2	11.3	11.7	16.0	23.4	—	100.0	

¹⁾ Ezeket kivül 149 épület emelet megjelölése nélkül. — ²⁾ Ezeket kivül 28 épület emelet megjelölése nélkül. —

³⁾ Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien, 1891. Pag. 13. — ⁴⁾ Prager Statistisches Jahrbuch, 1891. Pag. 13. — ⁵⁾ XXV/1. sz. közleményünk 20. lapjáról. — ⁶⁾ Statistisches Jahrbuch deutscher Städte, VII. Jahrgang, Pag. 21. — ⁷⁾ Resultats statistiques du dénombrement de 1896 pour la ville de Paris, Paris 1899, pag. 70.

6. Nemzetközi összehasonlítások.

Sokaknak érdeklődését keltheti annak a kimutatása, miképpen alakul más nagyvárosokban a különböző emeletű épületek aránya. Az előző lapon lévő táblában Bécs, Prága, Trieszt, Lemberg, Grác, Brünn, Krakó, Berlin, Boroszló, Köln, Magdeburg, Hannover, M/m. Frankfurt és Páris városok ebbeli állapotát állítottuk egybe. Megemlítjük azonban, hogy adataink Budapestnél, az osztrák városoknál és Párisnál az összes épületekre terjednek ki, míg a németországi városoknál csupán csak a lakóházakra.

Bennünket első sorban a szomszédos Bécs érdekel. A legalacsonyabb és a legmagasabb épületek aránya nálunk és Bécsben a következő:

	Budapesten (1901)	Bécsben (1891)
földszintes házak	56·5 ⁰ / ₁₀	24·6 ⁰ / ₁₀
három- és többemeletes házak	15·5 ⁰ / ₁₀	31·3 ⁰ / ₁₀

Látni ebből, hogy Budapesten a földszintes épületek száma több mint kétszer akkora; de egyuttal aligha nem meglepetés számba fog menni, hogy a három- és az ennél több emeletes épületek arányszáma Budapesten már csak alig félszer kevesebb mint Bécsben. Ez annak következménye, hogy Bécs városa az elővárosok hozzácsatolása által szintén igen nagy, részben még be nem épített, részben még egészen falusias kinézésű kültelekhez jutott.

Az osztrák városok nagyobb mennyiségben mutatnak fel földszintes épületeket, mint a német városok: Prágában van a legkevesebb t. i. kilencz százalék. Az olasz, emeletes építési modorra emlékeztető Triesztben is csak 12⁰/₁₀-ot tesznek a földszintes házak. Krakóban azonban 16, Brünnben 26, még a német Grácban is 31, de a lengyel Lembergben 45¹/₂⁰/₁₀-kal szerepelnek. Ezzel szemben az összehasonlításba felvett német városokban csakis a következő alacsony arányban fordulnak elő földszintes lakóházak: Köln 4·7⁰/₁₀, Berlin 5·4⁰/₁₀, M/m Frankfurt 7·4⁰/₁₀, Boroszló 9·4⁰/₁₀, Hannover 17·2⁰/₁₀. — Párisban a földszintes épületek száma szintén csak 6¹/₂⁰/₁₀.

A mi a három- és az ennél több emeletes épületeket illeti, ezek az említett osztrák városok közül Prágában legsűrűbbek t. i. 39⁰/₁₀. Trieszt szintegy kitűnik az ily magasságú házak nagy arányszáma által. A többi osztrák városokban a háromemeletes házak már jóval ritkábbak. Ezek száma t. i. 9⁰/₁₀ és 15⁰/₁₀ között ingadozik. A német városok között külön helyet foglal el Berlin, minthogy itt a három és az ennél több emelettel bíró lakóházak képezik a szabályt, az alacsonyabb házak pedig a kivételt. Tett ugyanis a három- és többemeletes házak száma

Berlinben	82 ⁰ / ₁₀ -ot
Boroszlóban	60 ⁰ / ₁₀ -ot
Kölnben, Magdeburgban és M/m Frankfurtban	40—38 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀ -ot
Hannoverben	25 ⁰ / ₁₀ -ot.

Párisban az ily magas épületek száma 62·4⁰/₁₀, mi mellett még kiemelendő, hogy ezen legmagasabb házak sorában az ötemeletes házak száma 11.937, az ötemeletesebbnél magasabbaké pedig 17.489.

7. A beltelki lakóházak magassága 1875-ben és 1901-ben.

Ha az előbbieken azt láttuk, hogy fővárosunk a kis- és alacsony házak sűrűsége tekintetében a nyugoteurópai nagyvárosok állapotától elütő képet mutat, úgy mindig szem előtt kell tartanunk azt a körülményt, hogy fővárosunk oly nagy külterülettel bír, minővel más nagyváros alig dicsekedhetik. Ily helyzetben aztán érthető,

ha nálunk, a sűrű kültelki építkezés következtében, folyton keletkeznek újabb földszinti és kicsi házak: a környék zöldelő dombjain, szántóföldjein és erdeiben nem épülhetnek három-négy emeletes bérpaloták. Ez okból érdemes a beltelki építkezéseket külön szemügyre venni. Az alábbiakban adjuk mármost a Budapest beltelkein létező lakóházak magasságát egyrészt az 1875, másrészt az 1901-iki állapot szerint:

Budapest (beltelkek)		
	1875	1901 Jan. 1.
földszintes	6.109 = 70·1 ⁰ / ₀	4.731 = 44·8 ⁰ / ₀
1 emeletes	1.588 = 18·2 ⁰ / ₀	1.875 = 17·8 ⁰ / ₀
2 „	630 = 7·2 ⁰ / ₀	1.548 = 14·7 ⁰ / ₀
3 „	334 = 3·8 ⁰ / ₀	2.090 = 19·8 ⁰ / ₀
4 „	59 = 0·7 ⁰ / ₀	309 = 2·9 ⁰ / ₀
összesen	8.720 = 100 ⁰/₀	10·553 = 100·0⁰/₀

8. Az új lakóházak magasság szerinti eloszlása az egyes kerületekben.

A főváros területén az utolsó huszonöt év alatt épült különböző magasságú lakóházaknak fenti arányszámait természetesen csak átlagai az egyes kerületekben létező legkülönbözőbb állapotoknak. Ez okból közöljük mármost az épült lakóházaknak kerületek szerinti eloszlását is, e tekintetben az utolsó két évtizedet állítván egymással párhuzamba.

Az épült lakóházak emeletek szerint, 1881—1900.

	1881—1890-ig						1891—1900-ig					
	földsz.	1 em.	2 em.	3 em.	4 em.	össz.	földsz.	1 em.	2 em.	3 em.	4 em.	összesen
I.	47	31	8	2	—	88	59	52	41	58	1	211
II.	56	30	14	4	—	104	27	35	27	47	5	141
III.	90	2	—	—	—	92	138	17	8	8	—	171
Kültelkek	153	12	—	—	—	165	585	79	2	—	—	666
Össz. jobbp.	346	75	22	6	—	449	809	183	78	113	6	1.189
IV.	—	—	9	21	2	32	—	—	8	40	26	74
V.	29	10	7	17	2	65	8	1	9	80	37	135
VI.	91	86	85	140	15	417	24	53	86	296	39	498
VII.	145	87	85	46	6	369	46	22	127	390	44	629
VIII.	195	84	43	43	4	369	43	25	152	272	40	532
IX.	98	23	21	13	1	156	55	26	58	109	19	267
X. és kült.	653	40	12	2	—	707	1.019	174	109	40	3	1.345
Össz. balp.	1.211	330	262	282	30	2.115	1.195	301	549	1.227	208	3.480
Budapest	1.557	405	284	288	30	2.564	2.004	484	627	1.340	214	4.669

Százalékokban.

	földszintes		1—2 emeletes		3—4 emeletes	
	1881—90.	1891—900.	1881—90.	1891—900.	1881—90.	1891—900.
I.	53.4	28.0	44.3	44.0	2.3	28.0
II.	53.9	19.1	42.3	44.0	3.8	36.9
III.	97.8	80.7	2.2	14.6	—	4.7
Kültelek	92.7	87.8	7.3	12.2	—	—
Jobbpart	77.1	68.0	21.6	22.0	1.3	10.0
IV.	—	—	28.1	10.8	71.9	89.2
V.	44.6	5.9	26.2	7.4	29.2	86.7
VI.	21.8	4.8	41.0	27.9	37.2	67.3
VII.	39.3	7.3	46.6	23.7	14.1	69.0
VIII.	52.9	8.1	34.4	33.3	12.7	58.6
IX.	62.8	20.6	28.2	31.5	9.0	47.9
X. és kültelek	92.4	75.8	7.3	21.0	0.3	3.2
Balpart	57.3	34.3	28.0	24.4	14.7	41.3
Budapest	60.7	42.9	26.8	23.8	12.5	33.3

A mi mindenekelőtt a földszintes lakóházakat illeti, azt látjuk, hogy azok a pesti oldal V., VI., VII. és VIII. kerületeiben a 90-es évek folyamán már csak 5—8⁰/₀-ban épültek, míg tíz évvel előbb, a nyolczvanas évek alatt, még 22—53⁰/₀-nyi arányban. Míg tehát husz év előtt ezen kerületek építkezési tevékenységét a földszintes építkezés jellemezte, addig tíz évvel később már alig keletkeztek ezen kerületekben ily házak. A Ferenczvárosban is, hol a nyolczvanas években az új lakóházak még közel kétharmad része földszintes volt, az utolsó évtized alatt épült lakóházaknak már csak ötöd része az.

A pesti kültelekeken természetesen most is tulnyomó a földszintes lakóházak építése. Az utolsó évtizedben azonban itt is csökkenés észlelhető; míg ugyanis a nyolczvanas években a kültelekeken alig épült más, mint földszintes lakóház, addig a kilenczvenes években földszintes házak már csak háromnegyed részben épültek.

A budai részeken is ritkult az utolsó évtizedben a földszintes lakóházak építése, de sokkal csekélyebb mértékben, mint a pesti oldalon. Itt most is 68⁰/₀-ban épülnek földszintes házak, tehát kétszerte sűrűbben, mint a balparton. A kültelekeken természetesen itt is tulnyomólag földszintes lakóházak keletkeznek: a kilenczvenes években pld. 88⁰/₀-kal. A budai beltelki kerületek közt hasonló építési viszonyokat Óbuda mutat, hol t. i. jelenleg az új lakóházak 81⁰/₀-a földszintes; a nyolczvanas évekhez képest azonban, midőn Óbudán kizárólag (98⁰/₀) földszintes házakat építettek, ezek száma itt is gyérül. Még inkább áll ez az I. és II. kerületről; míg a nyolczvanas évek alatt földszintes lakóházak mindkét kerületben még 53⁰/₀-kal épültek, addig a kilenczvenes évek alatt az I. kerületben 28⁰/₀, a II. kerületben pedig csak 19⁰/₀-kal. E tekintetben tehát ezen két kerület építési viszonyai közeledni kezdenek a balparti belső kerületekhez.

Ha a közép magasságu, az 1 és 2 emeletes lakóházak számát nézzük, azonnal feltűnik, hogy ezek, dacára a földszintes lakóházak nagy megritkulásának, gyakoribbak nem lettek. A budai oldalon mindkét évtizedben 22⁰/₀-al szerepelnek, a pesti oldalon azonban 28⁰/₀-ról 24⁰/₀-ra szállottak. Miként a földszintes, ugy a közép magasságu házak építése is a belterületen ritkult meg. Főleg a Bel- és Lipótvárosban mutatkozik nagy mértékben ez a csökkenés: a Belvárosban ezek aránya a nyolczvanas évek alatt 28⁰/₀ volt, a kilenczvenes években már csak 11⁰/₀; szintugy a Lipótvárosban előbb 26⁰/₀, de jelenleg csak 7⁰/₀. Nagy mértékben gyérült továbbá a közép magasságu lakóházak

építése a Terézvárosban, t. i. a régebbi 41⁰/₀ helyett 28, valamint az Erzsébetvárosban, a régebbi 47⁰/₀ helyett 24. A József- és a Ferenczvárosban ezen házak aránya nem változott, mindkét évtizedben az új lakóházaknak egy harmadrészét képezi. A budai belteleken a két első kerület mindkét évtizedben $\frac{2}{5}$ résznél több középépítkezést mutat.

A külteleken azonban, valamint Ó-Budán is, a földszintes lakóházak építésének visszaszorításával nagy tért foglal a középmagasságú házak építése. Így a pesti külteleken (Kőbányát beleértve) 21⁰/₀-ra szűkött fel a nyolczvanas évek 7⁰/₀-áról. Csekélyebb emelkedést találunk a budai külteleken, t. i. 7⁰/₀-ról 12-re. Óbudán a középmagasságú építkezések száma a két utolsó tizedben 2⁰/₀-ról 15-re emelkedett.

Ha végül a legnagyobb, tudniillik a három-négy emeletes lakóházak arányait nézzük, mindenütt ezek rendkívüli térfoglalását látjuk. A balparton az ilyen építkezések aránya a nyolczvanas években még csak 15⁰/₀-ot tett, a kilenczvenes években azonban már 41⁰/₀-ot. Ezzel tehát a legmagasabb lakóházak építése a balparton elérte a relativ többséget, holott itt eddig a földszintes építkezések mindig nemcsak viszonylagos, de abszolút többségben is voltak. Az egyes kerületeken belül még jobban nyilvánul a magas építkezések felülkerekedése. Két kerületben, a Bel- és Lipótvárosban a kilenczvenes évek alatt közel 90⁰/₀-al épültek 3—4 emeletes házak; ezekben tehát jóformán a'ig is épül már alacsonyabb ház. Ezen magasabb építkezések száma különösen a Lipótvárosban szaporodik, a hol t. i. ezek az előbbi évtizedben csak 29⁰/₀-ot tettek. A Teréz- és Erzsébetvárosban is az új lakóházaknak már több mint kétharmad része 3—4 emeletes, holott ezek egy évtizeddel előbb amott 37, sőt emitt csak 14⁰/₀-ot tettek. A Józsefvárosban az új lakóházaknak közel kétharmad része, a Ferenczvárosban közel fele épül 3—4 emeletes magassággal, holott a nyolczvanas évek alatt amott 13⁰/₀, emitt meg éppen csak 9⁰/₀-ot tettek. A magasabb lakóházak építésének terjedése még a pesti külteleken is kezd észrevehetővé válni; míg ugyanis a nyolczvanas években e részekben mindössze csak két háromemeletes ház épült, addig az utolsó évtizedben negyven, természetsszerűleg csak a beltelekkel szomszédos, teljesen kiépített utcákban.

A budai oldal építkezési tevékenységében a magas építkezések jelentősége sokkal csekélyebb. Az utolsó évtizedben épült lakóházaknak 10⁰/₀-a volt 3—4 emeletes: a nyolczvanas évek 1:3⁰/₀-os állapotához képest azonban — midőn tehát itt magasabb lakóház ugyszólván nem is épült — a fellendülés itt is nagy mértékű. A magas építkezések térfoglalása az I. és II. kerületre szorítkozik; e kerületekben az új lakóházaknak már egyharmad részét építik háromemeletes magassággal.

A főváros építkezési tevékenységében az utolsó évtized alatt beállott nagy irányváltást tehát abban foglalhatjuk össze az egész fővárosra nézve, hogy az alacsonyabb lakóházak építése nagy mértékben visszamaradt, a magasabb lakóházak építése nagy mértékben emelkedett. Ez áll az egész belterületen mindenütt, egyedül Óbudát véve ki, a hol — valamint a pesti és budai külterületeken — a földszintes lakóházak építése ugyan szintén hanyatlott, de evvel szemben nem a legmagasabbak, hanem a középmagasságúak keletkeznek nagyobb számmal.

9. Az új lakóházak nagysága szobáik száma szerint.

Egy későbbi fejezetben még behatóbban fogunk foglalkozni az újonnan keletkezett szobák számával. Jelenleg azonban erre már előrenyúlólag kell figyelemmel lennünk, mivel a házak nagyságát az azokban tartalmazott szobák száma jellemzi legjobban. E czélra a 9. sz. táblában fokozatszerű áttekintését nyújtjuk az új lakóházak ebbeli nagyságának és pedig épp úgy az egyes kerületek, mint a magassági fekvés szerint.

A kilenczvenes évek második felében épült 2.669 lakóház szobáik száma szerint a következőleg oszlik meg:

kis lakóház, legfeljebb 10 szobával	1080 = 40,5%
középnagyságu lakóház, 11—30 szobával	404 = 15,1 „
nagy lakóház, 31—50 szobával	473 = 17,7 „
50-nél több szobával bíró, legnagyobb lakóház	712 = 26,7 „

mi mellett felemlítendő, hogy a 712 legnagyobb lakóház közt 96 volt olyan, mely száznál is több szobával bír.

A mit tehát fentebb mondtunk, hogy az utolsó évötöd építkezéseiben az alacsony lakóházak építése visszamaradt éppen a legmagasabb lakóházak javára, ezt most kiegészíthetjük még azzal, hogy a legkisebb, a legkevesebb szobával bíró lakóházak építése maradt vissza, míg a nagy és legnagyobb lakóházak építése vált gyakoribbá.

Nézzük mármost, miképen helyezkednek el az itt felállított nagyságcsoportok az egyes emeleteken. Erre nézve az alábbi kimutatásban találjuk meg a feleletet.

Lakóházak magassága	L a k ó h á z a k n a g y s á g a				
	Legkisebb, —10 szobával	Közép nagyságu, 11—30 szobával	Nagy, 31—50 szobával	Legnagyobb, 50-nél több szobával	Összesen
Alacsony (földszintes) . .	996—94,8 ⁰ / ₀	53— 5,0 ⁰ / ₀	2— 0,2 ⁰ / ₀	—	1.051—100,0 ⁰ / ₀
Középmagasságu (1—2 em.)	84—15,1 „	273—48,9 „	142—25,4 „	59—10,6 ⁰ / ₀	558—100,0 „
Magas (3—4 emeletes) . .	—	78— 7,4 „	329—31,0 „	653—61,6 „	1.060—100,0 „
Összesen . .	1.080—40,5 ⁰ / ₀	404—15,1 ⁰ / ₀	473—17,7 ⁰ / ₀	712—26,7 ⁰ / ₀	2.669—100,0 ⁰ / ₀

A lakóházaknak szobáik száma szerint vett nagysága eszerint a legszorosabb összefüggésben áll a házaknak emelet szerinti magasságával. A legkisebb, legfeljebb tíz szobával bíró lakóházak természetesen csaknem kizárólag földszintes magasságban épülnek, de viszont a földszintes házak majd kizárólag (t. i. több mint ⁹/₁₀ részben) ezen kisebb épületekből állanak. A középnagyságu, 11—30 szobával épült lakóházaknál a földszintes építkezés már egészen visszaszorul s tulnyomóvá válik a középmagasságu, 1—2 emeletes építés. A nagy és legnagyobb lakóházak között pedig földszintes ház már nem található, hanem erősen tulnyomó a legmagasabb, 3—4 emeletes építkezés.

A kicsi, legfeljebb 10 szobával bíró lakóházak legnagyobb számmal épültek a külterületeken és Ó-Budán, a hol, mint előbb láttuk, a legtöbb földszintes ház is épült. A belterületeken fekvő kerületekben azonban ezen kis lakóházak építése egészen jelentéktelen; e részekben ugyanis a földszintes házak építése az utolsó években teljesen leszorult. Ezzel szemben az építkezés itt tulnyomólag a nagy és legnagyobb házak előállításával foglalkozott, amint ez a következő áttekintésből kitünik:

Az 1896—1900. években épült lakóházak nagysága kerületek szerint.

	Legkisebb, 10	Középnagysága, 11—30	Nagy, 31—50	Legnagyobb, 51-nél több	Összesen
	szobával bíró lakóházak				
I.	24 21·00/0	35 30·80/0	24 21·00/0	31 27·20/0	114
II.	16 15·8 „	31 30·7 „	19 18·8 „	35 34·7 „	101
III.	73 72·3 „	13 12·9 „	10 9·9 „	5 4·9 „	101
Kültelek	398 92·3 „	31 7·1 „	1 0·3 „	1 0·3 „	431
Jobbpart	511 68·4 „	110 14·7 „	54 7·2 „	72 9·7 „	747
IV.	—	16 28·6 „	19 33·9 „	21 37·5 „	56
V.	3 3·4 „	8 9·1 „	17 19·3 „	60 68·2 „	88
VI.	4 1·8 „	32 14·2 „	70 31·1 „	119 52·9 „	225
VII.	10 3·2 „	28 8·9 „	78 24·8 „	199 63·1 „	315
VIII.	7 2·3 „	64 20·9 „	117 38·2 „	118 38·6 „	306
IX.	17 10·5 „	29 17·9 „	56 34·6 „	60 37·0 „	162
X. és kültelek	528 68·5 „	117 15·2 „	62 8·1 „	63 8·2 „	770
Balpart	569 29·6 „	294 15·3 „	419 21·8 „	640 33·3 „	1.922
Budapest	1.080 40·5 „	404 15·1 „	473 17·7 „	712 26·7 „	2.699

10. Az új lakóházak az építési költség nagysága szerint.

Az építési költségekkel a 7. fejezetben behatóan fogunk foglalkozni; hogy azonban a lakóházakat előállítási költségük szerint is jellemezhessek, e helyen szintén előre nyulva érintjük az építkezéseknek pénzügyi oldalát is.

Az utolsó évtizedben épült új épületeket (lakóházak és egyéb épületek) a 10. sz. táblánkon mutatjuk ki az építési költség nagysága szerint. A kerületeken belül a lakóházak és az egyéb célra szolgáló új épületek összefoglalva vannak részletezve; az emeletek szerinti részletezés azonban csak lakóházakra vonatkozik; a tábla ezen második részében tehát a lakóházak külön vannak választva az egyéb épületektől.

A kilenczvenes évek második felében épült 2.669 lakóház közt épült:

40.000 koronáig terjedő költséggel	1.094 = 41·00/0
40.000—100.000 korona „	409 = 15·3 „
100.000—200.000 „ „	698 = 26·2 „
200.000—600.000 „ „	439 = 16·4 „
600.000 koronán felüli „	29 = 1·1 „

11. A nem lakásra szolgáló újépítkezések.

Az eddigiekben a lakóházak építése kötötte le figyelmünket; befejezésül foglalkozunk még az egyéb építkezésekkel is, melyek ugyan számranézve jóval a lakóházak mögött maradnak, minőség tekintetében azonban első helyre állítandók. Ezek között találjuk ugyanis a főváros összes középületeit és monumentális építkezéseit, melyek pedig fővárosunk legnagyobb és legállandóbb díszére szolgálnak.

A rendszeres statisztikai csoportosítás következtében elkerülhetetlen volt, hogy ezen egyéb épületek rovatában a monumentális épületek mellett a legkülönbözőbb egyéb építkezések is, mint jelesen kisebb ipari és gazdasági építkezések, fel ne vétessenek. Sőt szám szerint éppen az ipari és gazdasági célokra szolgáló kisebb épületek a leggyakoribbak, a mennyiben ugyanis az összes, nem lakásra szolgáló épületeknek közel $\frac{1}{5}$ részét teszik, a mint ez a 7. sz. táblából részletesebben látható, a hol ugyanis az egyéb épületek rendeltetési céljuk szerint vannak részletezve.

A mi a minőség tekintetében annyira fontos középítkezéseket illeti, felemlíthetjük, hogy az utolsó évötödben 49 közigazgatási épület, 39 iskolai, 26 vasuti, 24 katonai épület, 10 kórház, 4 templom és 4 tudományos intézet épült.

A nevezetesebb középítkezések közt a következőket találjuk:

1896-ban: a műcsarnokot, az igazságügyi palotát, a központi és négy kerületi vásárcsarnokot,*) az Üllői-uti József főherceg honvédhuszár-kaszárnyát, a Ferencvárosi Nádasy- és Laudon-kaszárnyákat és a tűzérési szertárt, a budai református templomot, az osztrák delegáció palotáját és három községi iskola-épületet 763.520 K költséggel;

1897-ben: az iparművészeti múzeumot, a gyűjtő-fogházat, a hadapród iskolát, az aréna-uti főherceg Albrecht- és a szekeresz kaszárnyát, a honvédfőparancsnoksági palotát, a Pálffy-téri Radetzky-, a Nádor-utcai főherceg Károly- és a Hungária-uti (X. ker.) tűzér-kaszárnyákat, a Magyar színházat, a tavaszmező-utcai gymnasiumot, a Bródy Adél-gyermekkórházat, az ó-budai Szent Margit-kórházat és négy községi iskola-épületet 1,242.000 K költséggel;

1898-ban: az Üllő-uti I. Ferenc József honvéd gyalogsági kaszárnyát, a budai új Szt. János-kórházat, a Baross-utcai szülészeti klinikát és a tűzoltó-utcai boncz-tani intézetet, a Szondy-utcai főreáliskolát, a Zöldfa-utcai katonai parancsnoksági épületet, egy klinikai épületet az üllői-uti egyetemi telepen, a Központi statisztikai hivatal palotáját, a IX. kerületi honvédkórházat, a Józsefvárosi előljárósági épületet, a Promontori-uti Hadik-kaszárnyát, az államvasutak gépcsarnokát és aratógép-műhelyét, Gyáli-uti posta-épületet és egy községi iskola-épületet 442.000 K költséggel;

1899-ben: a Hungária-uti katonai kórházat, a budai vígadót, a duna-utcai katonatiszti kaszinót, a földtani múzeumot, a III. kerületi honvéd élelmezési telepet, a fehérkereszt-kórházat, a lipótvárosi előljárósági épületet, a központi fertőtlenítő-intézetet és négy községi iskola-épületet 1,354.000 K költséggel;

1900-ban: az új központi egyetemi épületet, az Erzsébetvárosi új templomot, a kereskedelmi kamara palotáját, az Attila-utcai gymnasiumot, a Terézvárosi előljárósági épületet, az új izraelita fiárvaházat, a koronaőri laktanyát és három községi iskola-épületet 1,064.000 K költséggel.

A nem lakó célra szolgáló köz- és egyéb épületeket 10. sz. táblánkban az építési költség nagysága szerint is részleteztük. Az épületek igen különböző minőségéhez képest a legkülömbözőbb építési költségeket találjuk, miután az „egyéb építkezések“ gyűjtő fogalma alatt épügy a legolcsóbb, mint legdrágább építkezések találhatók. Legnagyobb számmal vannak természetesen a legolcsóbb építkezések, miután a költséges építkezések mégis csak kivételt képeznek. Épült u. i. az 1.070 köz- és egyéb épület közt:

10.000 koronáig terjedő költséggel	677	=	63,30/0
10.000—40.000 korona költséggel épült	153	=	14,3 „
40.000—100.000 „ „ „	91	=	8,5 „
100.000—200.000 „ „ „	42	=	3,9 „
200.000—600.000 „ „ „	74	=	6,9 „
600.000 koronán felüli „ „ „	33	=	3,1 „

*) A központi és három kerületi vásárcsarnok statisztikai lapjai csak az 1897. évben jutottak birtokunkba.

Függelék a második fejezethez.

Az üresen álló lakások és egyéb helyiségek 1887-től 1901-ig.

A következő öt táblában közöljük azon laküresedési statisztikánk kivonatát, melyet negyedévenként Havi füzetünk során közzé teszünk. A következőkben azonban elhagyjuk a tíz kerület szerinti részletezést, tisztán az egész fővárosra vonatkozó adatokra szorítva. A laküresedési statisztika azon bejelentések alapján készül, melyeket a háztulajdonosok a pénzügyigazgatóságához a házbéradó törlése végett beküldenek.

Az első negyed alatt a február 1-től április 30-áig, a második alatt a május 1-től július 31-éig, a harmadik alatt az augusztus 1-től október 31-éig és a negyedik alatt a november 1-től január 31-éig terjedő idő értendő.

Mint hogy a lakásbérleti szabályrendelet értelmében február elsejére felmondani nem lehet és így ezen negyedben nagyobb változások nem fordulhatnak elő, az 1898-ik évtől fogva ezen negyedről csakis a főbb adatokat dolgozzuk fel, lemondván azon részletekről, melyek csak másodsorban bírnak jelentőséggel. Ez a körülmény magyarázza azokat a hézagokat, melyek az alábbi táblákon az első évnegyednél tapasztalhatók.

A következő lapokon található táblákból kitűnik, hogy a lakás kínálat az 1900. év harmadik negyedében érte el tetőpontját, azóta pedig némileg apadóban van, de még az 1901. év végén is oly nagy vala, mint 1899. előtt még sohasem. Mint hogy azonban az üresen állások száma függ az általában létező helyiségek számától, ez pedig a város nagyobbodásával folyton emelkedik, az üresen állások jelentőségéről csak úgy mondhatunk helyes ítéletet, ha ezt a két számot egymással összehasonlítjuk. Az összesen létező lakások és szobák számáról csak a minden tizedik évben egyszer történő nagy népszámlálás alkalmával nyerünk tudomást és így azon időben, mióta az üresen állások statisztikáját miveljük, ezen számítást csak két időpontról állíthatjuk fel. Az eredmény azt mutatja, hogy az 1891. év elejére eső népszámlálás alkalmával a lakások 1.220⁰/₀-a állt üresen, míg 10 évvel rá 2.75⁰/₀;

az üresen állások száma tehát a kétszeresére emelkedett. Hasonló eredményre vezet az üresen álló szobák számának gyakorisága: 1891-ben ugyanis a szobaállományak 1.350⁰/₀-a 1901-ben pedig 2.62⁰/₀ állott üresen.

A számszerű adatok a következők:

	lakások száma	ebből üres	szobák száma ^{a)}	ebből üres
1891. jan.	100.949	1219	189.753	2556
1901. jan.	155.114	4266	303.385	8238

Az üresen álló lakásoknak a fentebbi 2³/₄⁰/₀-ban megállapított aránya meglehetősen magasnak tekinthető, a mint ez ki is tűnik, ha körülnézünk, mikép alakul ez a viszony más nagy városokban. Íme néhány adat az osztrák és német városokra vonatkozólag:

Halle	1900	0.61 ¹⁾	Frankfurt M. m.	1900	1.80 ¹⁾
Bécs	1899	0.76 ²⁾	Boroszló	„	1.92 ¹⁾
Magdeburg	1900	0.77 ¹⁾	Lipcse	1895	3.3 ³⁾
Hannover	„	1.47 ¹⁾	München	„	3.3 ³⁾
Charlottenburg	„	1.66 ¹⁾			

Még komolyabb színben tűnik fel azonban az üresen álló boltok száma: 1901-ben a népszámlálás összesen 11.007 boltot talált, ezek közt pedig a pénzügyigazgatósági bejelentések szerint ugyanazon időben 1151 — 10.47⁰/₀ állott üresen. Budapesten e szerint a boltoknak több mint tizedrésze ki nem adható, a mi igen sajnos jellemzi a jelenleg uralkodó kereseti viszonyokat.

^{a)} A népszámlálási adatokban a eseléd szobák szintén a szobákhoz vannak számítva, míg az előszobák és hálófülkék nincsenek. Az üresen álló szobák számát az alábbi b) táblából számítottuk ki, mi mellett a 6-10 szobás lakásokat 7, az annál nagyobb lakásokat 15 szobával bíróknak tekintettük.

¹⁾ *Verort*: Zur Wohnungs-Statistik in Preussen, a Zeitschrift des Preussischen statistischen Bureaus 1902. évfolyamának 154. lapján.

²⁾ *Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien XVII. Jhrg. 1899. 20. lap.*

³⁾ *H a s s e*: Wohnungsmarkt. A N e e f e-féle Statistisches Jahrbuch deutscher Städte VIII. évf. 65. lapján.

Üresen álló helyiségek: a) azok száma és bérvesztése.

Év	Negyed	Üresen álló helyiségek						Negyedévi bérvesztésük koronákban					
		összesen	e b b ő l					összesen	e b b ő l				
			lakás	lakások- nélkül helyiséggel	bolt	raktár	egyéb		lakások- nál	lakások- nélkül helyiséggel	boltoknál	raktárak- nál	egyébénél
1887	I.	797	480	8	64	187	58	149.758	100.738	2.390	20.036	21.684	4.910
	II.	1.177	788	19	127	177	66	237.848	163.972	7.008	37.988	21.684	7.196
	III.	1.685	1.245	28	149	156	107	346.190	274.118	7.322	36.528	18.608	9.614
	IV.	1.748	1.296	19	139	193	101	302.418	229.716	5.142	34.634	22.466	10.460
1888	I.	1.612	1.083	33	143	236	117	305.278	215.738	9.446	39.366	27.230	13.498
	II.	1.628	1.156	40	131	183	118	309.290	220.186	12.632	44.466	20.568	11.438
	III.	1.446	1.172	33	106	55	80	251.082	199.828	7.240	28.850	6.550	8.614
	IV.	1.571	1.228	30	165	58	90	257.156	200.188	6.266	38.600	5.922	6.180
1889	I.	1.550	1.074	55	144	171	106	264.298	179.628	12.896	39.860	20.994	10.920
	II.	1.730	1.065	50	215	261	139	328.172	198.300	12.384	64.336	37.660	15.492
	III.	1.901	1.300	59	198	215	129	349.622	234.334	14.840	58.654	27.558	14.236
	IV.	1.837	1.174	49	212	238	164	299.260	192.178	13.704	52.670	25.862	14.846
1890	I.	1.738	944	41	206	378	169	262.182	137.910	8.642	51.070	46.446	18.114
	II.	2.054	1.162	70	242	413	167	344.020	195.972	21.894	55.262	52.770	18.122
	III.	2.175	1.293	45	219	424	194	376.860	242.480	11.618	46.924	51.108	24.730
	IV.	2.398	1.370	49	241	521	217	354.436	199.868	13.048	49.812	64.590	27.118
1891	I.	2.318	1.219	29	229	599	242	350.138	177.488	5.494	50.474	89.518	27.164
	II.	2.451	1.325	63	234	646	183	406.686	232.414	15.946	52.618	85.178	20.530
	III.	2.638	1.569	46	238	554	231	419.330	256.214	14.460	66.636	54.590	27.430
	IV.	2.362	1.420	57	230	455	200	349.246	217.300	15.660	42.700	51.818	21.768
1892	I.	2.223	1.240	55	199	491	238	313.996	172.736	18.544	39.862	63.742	19.112
	II.	2.266	1.269	77	175	511	234	368.330	220.674	22.036	38.262	65.454	21.904
	III.	2.166	1.253	48	154	513	198	342.080	207.000	12.790	31.854	66.462	23.974
	IV.	2.136	1.166	42	172	543	213	309.004	167.452	11.236	40.322	67.880	22.114
1893	I.	1.951	1.023	26	161	550	191	268.886	134.822	9.118	36.630	68.946	19.370
	II.	1.793	990	24	140	504	135	258.240	150.242	8.884	30.458	59.270	9.386
	III.	1.682	1.001	26	107	382	166	247.026	149.776	7.334	25.252	46.916	17.748
	IV.	1.643	949	38	103	377	176	223.612	130.646	9.794	21.484	43.264	18.424
1894	I.	1.439	710	15	98	445	171	175.476	77.774	4.206	21.768	55.096	16.632
	II.	1.555	807	16	104	446	182	224.400	117.984	4.664	23.102	58.468	20.182
	III.	1.591	919	15	110	393	154	278.640	166.902	6.208	42.656	45.096	17.778
	IV.	1.099	607	3	104	257	128	159.812	78.114	2.764	38.600	26.974	13.360
1895	I.	948	425	3	85	323	112	142.458	57.974	3.030	25.320	32.842	23.292
	II.	1.107	588	6	102	318	93	188.404	100.544	2.750	39.142	35.194	10.774
	III.	1.067	584	4	139	250	90	199.070	106.628	1.074	49.450	28.730	13.188
	IV.	974	480	5	184	228	77	156.772	68.128	1.432	49.656	24.130	13.426
1896	I.	881	425	2	86	251	117	128.286	53.104	1.068	28.730	35.104	10.280
	II.	1.210	603	2	140	345	120	219.702	117.500	674	44.490	42.392	14.646
	III.	1.527	914	5	222	255	131	326.882	204.338	1.326	74.438	31.080	15.700
	IV.	1.798	1.099	22	247	228	202	365.176	204.164	8.926	71.178	26.252	54.656
1897	I.	1.739	1.003	20	222	298	196	316.004	162.936	6.650	76.410	36.976	33.032
	II.	2.242	1.448	20	246	289	239	391.474	245.106	7.098	74.372	32.948	31.950
	III.	2.583	1.797	29	291	263	203	474.352	308.346	9.992	99.606	31.580	24.828
	IV.	2.586	1.676	48	337	319	206	423.464	238.868	14.612	105.482	35.640	28.862
1898	I.	2.946	1.900	50	398	406	192	666.314	446.280	20.224	129.482	41.124	29.204
	II.	4.052	3.023	63	442	321	203	800.340	576.530	16.196	143.172	34.120	30.302
	III.	4.607	3.495	34	517	301	260	747.463	489.813	13.140	150.455	44.481	49.574
	IV.	4.384	3.084	61	558	377	304						
1899	I.	4.140	2.875	52	610	325	278						
	II.	5.586	4.044	54	698	481	309	974.852	650.536	15.393	210.933	52.276	45.714
	III.	6.595	4.972	71	795	462	295	1,099.936	798.365	19.208	203.182	45.344	34.837
	IV.	6.397	4.826	53	814	371	333	1,050.746	745.001	15.389	208.655	38.128	43.573
1900	I.	6.464	4.554	34	973	480	423						
	II.	6.960	4.945	57	1,052	634	272	1,261.633	818.725	16.417	316.625	74.475	35.391
	III.	7.137	5.248	45	1,051	531	262	1,252.392	841.975	11.262	306.600	63.450	29.105
	IV.	6.940	4.787	42	1,203	528	380	1,236.072	756.650	9.685	382.200	53.525	34.012
1901	I.	6.378	4.266	55	1,151	685	221						
	II.	6.889	4.651	71	1,209	732	226	1,229.694	720.400	17.830	379.250	80.450	31.764
	III.	6.576	4.476	46	1,080	644	330	1,116.984	662.025	10.569	341.100	67.600	35.690
	IV.	5.833	3.783	62	1,073	665	250	982.774	523.450	16.406	338.700	67.775	36.443

Üresen álló helyiségek: b) lakások szobáik száma szerint.

Év	Negyed	Üresen álló lakás							összesen
		1	2	3	4	5	6—10	több	
		s z o b á s							
1887	I.	140	142	80	56	33	26	3	480
	II.	203	194	161	107	61	59	3	788
	III.	306	364	249	147	100	75	4	1.245
	IV.	429	428	217	117	60	39	6	1.296
1888	I.	362	301	182	107	71	55	5	1.083
	II.	370	337	208	141	49	46	5	1.156
	III.	370	398	199	108	52	45	1	1.173
	IV.	477	348	199	108	50	45	1	1.228
1889	I.	412	319	160	93	49	39	2	1.074
	II.	339	355	187	95	48	39	2	1.065
	III.	427	416	223	128	56	48	2	1.300
	IV.	440	346	213	111	35	27	2	1.174
1890	I.	440	230	124	76	38	33	3	944
	II.	385	394	189	107	46	38	3	1.162
	III.	419	436	208	124	50	44	12	1.293
	IV.	587	418	173	109	47	31	5	1.370
1891	I.	544	349	176	90	41	24	5	1.219
	II.	411	374	237	146	75	77	5	1.325
	III.	518	486	310	156	55	40	4	1.569
	IV.	538	416	229	139	61	33	4	1.420
1892	I.	529	318	200	118	51	20	4	1.240
	II.	396	370	236	132	75	55	5	1.269
	III.	441	353	212	141	65	39	2	1.253
	IV.	544	268	170	101	42	37	4	1.166
1893	I.	517	222	147	72	32	29	4	1.023
	II.	470	182	150	94	49	41	4	990
	III.	467	177	182	110	36	24	5	1.001
	IV.	548	111	155	74	43	17	1	949
1894	I.	499	60	69	43	22	16	1	710
	II.	467	86	91	71	45	47	—	807
	III.	446	141	118	123	50	39	2	919
	IV.	427	45	36	55	23	19	2	607
1895	I.	296	34	34	24	16	18	3	425
	II.	360	69	40	50	19	36	14	588
	III.	273	107	82	53	28	29	12	584
	IV.	295	59	56	31	11	22	6	480
1896	I.	275	54	43	19	21	9	4	425
	II.	242	110	99	74	35	41	2	603
	III.	309	200	172	105	73	50	5	914
	IV.	467	250	156	113	65	47	1	1.099
1897	I.	468	217	135	89	60	33	1	1.003
	II.	447	523	252	135	53	33	5	1.448
	III.	549	744	277	124	63	38	2	1.797
	IV.	783	550	211	73	38	18	3	1.676
1898	II.	1.170	1.268	350	155	57	23	—	3.023
	III.	1.333	1.352	480	217	81	30	2	3.495
	IV.	1.114	1.137	436	220	95	81	1	3.084
	II.	1.602	1.399	565	305	99	72	2	4.044
1899	III.	1.800	1.788	785	337	157	100	5	4.972
	IV.	2.073	1.620	661	303	96	70	3	4.826
	II.	1.894	1.801	659	346	150	85	10	4.945
	III.	2.151	1.886	696	299	141	69	6	5.248
1900	IV.	2.088	1.634	617	255	110	78	5	4.787
	II.	2.097	1.543	571	250	120	68	2	4.651
	III.	2.132	1.366	572	238	105	61	2	4.476
	IV.	2.131	916	380	178	93	81	4	3.783

Üresen álló helyiségek: c) lakások fekvésük szerint.

Év	Negyed	Pince	Földszint	I.	II.	III.	IV.	Padlás	Összesen
				e m e l e t					
1887	I.	34	163	139	84	48	10	2	480
	II.	58	269	223	146	80	11	1	788
	III.	89	332	367	265	166	26	—	1245
	IV.	94	469	347	229	128	28	1	1296
1888	I.	92	397	263	209	97	25	—	1083
	II.	169	379	286	178	128	14	2	1156
	III.	149	368	307	185	144	16	4	1173
	IV.	135	430	299	185	148	28	3	1228
1889	I.	130	386	255	145	130	26	2	1074
	II.	145	359	298	152	101	10	—	1065
	III.	150	385	391	210	149	15	—	1300
	IV.	133	413	320	173	120	14	1	1174
1890	I.	120	345	271	112	83	11	2	944
	II.	151	339	340	175	137	19	1	1162
	III.	154	408	362	190	159	19	1	1293
	IV.	190	491	373	169	126	19	2	1370
1891	I.	195	469	320	135	86	9	5	1219
	II.	169	420	378	208	132	16	2	1325
	III.	168	552	386	240	201	15	7	1569
	IV.	145	579	323	184	155	26	8	1420
1892	I.	167	558	249	132	93	19	12	1240
	II.	186	343	321	203	178	28	10	1269
	III.	207	356	310	174	175	25	6	1253
	IV.	263	379	234	133	130	20	7	1166
1893	I.	248	414	169	90	82	19	1	1023
	II.	317	320	164	113	67	7	2	990
	III.	312	287	173	125	92	8	4	1001
	IV.	377	301	128	76	54	5	8	949
1894	I.	373	204	64	34	27	2	6	710
	II.	347	204	112	62	61	5	16	807
	III.	316	220	147	94	106	19	17	919
	IV.	293	161	62	39	29	2	21	607
1895	I.	211	119	45	15	13	5	17	425
	II.	222	195	99	33	20	3	16	588
	III.	185	176	110	66	33	6	8	584
	IV.	198	147	78	30	18	1	8	480
1896	I.	195	115	56	31	24	—	4	425
	II.	150	166	145	83	47	7	5	603
	III.	90	260	246	172	123	14	9	914
	IV.	212	333	250	166	114	21	3	1099
1897	I.	166	402	208	107	105	8	7	1003
	II.	96	593	325	214	191	25	4	1448
	III.	122	410	663	382	180	31	9	1797
	IV.	109	644	394	309	188	23	9	1676
1898	II.	160	925	827	568	470	64	9	3023
	III.	114	1004	870	785	616	90	16	3495
	IV.	209	956	734	585	543	54	3	3084
	II.	154	1345	989	815	668	68	5	4044
1899	III.	135	1418	1327	1076	897	110	9	4972
	IV.	123	1615	1159	960	823	136	10	4826
	II.	183	1487	1286	1069	815	101	4	4945
	III.	217	1645	1296	1029	926	123	12	5248
1900	IV.	182	1550	1179	943	801	120	12	4787
	II.	233	1490	1227	884	694	84	39	4651
	III.	226	1497	1062	879	683	119	10	4476
	IV.	264	1524	868	594	467	65	1	3783

Üresen álló helyiségek: d) lakások évi bérük nagysága szerint.

Év	Negyed	—200	—400	—600	—800	—1.000	—1.200	—1.400	—1.600	—1.800	—2.000	—3.000	—4.000	—5.000	—6.000	—8.000	—10.000	—12.000	12.000-e-n felel
1887	I.	60	101	77	66	42	39	17	24	11	12	20	7	2	—	—	—	—	—
	II.	93	133	91	124	82	75	54	40	24	23	32	13	1	2	—	—	—	—
	III.	141	191	105	216	120	111	91	65	32	18	40	12	6	3	1	2	—	—
	IV.	211	261	227	210	145	84	49	34	16	12	34	8	4	3	—	—	—	—
1888	I.	198	205	162	178	111	60	48	34	21	18	32	10	1	4	1	—	—	—
	II.	188	233	175	185	104	83	53	41	32	16	29	8	3	6	—	—	—	—
	III.	177	259	214	202	111	78	46	28	18	9	24	4	—	—	—	—	—	—
	IV.	207	326	189	191	112	66	41	28	19	12	28	5	2	1	1	—	—	—
1889	I.	201	275	162	144	99	56	41	26	25	8	29	4	2	—	—	—	—	—
	II.	163	246	195	151	94	59	40	38	22	20	33	—	1	—	2	—	—	—
	III.	200	298	220	229	100	74	38	48	39	37	11	4	2	—	—	—	—	—
	IV.	208	318	185	172	87	71	37	39	16	10	25	—	1	3	2	—	—	—
1890	I.	211	303	134	97	55	52	25	27	14	7	13	—	2	3	1	—	—	—
	II.	160	266	266	174	98	54	52	32	16	17	21	2	1	2	1	—	—	—
	III.	153	329	294	173	98	69	65	41	19	11	20	7	3	3	5	1	—	—
	IV.	224	434	295	154	75	53	50	33	16	12	12	6	3	—	1	—	—	—
1891	I.	226	399	227	125	81	36	48	28	19	11	9	6	2	—	1	—	—	—
	II.	219	278	247	175	132	94	76	33	24	17	19	8	1	1	—	—	—	—
	III.	227	379	335	194	173	109	49	29	20	17	24	9	2	1	—	—	—	—
	IV.	268	393	279	149	101	90	56	28	18	15	16	2	1	2	1	—	—	—
1892	I.	290	372	201	120	87	70	37	25	11	12	10	3	—	1	—	2	—	—
	II.	218	233	231	226	141	71	58	38	18	13	13	4	1	—	1	—	—	—
	III.	257	252	206	195	110	72	60	45	18	16	15	4	2	1	—	—	—	—
	IV.	245	363	182	125	81	52	39	24	12	21	11	5	4	2	—	—	—	—
1893	I.	321	294	128	91	68	38	25	19	11	8	12	5	2	1	—	—	—	—
	II.	271	262	98	111	71	65	38	27	16	4	16	4	4	2	1	—	—	—
	III.	218	283	108	117	84	76	43	27	14	5	16	7	1	1	1	—	—	—
	IV.	307	273	75	52	92	51	35	25	8	10	12	8	—	1	—	—	—	—
1894	I.	281	248	33	37	39	23	12	12	7	5	9	3	1	—	—	—	—	—
	II.	253	250	43	61	44	52	20	26	18	10	22	7	—	—	—	—	—	—
	III.	254	218	73	78	72	67	40	29	18	20	37	8	2	1	1	—	—	—
	IV.	250	187	29	25	17	27	11	15	13	12	17	2	—	2	—	—	—	—
1895	I.	191	128	19	21	12	13	4	8	6	5	11	1	2	1	1	2	—	—
	II.	214	173	46	23	23	22	16	23	7	4	13	9	4	6	3	2	—	—
	III.	191	114	54	56	49	23	27	20	9	7	18	6	5	1	2	1	—	—
	IV.	200	132	35	22	28	18	7	11	4	2	9	4	4	2	1	1	—	—
1896	I.	160	135	29	26	23	15	4	4	5	3	12	4	2	1	1	—	—	—
	II.	129	150	74	55	49	41	23	19	16	6	21	13	6	1	—	—	—	—
	III.	138	188	127	93	84	61	63	41	21	22	47	20	2	6	1	—	—	—
	IV.	127	314	141	98	85	38	51	38	26	23	39	14	7	2	—	—	—	—
1897	I.	233	336	106	79	77	30	34	32	17	12	30	11	6	—	—	—	—	—
	II.	128	344	280	264	163	80	54	43	31	13	29	10	8	—	—	—	—	—
	III.	128	419	485	315	150	88	56	42	30	14	44	15	5	3	2	1	—	—
	IV.	150	631	349	256	104	66	32	17	22	5	25	10	5	3	1	—	—	—
1898	I.	224	1.037	759	452	183	156	82	52	22	20	20	8	5	1	2	—	—	—
	II.	231	1.052	868	523	255	187	111	94	56	49	49	12	3	2	1	—	—	—
	III.	328	928	719	433	219	142	82	81	46	38	42	16	4	2	1	3	—	—
	IV.	238	1.198	942	565	275	216	132	87	46	44	49	20	8	4	1	1	—	—
1899	I.	379	1.650	1.172	729	355	221	127	126	62	51	62	20	6	6	2	2	—	—
	II.	536	1.648	1.065	593	321	208	133	83	60	46	84	27	10	6	3	3	—	—
	III.	511	1.519	1.154	635	345	247	134	121	67	48	92	35	18	10	5	4	—	—
	IV.	630	1.600	1.243	684	330	246	130	101	59	53	91	45	23	6	6	1	—	—
1900	I.	783	1.486	975	593	290	200	109	77	55	51	54	89	9	8	6	1	—	—
	II.	751	1.482	927	536	284	208	117	93	66	46	80	31	14	10	4	2	—	—
	III.	811	1.491	852	473	251	175	102	79	62	44	91	26	9	6	3	1	—	—
	IV.	952	1.318	555	342	166	108	77	73	38	45	62	29	7	6	1	4	—	—

HARMADIK FEJEZET.

Kisebb építkezések és lerombolások. — A lakóházak számának évenkénti nyilvántartása.

(V. ö. a 4., 5., 6. és 11. számú táblákat.)

Az építkezési tevékenység természetszerűleg nem csupán önálló épületek emelésében nyilvánul, hanem a már meglévő épületek változtatásában is, vagyis oly kisebb építkezések foganatosításában, melyek nem változtatják az épületek számát, de megváltoztatják a magasságukat (ráépítések), terjedelmüket (toldalékok), vagy berendezésüket (átalakítások). E kisebb építkezések fontossága, szemben az önálló építkezésekkel, természetesen csekélyebb; a maguk összességében azonban mégis az építkezési tevékenység elég jelentékeny tényezőjét teszik. Így az 1896—1900. években is, a létesített 5.026 építkező közül 1.287, azaz 26·6% olyan kisebb építkezésekre vonatkozik, melyek a meglévő épületek jellegét módosították, ugymint:

	lakóházaknál	egyéb épületeknél
ráépítés	71	18
toldaléképítés	700	223
átalakítás	224	51

Látnivaló, hogy a módosító kisebb építkezések tulnyomóan lakóházaknál fordulnak elő, míg a nem lakó célra szolgáló épületeknél változtatás ritkábban történik.

Ezen építkezéseknek kerületek szerinti eloszlása némileg eltér az építkezés általános mozgalmától. A ráépítések a balparti kültereken, a VII. és VIII. kerületben voltak legnagyobb számmal; a toldaléképítések Ó-Budán, a Józsefvárosban, a Ferencvárosban és mindkét part kültereken leggyakoribbak, az átalakítások az I. és a IX. kerületben és a pesti kültereken. A legnagyobb élénkség e tekintetben is a balparti (pesti) kerületekben észlelhető; de ezen kisebb építkezések az összes építkezések számához képest a budai oldalon jóval gyakoribbak, a mi arra utal, hogy Budán a fokozódó lakás-szükségletnek inkább szoktak a már létező házak megnagyobbítása által megfelelni. A ráépítések száma a jobboldalon csekély, a 89 ráépítésből csak 13 esvén a három budai kerületre; a toldaléképítéseknek ellenben már 40%-a (t. i. 923 közül 371), az átalakításoknak is 40%-a (t. i. 275 közül 109) esik Budára, holott ezzel szemben az összes új építkezéseknek csak 28%-a (t. i. 3.739 közül 1.054).

Ezen a maguk összességében mégis jelentékeny tényezőként szereplő kisebb építkezéseknek kerületenkénti eloszlását az alábbi felsorolás tünteti fel:

	Újépítések		Toldaléképítések		Átalakítások	
	lakóház	egyéb épület	lakóház	egyéb épület	lakóház	egyéb épület
I.	3	—	46	5	41	6
II.	2	1	24	2	14	1
III.	3	2	104	18	19	2
Kültelek	2	—	156	16	26	—
Jobbpart	10	3	330	41	100	9
IV.	2	—	1	3	13	2
V.	—	2	7	6	10	1
VI.	13	1	37	11	2	1
VII.	15	3	31	10	18	4
VIII.	15	1	66	24	4	2
IX.	4	1	36	24	25	7
X. és kültelek	12	7	192	104	52	25
Balpart	61	15	370	182	124	42
Budapest	71	18	700	223	224	51

Végül meg kell még emlékeznünk azon változásokról, melyek az épületek állományában emeletfelrakás által állottak elő. Ily építkezések az egyes magassági csoportok arányát módosítják, a nélkül azonban, hogy az épületek számában változást idéznének elő. Emeletfelrakás által eltűnt 55 földszintes, 14 egyemeletes és 2 kétemeletes ház, ellenben hozzájött 52 egyemeletes, 16 kétemeletes és 3 háromemeletes ház. Ily változások — miként már említettük — leginkább a balparti városrészekben történtek, még pedig legnagyobb számmal a Teréz-, Erzsébet- és Józsefvárosban.

Lerombolások. Építkezési statisztikánk, a főváros lakóház-állományának nyilvántartása céljából, számba veszi a lerombolásokat is. Az erre vonatkozó adatközlés előbb akként történt, hogy a mérnöki hivatalok a befejezett lakóházakról szóló statisztikai kimutatásokban közölték az ugyanazon telken már előbb állott és lerombolt lakóházak statisztikai adatait. Ezen adatszolgáltatásnak azonban az a hiánya volt, hogy nem terjedt ki a nem lakócéllal szolgáló lebontott épületekre; de még a lerombolt lakóházak közül is csak azokról közölt adatokat, melyek helyén új épület készült, míg a szabályozás céljából foganatosított lerombolások teljesen figyelmen kívül maradtak. E hiányok megszüntetése végett a fővárosi tanács az 1896. évben utasította a kerületi elöljáróságokat, hogy az 1897. évtől kezdve hivatalunkat minden lerombolásról az e célra készült lerombolási statisztikai lapon (l. a 10. lapon) azonnal értesítse. Sajnálattal kellett különben tapasztalnunk, hogy a lerombolások az említett tanácsi utasítás dacára sem jutnak minden esetben tudomásunkra; miért is később újból fel kellett kérnünk a kerületi elöljáróságokat, hogy a lerombolásokról szóló statisztikai kimutatásoknak kielégítő pontossággal történő beküldésére nagyobb gondot fordítsanak.

Megbízhatóbb lerombolási statisztikáról tehát voltaképpen csak 1897 óta lehet szó. Az adatszolgáltatásnak ez időtől való nagyobb pontossága kitűnik a lerombolások számából is: míg u. i. az 1885-től 1895-ig terjedő 11 évben évenként ötven lakóház lerombolása jutott tudomásunkra, addig a rákövetkező, most tárgyalt évtizedben, már

évi 185. Egyébként az elmúlt évötödben nyilvánult rendkívüli építkezési tevékenység valószínűvé teszi, hogy ez öt év alatt valóban jóval több régi lakóházat romboltak le, mint az előző években; ez időben történtek a Belvárosban a szabályozásokozta nagy lerombolások is.

A lerombolt lakóházakra vonatkozó adatokat a 11. sz. tábla tartalmazza. A 925 lebontott lakóháznak tulnyomó része (681 = 74%) földszintes volt; ezenkívül lebontás alá került 177 egyemeletes, 52 két-, 13 három- és 2 négyemeletes lakóház.

Legtöbb lerombolás történt a Józsefvárosban (224), ezután az Erzsébetvárosban (176). Jelentékeny volt a lerombolt lakóházak száma a Ferenczvárosban (124), valamint a Belvárosban (104) és a budai II. kerületben (93) is.

A rombolásoknak kerületek szerinti eloszlása a következő felsorolásból tűnik ki:

I.	33	VI.	68
II.	93	VII.	176
III.	24	VIII.	224
Kültelek	5	IX.	124
Jobbpart	155	X. és kültelek	40
IV.	104	Balpart	770
V.	34	Budapest	925

A nem lakócélra szolgáló, lebontott épületeket az előbb említettek szerint csak 1897 óta ismerjük. E négy év alatt a lerombolt lakóházakon kívül bontás alá került a budai oldalon 22, a pesti oldalon 107 egyéb épület.

A czimlap elé fűzött grafikus rajzban, melyben a budapesti lakóházak állományát egyrészt a főváros egyesítése időpontjáról, másrészt a jelen időről mutatjuk ki, egyuttal ábrázoljuk az utolsó 27 év alatt lerombolt lakóházak egész tömegét is. Ilyen hosszú időszakra kiterjedő áttekintés mellett aztán kitűnik, hogy az a háztömeg, melyet a fővárosban egy negyed század alatt lebontottak, fölé egy-egy jelentékenyebb vidéki város egész házállományával. Így már csak azon nem egészen teljes értesülések alapján is, melyekkel a rombolások tekintetében rendelkezünk, Budapesten az utolsó negyedszázad alatt nem kevesebb, mint 1494 (köztük 1143 földszinti, 272 egy-, 64 két-, 13 három- és 2 négyemeletes ház) romboltatott le; tényleg tehát közel kétezer ház bontathatott le, körülbelül annyi, mint mennyi egész Selmezbányán vagy Sopronban létezik. E mellett még figyelembe volna veendő a fővárosban lerombolt épületek nagyobb volta, miért is a lerombolások jellemzésére helyesebb a lebontott épületekben eltűnt szobák számából kiindulni, mint azt a következő fejezetben meg is tesszük.

A lakóházak számának nyilvántartása.

Az ujonnan épült, valamint a lerombolt lakóházak számbevétele lehetővé teszi, hogy a főváros lakóház-állományában bekövetkezett változásokat évenként számon tarthassuk, még pedig úgy egészükben, mint az emeletmagasság szerint is, mely utóbbi nyilvántartásnál az emeletfelrakások által előidézett változásokra is figyelemmel vagyunk. E nyilvántartásunkban a lakóházaknak a népszámlálások által nyújtott adatait fogadjuk el alapul, s ebből kiindulva a következő népszámlálás idejéig az építkezési mozgalom alapján határozzuk meg a közbeneső évek lakóház-állományát. Tíz év múltán aztán nyilvántartásunk eredményeit az új népszámlálás eredményei szerint javítjuk ki.

A 11. sz. táblánkban közöljük az 1900. év végére a lakóházak számát és magasságát, még pedig egyrészt az építkezési mozgalom, másrészt a népszámlálás eredményei alapján. Kitűnik, hogy az 1900. év végére nyilvántartásunk a lakóházak számát 15.696-ban határozta meg, míg a népszámlálás közel 600-al kevesebbet talált.

Nyilvántartásunk többletének okát a lerombolási statisztikának eddigelé ki nem elégitő pontossággal történő működésében kereshetjük. Fentebb említettük, hogy az 1896. évig a szabályozások miatt lerombolt lakóházak egyáltalán tudomásunkra nem jutottak, minek folytán az ekként lerombolt — bizonyára nem csekély számú — lakóházak nyilvántartásunkba bevehetők nem voltak. Hogy a hiba forrása ebben a körülményben rejlik, az abból is kitűnik, hogy a budai oldalon, hol a lerombolások ritkábbak, a két statisztikai forrás eredménye tökéletesen összevág, lévén Budán a házak száma nyilvántartásunk szerint 5.619 és a népszámlálás szerint 5.632.

NEGYEDIK FEJEZET.

Keletkezett új szobák és egyéb részek.

(V. ö. a 9. és 12. sz. táblákat.)

Mint hogy az egyes építkezések nagysága a legkülönbözőbb, ennél fogva a különböző időszakok építkezési mozgalmának jelentősége csupán a keletkezett épületek számából fel nem ismerhető, hanem szükséges, hogy ezenfelül, egyrészt az épületben keletkezett épületrészeknek, különösen a szobáknak számát, másrészt pedig az építkezésekre fordított összegek nagyságát is tekintetbe vegyük.

Az 1896–1900. évtöd építkezései által keletkezett épületrészeket a 12. sz. táblánkon részletezzük. E részletezésnél azonban, hivatalunk túlterheltsége következtében, kénytelenek voltunk a feldolgozás keretét annyiban megszorítani, hogy a keletkezett szobákat és utcái ablakokat emeleti fekvésük szerint ezuttal fel nem dolgoztuk*), valamint hogy a szobákon kívül keletkezett egyéb épületrészek sorában is csak a konyhák, éléskamrák, boltok és raktárak számát mutatjuk ki, ellenben elhagyjuk a hálófülkéket, műhelyeket, istállókat, színeket, fészereket és mosókonyhákat, melyeknek több ezer jelentésből való egyenkénti összeszedése érezhető munkatöbbletet okoz.

1. A keletkezett szobák száma.

Az utolsó évtödben, az utcái, udvari és előszobákat mind összefoglalva, összesen nem kevesebb, mint 113.007 szoba keletkezett. Az egyes évek szerinti eloszlást az alábbi felsorolás mutatja, melyet visszafelé az 1876. évig terjesztettünk ki, úgy hogy az évenként keletkezett szobák számát az utolsó negyedszázadon át követhetjük. Tett u. i. a keletkezett szobák száma:

1876	4.627	1885	6.172	1894	13.385
1877	2.288	1886	7.245	1895	13.979
1878	962	1887	9.696	1896	21.734
1879	1.066	1888	8.213	1897	26.442
1880	1.324	1889	7.224	1898	26.970
1881	2.568	1890	6.283	1899	26.136
1882	2.582	1891	10.009	1900	11.725
1883	3.963	1892	11.377		
1884	4.664	1893	14.668		

Az építkezési tevékenység tehát az utolsó évtödben rendkívül magas fokra emelkedett. Míg u. i. az 1876–80-ig terjedő évtöd alatt összesen mintegy tizezer új szoba keletkezett, addig 1891–95-ben ezek száma 63.000-re, a legutolsó évtöd alatt pedig 113.000-re emelkedett. Az utolsó évtödben tehát majdnem annyi szoba épült, mint a mennyi a megelőző egész 15 év alatt. Azonban ezen időszak utolsó évében, 1900-ban már erős visszaesés állt be, a mennyiben akkor már félmennyi szoba sem keletkezett mint az előző évben. Ime az évtödis adatok:

	Keletkezett szobák	
	száma	évi átlaga
1876–1880	10.267	2.053
1881–1885	19.949	3.989
1886–1890	38.661	7.732
1891–1895	63.418	12.684
1896–1900	113.007	22.601

*) L. a XXVIII. sz. Közlemény 11-ik tábláját.

Látnivaló egyttal, hogy a szobák számából mennyivel helyesebben ítélhető meg az építkezési tevékenység jelentősége, mint sem az új építkezések számából. Az utolsó évtöd építkezéseinek száma (5.026) u. i. csak négyszer haladja felül a hetvenes évek második felében történt építkezéseket (1.214), míg a keletkezett szobák száma tizenegyszer akkora. Kitünik ebből egyttal az is, hogy az utolsó években sokkal több nagy lakóházat építettek mint az előző időben.

Már utaltunk azon körülményre, hogy az utolsó évek tulzott építkezéseit jelenleg a ki nem adható lakások tömege által előidézett nagy építési válság váltotta fel. A lakáspiaczon mutatkozó nagy kínálatnak azonban az a jótékony hatása is van, hogy a lakások olcsóbbak lettek és így jelenleg kevesebb költségen kényelmesebben és egészségesebben lehet lakni, mint még csak néhány évvel ezelőtt is. Ezt a fordulatot a népszámlálások eredményeiből is fel lehet ismerni, a mennyiben jutott száz-száz szobára

1870-ben	288 lakó
1880-ban	246 „
1890-ben	243 „
1900-ban	208 „

A laksűrűség e szerint 288-ról 208-ra esett, a mi igen nagy javulásról tanuskozik.*) A laksűrűségnek egészségi szempontból megengedhető alsó határát csupán a szobák lakottsági számából megállapítani nem lehet. Tagadhatatlan, hogy a lakáspiaczon mutatkozó nagyobb kínálat következtében a lakberek erősen leszálltak, s ennek folytán a lakosság kényelmesebben lakhatik. Más kérdés azonban, vajjon ezen leszállott lakberek mellett, különösen a házjövedelemre nehezedő nagy közteher mellett — midőn u. i. a háztulajdonosnak a házbérből csak $\frac{7}{10}$ rész marad meg, míg $\frac{3}{10}$ rész adóba fizetendő — a házak jövedelmezősége nem súlydnt-e már a jogos hozadék színe alá? Az a körülmény, hogy a jelenlegi házbérek mellett új házakat már nem igen építenek, a mellett látszik szólni, hogy ezen eshetőség csakugyan bekövetkezett.

2. A keletkezett szobák kerületek szerint.

Áttérvén a szobáknak kerületenkénti eloszlására, mindenek előtt szembeötlík, hogy azok tulnyomó része (85%), a balparti oldalra esík. A pesti kerületek építkezési tevékenységének roppant tulsúlyára mutat az a körülmény, hogy az építkezéseknek a jobboldalon is tapasztalható rendkívüli fellendülése daczára, az Erzsébetvárosban vagy a Józsefvárosban egymagában több szoba keletkezett, mint az egész budai oldalon egyttvéve. A budai oldalra ugyanis a keletkezett szobáknak 15%-a esík, az egy Erzsébetvárosra azonban 21%-a, a Józsefvárosra is 17%-a, míg a Terézvárosra 13%, a pesti kültekre (Kőbányával egytt) 14%. Összevéve, az utolsó öt év alatt a pesti oldalon közel hatszor több szoba keletkezett, mint a budai oldalon, holott az ez időben épült lakóházak száma, mint fentebb láttuk, alig háromszor akkora volt, jeléül annak, hogy a balparti (pesti) építkezések jóval jelentékenyebbek és nagyobb szerűek, mint a jobpartiak.

Az utolsó két évtöd alatt u. i. az egyes kerületekben következő számmal keletkeztek szobák :

	1891—95.	1896—900.	Többlet 1896—900.		1891—95.	1896—900.	Többlet 1896—900.
I.	1.992	5.738	3.746 = 188 %	VI.	15.003	15.335	332 = 2 %
II.	1.176	6.203	5.027 = 427 „	VII.	17.324	23.342	6.018 = 35 „
III.	546	2.182	1.636 = 300 „	VIII.	10.593	19.702	9.109 = 86 „
Kültek	1.878	3.388	1.510 = 80 „	IX.	3.563	9.187	5.624 = 158 „
Jobbpart	5.592	17.511	11.919 = 213 „	X. és a kültek	7.011	16.750	9.739 = 139 „
IV.	1.097	3.737	2.640 = 241 „	Balpart	57.826	95.496	37.670 = 65 „
V.	3.235	7.443	4.208 = 130 „	Budapest	63.418	113.007	49.589 = 78 „

*) Az 1900-iki eredményben 24.369 eseléd-szoba is bennfoglaltatik. Valószínű, hogy a eseléd-szobák az előző népszámlálásoknál is a szobák közzé foglaltattak; ezt azonban bizonyosan nem állíthatni, mivel akkor csak a „szobák“ számát kérdezték. Azonban ha az 1900-iki eredményből a eseléd-szobákat ki is vesszük, a lakottsági arány még mindig csak 223-at tesz.

Összehasonlítva a kilenczvenes évek két évtödében keletkezett szobákat, azt találjuk, hogy a második évtödben jóval több szoba épült, mint az elsőben és pedig a budai II. kerületben ötször, Óbudán négyszer, a Belvárosban háromszor annyi. A főváros egész területén 78%-al több szoba épült. A fellendülés annál inkább esik latba, mivel a fővárosban már a megelőző évtödben is igen élénk építkezés folyt: már abban az időben is u. i. majd kétszer annyi szoba keletkezett (63.418) mint az azt megelőző 1886—1890-iki évtödben (38.661).

3. Utczai, udvari és előszobák.

A keletkezett 113.007 szoba közt utczai szoba volt 42.016, udvari 53.539, előszoba 17.452. Az udvari szobák száma tehát egészben valamivel nagyobb, mint az utczai szobáké. Az egyes kerületek közt azonban eltérések mutatkoznak; így p. o. csekélyebb az udvari szobák száma a budai I. és II. kerületben, ugyancsak a Belvárosban és a Lipótvárosban. Keletkezett ugyanis:

	utczai szoba	udvari szoba	előszoba	100 utczai szobára hány udvari	100 lakószobára hány előszoba
I.	2.653	1.959	1.126	74	24
II.	3.179	1.805	1.219	57	25
III.	933	1.005	244	108	13
Kültelek	928	2.065	395	223	13
Összesen jobbpárt	7.693	6.834	2.984	89	20¹/₂
IV.	1.632	1.425	680	87	22
V.	3.197	2.969	1.277	93	21
VI.	5.189	7.212	2.934	139	24
VII.	8.031	10.932	4.379	137	23
VIII.	7.216	9.552	2.934	132	17 ¹ / ₂
IX.	3.358	4.702	1.127	140	14
X. és kültelek	5.700	9.913	1.137	174	7
Összesen balpárt	34.323	46.705	14.468	136	18
Budapest	42.016	53.539	17.452	127	18

Száz-száz utczai és udvari szoba mellett a budai oldalon 20¹/₂ előszoba épült, míg a pesti oldalon csak 18. Legnagyobb az előszobák aránya az I. és II. kerületben, a Teréz- és Erzsébetvárosban, valamint a Belvárosban.

4. A keletkezett konyhák, éléskamrák, boltok és raktárak.

Az 1896—900. évi építkezések által keletkezett épületrészek sorában a 12. sz. táblán a lakószobák mellett feltüntetjük még a lakóhelyiségekhez tartozó konyhák és éléskamrák számát, továbbá az üzleti czélokra szolgáló boltok és raktárak számát. Keletkezett összesen 46.404 konyha, 26.807 éléskamra, 5.103 bolt és 6.786 raktár.

Mintogy lakások konyha nélkül nem igen épülnek, a konyhák száma némi felvilágosítást nyújt a keletkezett lakások számáról is. A tárgyalt évtödének négy utolsó évében keletkezett lakások számát már pontosan ismerjük (L. a következő fejezetet); az egész évtödre nézve pedig a konyhák száma alapján (46.404) feltehetjük, hogy ez időszakban a fővárosban mintegy 45.000 új lakás létesült. Az újból keletkezett szobák száma 113.007 lévén, egy lakásra átlag 2¹/₂ szoba esnék. A lakásoknak ezen átlagos nagysága azonban a valóságban valami csekélységgel alacsonyabb lesz, minthogy a szobáknak fenti számában a nem lakó célra készült épületeknek lakásul nem szolgáló szobái is bennfoglaltatnak.

Az üzleti czélokra szolgáló helyiségek (boltok, raktárak) túlnyomóan a pesti oldalon épülnek: a budai oldalra a boltokból csak 10%, a raktárakból pedig 12% esik, a mi arra mutat, hogy az üzleti élet csak csekély mértékben keresi fel a főváros budai oldalát.

A pesti oldalon a legtöbb bolt az Erzsébetvárosban épült (1109), aztán a Józsefvárosban (983) és a külteleken (704); a legtöbb raktár pedig a pesti külteleken (1732).

Ezen helyiségek kerületenként való eloszlása kitűnik a következő felsorolásból:

Kerület	Konyha	Éléskamra	Bolt	Raktár
I.	1.910	1.321	166	213
II.	1.694	1.325	228	232
III.	1.195	549	81	150
Kültelek	1.252	677	28	225
Jobbpart	6.051	3.872	503	820
IV.	692	691	403	305
V.	2.219	1.586	319	555
VI.	4.801	3.674	672	736
VII.	9.170	6.452	1.109	1.197
VIII.	8.903	4.963	983	858
IX.	4.924	2.455	410	583
X. és kültelek	9.644	3.114	704	1.732
Balpart	40.353	22.935	4.600	5.966
Budapest	46.404	26.807	5.103	6.786

5. A keletkezett utczai ablakok.

A 12. sz. táblán részletezzük még az utcák külső képét jellemző utczai ablakok számát is. Az utolsó évtődben 81.503 utcára nyíló ablak keletkezett; tulnyomó részük, közel 81⁰/₀, a pesti oldalon épült. Legnagyobb az új utczai ablakok száma az Erzsébetvárosban (az összsám 19⁰/₀-a), a Józsefvárosban (16⁰/₀) és a pesti külteleken (14⁰/₀). Az előző évtődhez képest a fővárosban közel kétszerre több utczai ablak épült; a szaporodás aránylag legnagyobb volt, vagyis más szóval, az utcák külseje leginkább változott: első sorban a budai részeken és csak aztán a Belvárosban. Jelentékeny a változás a pesti külteleken is.

Az utczai ablakok eloszlása a kilenczvenes évek két évtődében következő volt:

Kerület	1891—95	1896—900	Százalékban	
			1891—95	1896—900
I.	1.547	5.064	3·6	6·2
II.	1.549	6.669	3·6	8·2
III.	438	2.047	1·0	2·5
Kültelek	502	2.113	1·1	2·6
Jobbpart	4.036	15.893	9·3	19·5
IV.	914	3.332	2·1	4·1
V.	2.677	6.915	6·2	8·5
VI.	8.931	8.904	20·6	10·9
VII.	11.335	15.222	26·2	18·7
VIII.	8.710	13.314	20·1	16·3
IX.	2.551	6.319	5·9	7·8
X. és kültelek	4.190	11.604	9·6	14·2
Balpart	39.308	65.610	90·7	80·5
Budapest	43.344	81.503	100·0	100·0

6. A lerombolások által eltűnt épületrészek. A 12. sz. táblán a 1896—1900. évek építkezései által keletkezett helyiségek számán kívül feltűntettük a lerombolások által eltűnt épületrészek számát is. Az utolsó évtődben lerombolt épületekkel megszünt

11.962 szoba, (és pedig 4680 utczai, 6520 udvari, 762 előszoba)
 5.533 konyha,
 1.220 éléskamra,
 1.007 bolt,
 1.010 raktár

és azonfelül 10.578 utczai ablak.

A lebontások jelentőségét kellő világításba helyezi a vidéki városokkal való összehasonlítás. Így a fővárosban az utolsó öt év alatt lebontott lakóhelyiségek (szobák és konyhák) száma eléri pld. a szomszédos Székesfehérvárnak egész szoba- és konyhaállományát, hol u. i. az 1891. népszámlálás szerint 11.486 szoba és 5.508 konyha volt; sőt számos törvényhatósági városban, így Győrött, Szatmárnémetiben, Kolozsvártt stb., kevesebb szoba ill. konyha létezik, mint a mennyi a fővárosban az utolsó évtized alatt lebontás alá került. Mondhatjuk tehát, hogy a fővárosban ez öt év alatt történt lebontások felérnek egy közép nagyságú vidéki város összes szobaállományával.

Levonván a lerombolt szobák számát a keletkezett szobák számából, azt találjuk, hogy a főváros szobaállománya az utolsó évtizedben 101.045-el gyarapodott.

7. A szobaállomány nyilvántartása.

A szobák állományában építés vagy lerombolás által előidézett változások tudomása lehetővé teszi, hogy a szobák számát évről-évre épügy nyilvántartsuk, mint tesszük ezt a lakóházakkal. A szobák nyilvántartásánál is a népszámlálások felvételéből indulunk ki; a következő népszámlálás idejéig, tehát tíz éven át, az építkezési mozgalom alapján határozzuk meg a szobák számát, mely nyilvántartásunk aztán a tizedik év végén bekövetkező új népszámlálás által szintén ellenőrizhető. Eleve várható azonban, hogy a szobák számáról vezetett nyilvántartásunk a legpontosabb működés mellett szintén nem fog teljesen összevágatni a népszámlálás felvételével. E két eredmény közt elkerülhetetlenül eltérést fog okozni az a már említett nehézség, hogy a lebontásokat nem teljes terjedelmükben jelentik be hozzánk. Hozzájárul azonban még az, hogy a szobák meghatározásánál a felfogások különbözők: a népösszeírást végző közegek sok oly helyiséget vehettek szobának, melyeket az épületek hatósági megismerése alkalmával a hatóság kiküldöttei boltnak vagy műhelynek minősítettek, ill. melyek tényleg ily czélra használtattak és megfordítva, stb.

Fentebb láttuk, hogy nyilvántartásunk már a lakóházak számát is a népszámlálás felvételéhez képest valamivel nagyobbnak tüntette fel; ennek megfelelőleg a szobák nyilvántartásánál is ugyanaz az eredmény áll be: az 1900. év december 31-én a fővárosban létező szobák számát nyilvántartásunk u. i. 369.000-re becsülte, míg a népszámlálás csak 354.000-nek találta. Látnivaló azonban, hogy nyilvántartásunk többlete nem jelentékeny: mindössze alig tesz többet négy százaléknál.

Alább közöljük a fővárosi szobák számát az 1900. év végén a jobb- és balpart különválasztásával a népszámlálás felvétele szerint. E kimutatásunkat kiegészítjük a három előbbi népszámlálásnak a fővárosban létező szobák számára vonatkozó adataival.

A Budapesten létező szobák összes állománya 1869—1900. (előszobákkal együtt):

	1869. decz. 31.	1880. decz. 31.	1890. decz. 31.	1900. decz. 31.
Budai oldalon	27.267	34.630	41.446	61.836
Pesti oldalon	70.142	116.180	166.765	292.040
Budapesten	97.409	150.810	208.211	353.876

ÖTÖDIK FEJEZET.

Keletkezett lakások.

(V. ö. a 14. sz. táblát.)

Építkezési statisztikánk a keletkezett lakások számáról csak az 1897. év óta rendelkezik adatokkal. Ez idő óta ugyanis a kerületi mérnökök, a fővárosi Tanács rendelete értelmében, az építkezések leírását tartalmazó statisztikai kimutatásokban a keletkezett lakások számát is feltüntetik. A lakások nagysága a következő csoportok szerint mutatandó ki: lakások 1, 2, 3, 4, 5 és 5-nél több szobával, mi mellett csakis az utcai és udvari szobák részletezendők. Ezen feljegyzések czélja a hatóságot és a lakosságot a felől felvilágosítani, mily mértékben gyarapítják az új építkezések a kis, közép vagy nagyobb lakások számát, — oly betekintés, mely esetleg kiindulási pontjául szolgálhat a lakásügy terén foganatosítandó socialpolitikai ujitásoknak.

Lakás-statisztikai adataink tehát a jelenleg tárgyalt évtöd első évére (1896) még ki nem terjednek. Érdemesnek látszott azonban ez új megfigyelések eredményeit az eddigi négy évről is összefoglalnunk, az építkezési tevékenység éppen ezen években lévén a tetőpontján.

Az 1897—1900. évek építkezései által keletkezett lakások számát a 14. számú táblánkon részletezzük. Ezek száma 35.167 volt, és pedig a három első évben átlag 10.000, az 1900. évben azonban már csak 4000. Az évenként keletkezett lakások száma az alábbi felsorolásból tűnik ki:

Év	L a k á s o k:						Összesen
	1	2	3	4	5	5-nél több	
	s z o b á v a l						
1897	6.682	2.529	609	295	158	118	10.391
1898	5.759	2.992	1.085	708	316	186	11.046
1899	4.341	2.864	1.073	759	387	233	9.657
1900	1.927	1.003	447	326	184	186	4.073
1897—1900 .	18.709	9.388	3.214	2.088	1.045	723	35.167

A fővárosi lakosság lakásigényére és közgazdasági állapotára nézve jellemző, hogy az utolsó évek nagyarányu építkezési tevékenységének túlsúlya a legkisebb, csak egy szobából álló, valamint a kisebb, t. i. 2—3 szobából álló lakásokra esett, míg a nagyobb és legnagyobb (négy és több szobás) lakások az összes új lakásoknak csak tizedrészét alkotják.

Ha ugyanis a lakásokat szobáik száma szerint vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy a 35.167 lakás közt volt:

1 szobából álló, legkisebb lakás	18.709 = 53·20/0
2—3 szobából álló, kisebb lakás	12.602 = 35·8 „
4—5 szobából álló, nagyobb lakás	3.133 = 8·9 „
legnagyobb lakás, 5-nél több szobával	723 = 2·1 „

Mindamellett az utolsó négy év építkezése kedvezőbb lakásviszonyokat tüntet fel, mint minők a fővárosnak jelenlegi összes lakásállományában mutatkoznak. Az 1901. népszámlálás ugyanis a főváros területén 144.125 lakott, rendes lakást talált; de ezekből volt:

1 szobás	84.757 = 58·80/0
2—3 „	48.489 = 33·6 „
4—5 „	8.904 = 6·2 „
5-nél több szobás	1.975 = 1·4 „

Látnivaló tehát, hogy az egész lakásállomány állapotához képest az utolsó négy évben mégis 5⁰/₀-kal ritkábban épültek az egyszobás lakások, míg a nagyobb lakások gyakoribbak lettek.

A különböző nagyságu lakások keletkezése tekintetében természetesen nagy eltérések vannak a főváros egyes részei közt. A jobb- és balpartot tekintve feltűnik, hogy a legkisebb, csak egyszobás lakások Budán — aránylag — ritkábban épültek, mint Pesten; míg ugyanis Budán minden 100 új lakás közt 44 épült egy szobával, addig Pesten tizzel több, t. i. 54. A pesti oldalon tehát nagyobb számmal keletkeznek munkáslakások. A közép- és nagy lakások azonban Budán sűrűbben épültek, míg a legnagyobb lakások Budán ritkábbak. Ha u. i. a Budán keletkezett lakások számát százra tesszük, úgy Pesten épült:

1 szobás lakás	123
2—3 „ „	85
4—5 „ „	65
5-nél több szobás lakás	131

Az egyes kerületekben az eltérések még nagyobbak. Az építkezési tevékenység a pesti külterkeken hajlott leginkább a legkisebb, csak egy szobából álló lakások felé; itt ugyanis ezek 78⁰/₀-ot tettek, míg legkevesebbet t. i. 15⁰/₀-ot a Belvárosban. A pesti külterkeken foganatosított építkezések által tehát túlnyomóan, több mint háromnegyed részben, csak egyszobás lakások létesültek. Igen sűrűen épültek a legkisebb lakások még Ó-Budán (67⁰/₀) és a Ferenczvárosban (62⁰/₀); de a Józsefvárosban (58⁰/₀) és a budai külterkeken (57⁰/₀) is az új lakásoknak még mindig több mint felét teszik. A többi kerületekben a legkisebb lakások arányszáma a 40⁰/₀ körül mozog, egyedül a II. kerületben száll le 25⁰/₀-ra.

A közép- és nagy lakások keletkezése tekintetében a közép- és nagy lakások legsűrűbben épültek a II. kerületben (54⁰/₀) és a VII-ikben (50⁰/₀); számuk meghaladja a fővárosi átlagot (35·8⁰/₀) az I. kerületben (48⁰/₀) és az V-ikben (38⁰/₀) is; legritkábbak pedig, mint a fentebb mondottakból különben is következtethető, a pesti külterkeken (19·3⁰/₀).

Tekintve végül a négy és több szobából álló nagy és legnagyobb lakásokat, ezek a Belvárosban épültek legsűrűbben (55⁰/₀-al). Ezután következik a Lipót- és Terézváros (22—21⁰/₀-kal), a II. kerület (20⁰/₀-kal); a fővárosi átlagot (11⁰/₀) még

felülmulják a budai külteleken (14⁰/₀) és az I. kerületben (12⁰/₀). Ritkább ellenben a nagy lakások keletkezése az Erzsébetvárosban, a Józsefvárosban és Ó-Budán (9—10⁰/₀), a Ferenczvárosban (6⁰/₀) s bezárja a sort a pesti külterület, hol minden száz lakás közt csak kettő épült háromnál több szobával.

A lakásviszonyok tekintetében a Belváros teljesen kiválik a többi kerületek közt. Itt épülnek u. i. legritkábban a kicsi lakások; de a közepes nagyságu lakások keletkezése sem éri el itt a 30⁰/₀-ot, úgy hogy a belvárosi új lakások közt abszolút többséggel a nagy lakások fordulnak elő. A Belváros építkezései tehát nagyobb igények kielégítésére szolgálnak, mely tekintetben a többi kerületek messze mögötte maradnak. A legközelebb álló Lipótvárosban a nagy lakások már csak 22⁰/₀-kal épülnek, tehát fél oly sűrűn sem, mint a Belvárosban.

Az alábbi kimutatásban közöljük az 1897—1900. években keletkezett különböző nagyságu lakások kerületenkénti eloszlását.

Kerület	1	2	3	4	5	5-nél több	Összesen
	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s	
I.	608	433	298	139	33	19	1.530
II.	378	448	359	221	51	25	1.482
III.	652	176	59	65	18	3	973
Kültelek	560	163	111	67	42	32	975
Jobbpart	2.198	1.220	827	492	144	79	4.960
IV.	81	91	63	87	89	110	521
V.	718	485	195	143	136	113	1.790
VI.	1.200	950	477	390	204	104	3.325
VII.	2.709	2.705	757	406	177	122	6.876
VIII.	4.124	1.857	446	354	184	130	7.095
IX.	2.428	990	244	134	76	27	3.899
X. és kültelek	5.251	1.090	205	82	35	38	6.701
Balpart	16.511	8.168	2.387	1.596	901	644	30.207
Budapest	18.709	9.388	3.214	2.088	1.045	723	35.167

Százalékokban kifejezve az adatok a következő képet nyújtják:

	1	2—3	4—5	5-nél több
	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s	s z o b a s
I.	39.8	47.8	11.2	1.2
II.	25.5	54.4	18.4	1.7
III.	67.0	24.2	8.5	0.3
Kültelek	57.4	28.1	11.2	3.3
Jobbpart	44.3	41.3	12.8	1.6
IV.	15.5	29.6	33.8	21.1
V.	40.1	38.0	15.6	6.3
VI.	36.1	42.9	17.9	3.1
VII.	39.4	50.3	8.5	1.8
VIII.	58.1	32.5	7.6	1.8
IX.	62.3	31.6	5.4	0.7
X. és kültelek	78.4	19.3	1.7	0.6
Balpart	54.7	34.9	8.3	2.1
Budapest	53.2	35.8	8.9	2.1

Befejezésül közöljük még a felállított kategóriák mindegyikében, valamint az összes új lakásokban tartalmazott szobák számát.*

	Lakások száma	Szobák száma
1 szobás lakások	18.709	18.709
2 " " " " " "	9.388	18.776
3 " " " " " "	3.214	9.642
4 " " " " " "	2.088	8.352
5 " " " " " "	1.045	5.225
6 és több szobával	723	6.037
Összesen	35.167	66.741

E szerint a legnagyobb lakások átlagos nagysága 8·4 utcai és udvari szoba, míg az összes lakások átlag csak $1\frac{9}{10}$ szobával bírnak.

* A lakások öt első kategóriájánál a szobák száma önként következik; a hatodik csoport (öt-né több szobával bíró lakások) szobáinak számát a következő számítás szerint határoztuk meg. Az utolsó négy évben a lakóházakban keletkezett utcai és udvari szobák száma a Havi füzetekben közölt évi áttekintések szerint 70.055. De az 1897. év adatainak kénytelenek vagyunk egy javítást eszközölni. Az ezen évben első ízben gyakorolt szigorú ellenőrzés következtében (l. ez iránt a 9. lapon előadottakat) 108 oly lakóháznak (3.314 szobával) jutottunk tudomására, mely már az előző években épült fel és mely annak idején a statisztikai hivatal tudomására nem jutott; minek következtében ezen régebbi építkezéseket mind az 1897. évbe kellett felvennünk. Az ezen építkezések által keletkezett lakások számát és nagyságát még nem ismervén, kénytelenek vagyunk ezen lakóházak szobáit egyszerűen számításán kívül hagyni, még pedig annyival is inkább, mivel a fenti számítás mellett az egész 3.314 szobátömeg az öt szobánál nagyobb lakások osztályára esnék, a mi pedig ezen, számra nézve csekélyebb osztály képét nagyon érzékenyen megváltoztatná. Ekként a 3.167 lakásra 66.741 utcai és udvari szobát számíthattunk, úgy hogy a legnagyobb lakásokra 6.037 szoba maradna.

HATODIK FEJEZET.

A beépített terület.

(V. ö. a 13. számú táblát.)

Építkezési statisztikánk keretét 1886. óta a beépített területnek kitüntetésével is kibővítettük. Ez a mozzanat különösen akkor volna érdekes, hogyha kapcsolatba hozhatnók a főváros egész területének még beépíthető részével. De ily adatok hiányában, pusztán az évenként beépített terület kimutatása is tanulságos és pedig annál inkább, mivel már tizenöt évről állván ily adatok rendelkezésünkre, ezek máris elég élénk világot vetnek a viszonyok alakulására. A beépített terület kimutatásának értéke emelkedik azáltal, hogy képesek vagyunk ezen adatokat az épült házak magasságával kapcsolatba hozni. Nyilvánvaló, hogy valamely városra nézve, különösen egészségi, de közgazdasági és közigazgatási szempontból is, nem lehet közömbös, vajjon földszinti, avagy három- vagy négyemeletes házakkal épül-e be; úgyszintén világos, hogy ily adatok a laksűrűség megítélésére is hasznos szolgálatot tehetnek.

Az évenként beépített terület nagyságát tehát eddigelé tizenöt évről ismerjük. Ez idő alatt a beépített terület a kilenczvenes évek második felében volt legnagyobb, a midőn ugyanis az évenkénti átlag meghaladta a 400.000 négyzetmétert, a maximumot 1897-ben 538.791 □ méterrel érvén el; míg a minimum az 1890. évben 148.605 méterrel volt észlelhető. A beépített területnek legnagyobb része (56 – 73 százalék) lakóház-építésekre, még pedig majdnem kizárólag ily újépítkezésekre jutott, úgy hogy az új lakóházakkal beépített terület az összes beépült területnek nagyobb felét foglalja el.

Beépítettett ugyanis:

Év	Mindössze	Ebből		Százalékokban:		
		lakóházakkal négyzetméter terület	egyéb épületekkel terület	lakó- házak	ebből új lakó- házak	egyéb épületek
1886	196.282	130.501	65.781	66.5	54.1	33.5
1887	252.273	160.615	91.658	63.7	52.9	36.3
1888	240.236	143.594	96.642	59.8	48.5	40.2
1889	202.843	133.387	69.456	65.8	55.5	34.2
1890	148.605	105.345	43.260	70.8	58.3	29.2
1891	198.695	142.534	56.161	71.7	59.6	28.3
1892	237.408	152.586	84.822	64.3	53.1	35.7
1893	324.030	202.554	121.476	62.5	53.9	37.5
1894	307.718	205.645	102.073	66.8	61.2	33.2
1895	340.120	189.884	150.236	55.8	49.4	44.2
1896	417.104	275.507	141.597	66.1	61.3	33.9
1897	538.791	311.018	227.773	57.7	53.2	42.3
1898	442.588	321.714	120.874	72.7	67.6	27.3
1899	423.811	287.661	136.150	67.9	64.1	32.1
1900	240.144	139.254	100.890	58.0	53.2	42.0

Az utolsó évtöd építkezései tehát nem kevesebb, mint két négyzetkilométer területet foglalnak el.

Áttérve annak vizsgálatára, hogy a beépített terület mily magasságú házakkal építettett be, az alább következő felsorolásból kiténik, hogy a magasabb épületek mindnagyobb mennyiségben és mindnagyobb területen keletkeznek. Így 1886-ban az

új lakóházakkal beépített területnek még 40⁰/₀-án épült földszintes és csak 20⁰/₀-án három- vagy négyemeletes ház; 1896-ban azonban ez az arány teljesen megfordult, t. i. már csak 20⁰/₀-án épült földszintes és 51⁰/₀-án, tehát több mint felén, három- és négyemeletes lakóház; sőt 1900-ban a lakóházakkal beépített területből már csak 15⁰/₀ esik a földszintes házakra, ellenben 62⁰/₀ a három és négyemeletesekre. Figyelemre méltónak látszik az a jelenség is, hogy az 1900. évben, az építkezési tevékenységnek nagymértékű csökkenése mellett sem változott az alacsony és magas lakóházakkal beépített területnek arányszáma az előző, az építkezési tevékenység tetőpontjára eső évekhez képest.

A rendszerint kisebb jellegű toldalék-építkezéseknél lényegesebb változás nem ismerhető fel.

Beépített ugyanis:

	földszintes	1 emeletes	2 emeletes	3 emeletes	4 emeletes	lakóház- toldalékokkal
	új lakóházakkal					
	négy szög méter terület					
1886	42.617	21.489	20.762	18.651	2.781	24.201
1887	46.558	24.511	25.880	31.668	4.809	27.189
1888	31.455	27.925	19.854	29.554	7.711	27.095
1889	46.557	16.909	17.933	27.697	3.520	20.771
1890	31.004	9.510	19.632	23.101	3.335	18.763
1891	23.452	20.656	31.433	41.641	1.250	24.102
1892	24.396	13.810	27.542	52.232	8.171	26.435
1893	44.916	24.693	32.873	65.828	6.208	28.036
1894	51.469	25.623	34.354	57.082	19.920	17.197
1895	38.956	25.851	29.817	61.265	12.144	21.851
1896	51.968	29.733	44.026	103.801	26.204	19.775
1897	52.483	24.902	47.507	139.273	22.160	24.693
1898	48.116	24.094	44.073	143.485	39.548	22.398
1899	36.677	15.825	30.706	149.971	38.384	16.098
1900	19.115	11.203	18.438	56.028	23.030	11.440

A beépített területnek kerületenként való eloszlása megfelel az egyes kerületek azon általános építkezési jellegének, melyet már az előző fejezetekben ismételve kiemeltünk volt. A budai városrészek intenzív építkezése abból is kiténik, hogy míg 10–15 évvel ezelőtt ezen kerületekre a beépített terület 9–14⁰/₀-a jutott, addig jelenleg egy teljes negyedrésze.

A beépített területből esik:

	a jobbpartra	a balpartra	Százalékokban	
	négy szög méter		jobbpart	balpart
1886	28.140	168.142	14.3	85.7
1887	31.930	220.343	12.6	87.4
1888	23.323	216.913	9.7	90.3
1889	24.560	178.283	8.8	91.2
1890	32.035	116.570	21.6	78.4
1891	24.076	174.619	12.1	87.9
1892	39.959	197.449	16.8	83.2
1893	63.245	260.785	19.5	80.5
1894	55.903	251.815	18.2	81.8
1895	73.443	266.677	21.6	78.4
1896	55.448	361.656	13.3	86.7
1897	69.380	469.411	12.9	87.1
1898	81.546	361.042	18.4	81.6
1899	107.338	316.473	25.3	74.7
1900	58.633	181.511	24.4	75.6

Az utolsó évötödben az egyes kerületek közt — nem tekintve a balparti kültelkeket — a legnagyobb terület az Erzsébet- és Józsefvárosban épült be, t. i. egyenként mintegy harmadfél-százezer négyszög méter, vagyis egynegyed négyszögkilométer e két kerület mindegyikében. Ez öt év folyamán beépült ugyanis:

az I. kerületben	73.903 m ²
a II. „	90.429 „
a III. „	65.576 „
a jobbparti kültelken	142.437 „
az összes jobbparton	372.345 „
a IV. kerületben	47.622 „
az V. „	97.859 „
a VI. „	170.442 „
a VII. „	254.033 „
a VIII. „	232.620 „
a IX. „	135.678 „
a X. és kültelken	751.839 „
az összes balparton	1.690.093 „
Mindössze	2.062.438 m²

HETEDIK FEJEZET.

Építkezési költségek.

(V. ö. a 15—17. sz. táblákat.)

1. Az építkezésekre fordított tőke nagysága.

Az építkezés az elhelyezést kereső tőkének egyik legfontosabb befektetési módját képezi; másrészt meg az építkezési tevékenység számos iparágat és a munkások sok ezreit táplálja. Ily körülmények közt az építkezési költségek statisztikája igen jellemzően és érdekesen világítja meg az építkezések közgazdasági jelentőségét. Idevágó észleléseinkből kitűnik, hogy a jelenleg tárgyalt évötödben — a telkek árán kívül — teljes 400 millió korona fordított magán- és középítkezésekre, míg az előző évötödben csak 230, sőt húsz évvel előbb, a hetvenes évek második felében, éppen csak 53 millió. Ez utóbbi időszak még az 1873. évi gazdasági válság hatása alatt állott; így pld. még az 1878. és 1879. években is az évenkénti építkezési költség az öt millió koronát sem érte el! Nagy arányokban 1884-ben indult meg újból az építkezés és ettől kezdve folyton emelkedik az ez irányban befektetett tőke nagysága. Különösen a kilencvenes években válik rohamossá az emelkedés, tetőpontját az 1897—1899. években érvén el, midőn u. i. évenként az építkezésekre fordított tőke 90 millió koronánál többet tett.

Fővárosunk egyesítése óta összesen közel ezer millió koronát fordítottak építkezésekre, egymint:

1874	31,942.744 K	1888	32,664.648 K
1875	12,843.100 „	1889	28,985.588 „
1876	24,154.458 „	1890	25,355.306 „
1877	13,818.202 „	1891	33,865.968 „
1878	4,326.070 „	1892	38,775.796 „
1879	4,771.802 „	1893	50,315.100 „
1880	6,345.796 „	1894	52,674.974 „
1881	11,705.484 „	1895	54,076.768 „
1882	12,169.244 „	1896	73,951.700 „
1883	17,083.804 „	1897	98,364.427 „
1884	39,816.468 „	1898	89,115.515 „
1885	30,619.688 „	1899	91,819.269 „
1886	29,732.370 „	1900	49,215.879 „
1887	39,927.718 „		
		Összesen 1874—1900	998,437.886 K

2. Építkezési költségek jobb- és balpart szerint.

Megkülönböztetve a jobb- és balpart építkezéseit, azt találjuk, hogy az utolsó évötödben az építkezési összegnek 84⁰/₀-a jutott a pesti oldalra, 16⁰/₀-a a budaira. Az előző négy évötödben azonban az építkezési összegnek csak 10—12⁰/₀-a esett Budára sőt a hetvenes évek elején csak 7⁰/₀-a. Ezen adatokból a legvilágosabban ismerhető fel, hogy a testvérvárosok egyesítése mily jótékony hatást gyakorolt a budai kerületek fellendülésére: a főváros egyesítését követő évötödben Budán évenként még csak egy

millió korona fordítottatott építkezésekre, tíz évvel később, a nyolczvanas évek végén, már három, jelenleg pedig, tehát húsz év multán már 13 millió.

A főváros egyesítése óta lefolyt 27 év alatt u. i. építkezésekbe fektetett

a budai oldalon	131,126.864 korona
a pesti oldalon	867,311.022 „

Az építkezési költség ekként oszlott meg évtödök szerint a két oldal közt :

	Jobbpart	Balpart	Budapest	Az összes építkezési költség- ből esik a balpartra
(1874—75)	3,326.332	41,459.512	44,785.844)	92.60/0
1876—80	5,524.232	47,892.096	53,416.328	89.6 „
1881—85	13,182.792	98,211.896	111,394.688	88.2 „
1886—90	17,399.112	139,266.518	156,665.630	88.9 „
1891—95	26,020.928	203,687.678	229,708.606	88.7 „
1896—1900	65,673.468	336,793.322	402,466.790	83.7 „
1874—1900	131,126.864	867,311.022	998,437.886	86.9/0

Vagyis évi átlagban:

				a jobbpartra
1874—75	1,663.166	20,729.756	22,392.922	7.40/0
1876—80	1,104.846	9,578.419	10,683.265	10.4 „
1881—85	2,636.558	19,642.379	22,278.937	11.8 „
1886—90	3,479.822	27,853.304	31,333.126	11.1 „
1891—95	5,204.186	40,737.536	45,941.722	11.3 „
1896—1900	13,134.694	67,358.664	80,493.358	16.3 „

3. Építkezési költségek az egyes kerületek szerint.

Áttérve annak vizsgálatára, miképen oszlottak el az utolsó évtödökben az építkezésekbe fektetett tőkék az egyes kerületekre, azt találjuk, hogy az oroszlanrész az Erzsébetvárosra és a pesti kültelekekre (Kőbányával együtt) esik, a hol ugyanis külön-külön nem kevesebbet, mint 74 millió koronát fordítottak építkezésekre, úgy hogy ezen két kerület az összes építkezési költségeknek több mint harmad részét, t. i. 36⁰/₀-át foglalta le; a minimum Ó-Budára esik 10¹/₄ és a budai kültelekekre 13¹/₃ millió koronával.

Felette érdekes annak figyelemmel kísérése is, hogy az egyes kerületek a főváros egyesítése óta lefolyt 27 év alatt mily összeget fektettek építkezésekbe. A tuloldalra következő táblás összeállításból kitünik, hogy az ezen időben befektetett közel egyezer millió koronából a legnagyobb rész, t. i. 193 millió korona a VI. kerületre jutott.

Az egyes kerületek ugyanis a következő összegekkel szerepeltek a főváros egyesítése óta:

Ó-Buda	18,674.667 K
Budai kültelek	31,287.177 „
I. ker.	34,463.150 „
II. ker.	46,701.870 „
Belváros	53,862.178 „
Lipótváros	60,931.664 „
Ferencváros	81,069.310 „
Kőbánya és pesti kültelek	146,653.216 „
Józsefváros	152,878.058 „
Erzsébetváros	178,783.044 „
Terézváros	193,133.552 „

1874-től 1900-ig építkezésekbe fektetett tőkék kerületenkénti kimutatása.
(Baukosten in den Jahren 1874—1900. nach Bezirken ausgewiesen.)

Év (Jahr)	kerület (Bezirk)			Budai költségek (Oftner Ein- wilián)	Jobbpart (Rechts Ufer)	k e r ü l e t (Bezirk)					IX.	X. ker. és költségek (X. Bezirk u. Pester Extravallan)	Balpart (Links Ufer)	Budapest
	I.	II.	III.			IV.	V.	VI.	VII.	VIII.				
1874	181.410	2.116.580	28.460	105.600	2.432.050	6.694.950	1.466.366	6.116.294	3.181.148	4.367.606	6.963.590	720.740	29.510.694	31.942.744
1875	87.840	515.920	73.800	216.722	894.282	2.209.800	1.196.800	2.685.630	1.730.284	3.214.506	418.360	493.438	11.948.818	12.843.100
1876	313.042	2.040.776	89.480	138.818	2.582.116	3.658.610	2.316.848	6.272.910	1.811.656	4.537.112	2.469.006	506.200	21.572.342	24.154.458
1877	209.026	281.720	297.458	217.308	1.005.512	3.284.474	829.700	4.740.950	722.812	2.300.680	122.246	811.828	12.812.690	13.818.202
1878	162.020	166.374	84.870	100.710	513.974	356.820	105.000	1.150.770	143.850	1.531.760	169.950	353.946	3.812.096	4.326.070
1879	292.876	78.232	152.474	53.562	577.144	294.024	337.740	1.262.016	748.816	310.680	1.079.580	161.802	4.194.658	4.771.802
1880	146.474	269.628	287.030	142.354	845.486	95.600	521.500	1.817.730	398.510	1.484.220	635.162	555.588	5.508.310	6.353.796
1881	717.778	452.320	326.750	365.724	1.862.572	241.600	493.276	6.098.728	1.667.968	592.480	409.808	331.052	9.834.912	11.697.484
1882	182.690	225.898	297.530	875.628	1.581.746	172.708	351.760	4.826.994	1.374.100	1.227.560	1.833.808	800.568	10.587.498	12.169.244
1883	262.958	1.009.690	409.940	373.610	2.056.198	288.360	289.310	6.932.004	1.340.710	2.250.864	899.476	3.026.882	15.027.606	17.083.804
1884	344.280	1.021.834	436.114	2.295.460	4.097.688	613.832	586.340	13.977.556	8.045.986	4.982.710	5.825.098	1.687.258	35.718.780	39.816.468
1885	1.205.782	457.454	509.942	1.411.410	3.584.588	623.960	970.368	9.662.180	3.177.970	1.964.120	2.198.328	8.438.174	27.035.100	30.619.688
1886	537.504	707.022	647.678	855.020	2.747.224	303.210	1.557.054	8.809.598	5.596.016	6.186.480	1.244.108	3.288.680	26.985.146	29.732.370
1887	1.082.158	2.766.982	617.852	497.270	4.964.262	2.034.840	3.871.016	11.346.346	5.513.072	4.240.944	1.417.080	6.540.158	34.963.456	39.927.718
1888	875.778	1.201.840	230.840	605.278	2.913.736	1.634.880	1.324.858	7.061.586	7.426.604	5.349.884	2.765.456	4.187.644	29.750.912	32.664.648
1889	707.090	814.890	343.042	836.128	2.701.150	627.380	1.633.264	7.080.514	5.960.780	4.898.810	2.916.120	3.167.570	26.284.438	28.985.306
1890	1.041.298	1.366.900	632.292	1.032.250	4.072.740	848.242	4.581.900	2.346.968	1.756.732	6.020.080	3.217.936	2.510.708	21.282.566	25.355.306
1891	593.788	611.488	359.970	758.358	2.323.604	509.400	1.390.540	8.293.600	7.922.022	4.531.660	3.283.040	5.612.102	31.542.364	33.865.968
1892	403.020	1.702.852	373.808	996.570	3.476.250	595.400	2.943.180	8.327.064	10.136.350	6.559.540	1.990.700	4.747.312	35.299.546	38.775.796
1893	1.620.310	1.448.452	976.246	2.219.264	6.264.272	1.453.700	3.238.760	13.229.900	11.461.566	6.614.560	3.338.480	4.713.862	44.050.828	50.315.100
1894	2.803.770	1.465.120	301.370	1.698.150	6.268.410	1.548.770	3.263.230	7.915.850	13.029.486	9.530.780	2.156.140	8.962.308	46.406.564	52.674.974
1895	4.338.988	194.800	954.802	2.199.802	7.688.392	1.197.542	3.713.430	7.283.240	11.174.806	9.504.344	2.660.480	10.854.534	46.388.376	54.076.768
1896	2.539.890	2.497.120	569.776	1.449.708	7.056.494	5.820.242	6.952.200	9.859.740	17.089.766	6.006.700	5.293.522	15.873.036	66.895.206	73.951.700
1897	2.897.060	1.980.282	2.960.294	3.053.816	10.891.452	2.114.810	4.983.894	10.862.580	16.639.394	17.825.300	12.897.240	22.149.757	87.472.975	98.364.427
1898	4.634.456	3.486.928	2.482.206	3.629.582	14.233.172	4.331.068	2.058.229	13.495.522	13.806.490	17.296.810	8.289.876	15.604.348	74.882.343	89.115.515
1899	3.771.010	16.034.584	1.979.548	2.594.330	24.379.472	3.594.938	5.887.001	8.616.560	17.244.670	13.783.420	4.584.860	13.728.348	67.439.797	91.819.269
1900	2.510.854	1.786.184	2.251.095	2.564.745	9.112.878	8.713.018	4.068.100	3.060.722	9.681.480	5.764.448	1.989.860	6.825.373	40.103.001	49.215.879
1874—1900	34.463.150	46.701.870	18.674.667	31.287.177	131.126.864	53.862.178	60.931.664	193.133.552	178.783.044	152.878.058	81.069.310	146.653.216	867.311.022	998.437.886

Az egyes kerületeknek illetően összehasonlítása azonban nem mondható egészen helyesnek, mivel nem szabadna néhány ezer lakóval bíró kis kerületeket százezer lakónál is többet tartalmazókkal összehasonlítani. Ez okból közöljük itt még az utolsó évtöd építkezési befektetésének egy-egy főre eső hányadát, az egyes kerületek népszámát az 1896-iki összeírás és az 1900-iki népszámlálás eredménye átlagában állapítván meg.

A kerületek rangsora, az építkezésre fordított kisebb összegtől a nagyobbik felé haladván, a következő: a legkisebb átlagos összeggel szerepel Ó-Buda, tudniillik 331 koronával egy-egy főre; utána sorakozik a Teréz- és Józsefváros, fejenként 459—490 koronával; az I. kerületben egy-egy főre 549 korona esik; az Erzsébetváros, mely az építkezésbe fektetett költség tekintetében legmagasabban állott, a fejenkénti hányad-számítás szerint erősen háttérbe szorul, a mennyiben itt egy egy főre 587 korona jut, míg a Ferenczvárosban 614, a Lipótvárosban 616, a budai külteleken 786, a II. kerületben 847, a pesti külteleken 900 s végül a sort bezáró Belvárosban 976 korona.

Ime a szabatos számadatok:

	Átlagos népszám 1896—1900	Építkezési befektetés 1896—1900	Ezer főre
I. kerület	29.775	16,353.270 K	549.228 K
II. „	30.443	25,785.098 „	846.996 „
III. „	30.980	10,242.919 „	330.630 „
Kültelek	16.910	13,292.181 „	786.054 „
Összes jobbpárt	108.108	65,673.468 „	607.480 „
IV. kerület	25.188	24,574.076 „	975.626 „
V. „	38.866	23,949.424 „	616.205 „
VI. „	100.025	45,895.124 „	458.837 „
VII. „	126.847	74,461.800 „	587.021 „
VIII. „	123.896	60,676.678 „	489.739 „
IX. „	53.861	33,055.358 „	613.716 „
X. és kültelek	82.460	74,180.862 „	899.598 „
Összes balpárt	551.143	336,793.322 „	611.082 „
Budapest	659.251	402,466.790 „	610.491 „

4. Megkülömböztetés lakóházak, köz- és egyéb épületek közt.
Az utolsó évtöd alatt befektetett 402¹/₂ millió koronából esik

lakóházakra	310,629.609 K = 77·2 ⁰ / ₀
köz- és egyéb épületekre	91,837.181 „ = 22·8 „

A befektetések több mint három negyedrésze eszerint lakóházak építésére fordítottatott. Hasonló e költségek aránya a kilenczvenes évek első felében is, ellenben a nyolczvanas években az építkezési költségnek csak 69·9⁰/₀-a esett a lakóházakra.

Jutott ugyanis az utolsó husz évben :

	1881—1890	1891—1895	1896—1900
lakóházépítésekre	187,483.072 = 69·9 ⁰ / ₀	184,455.466 = 80·3 ⁰ / ₀	310,629.609 = 77·2 ⁰ / ₀
egyéb építkezésekre	80,577.246 = 30·1 ⁰ / ₀	45,253.140 = 19·7 ⁰ / ₀	91,837.181 = 22·8 ⁰ / ₀

A jobb- és balpart viszonyainak ismertetésénél a városnak ezen két része közt nagyobb eltérést nem találunk: a jobbparton a lakóházakra az utolsó évötöd összes befektetéseinek 72⁰/₀-át, a balparton annak 78⁰/₀-át fordították. A belteki kerületekben sem mutatkozik nagy eltérés: legmagasabbra emelkedik a lakóházak aránya — tehát legkevesebb középület, gyár stb. épült — a Terézvárosban, t. i. 92⁰/₀, valamint az Erzsébet- és Józsefvárosban, t. i. 88⁰/₀. Ellenben legkevesebbet tesz a lakóházakra fordított költség aránya Ó-Budán, a budai külteleken (55—56⁰/₀) és kivált a pesti külteleken (50¹/₂⁰/₀). Különösen a két kültelki részen igen nagy összeget vettek igénybe a kaszárnyák és katonai épületek, (a pesti oldalon 6 laktanya, 2 katonai kórház és egy tűzérsegi szertár, a budai oldalon a hadapród-iskola), a kórházak, (a János-kózkórház és az angyalföldi tébolyda egy épülete), a gyárak és az egyéb középületek (fertőtlenítő intézet, országos gyűjtőfogház, városligeti műcsarnok, földtani intézet, marhavásári és közbvágóhídi építkezések, számos iskola). Ó-Budán pedig fölemlítendők a Margit-kórház, a gyógyíthatlan betegmenház, az ujlaki téglagyár, a honvéd élelmezési telep, több iskolaépület.

Az egyes kerületekben következőleg oszlanak meg az utolsó évötöd alatt egyrészt lakóházakra, másrészt egyéb épületekre fordított építkezési költségek:

	Lakóházak	Köz- és egyéb épületek	Összes épületek
	építésének költségei koronákban		
I.	13,628.876	2,724.394	16,353.270
II.	20,516.866	5,268.232	25,785.098
III.	5,779.344	4,463.575	10,242.919
Kültelek	7,269.650	6,022.531	13,292.181
Összesen jobbpart	47,194.736	18,478.732	65,673.468
IV.	20,873.886	3,700.190	24,574.076
V.	19,735.363	4,214.061	23,949.424
VI.	42,189.576	3,705.548	45,895.124
VII.	65,771.686	8,690.114	74,461.800
VIII.	53,628.970	7,047.708	60,676.678
IX.	23,693.976	9,361.382	33,055.358
X. és kültelek	37,541.416	36,639.446	74,180.862
Összesen balpart	263,434.873	73,358.449	336,793.322
Budapest	310,629.609	91,837.181	402,466.790

Egy-egy kerületnek összes építkezési befektetéseiből jutott egyrészt lakóházakra, másrészt egyéb épületekre:

	Lakóházak	Egyéb épületek (bezárólag középül.)		Lakóházak	Egyéb épületek (bezárólag középül.)
I.	83·3 0/0	16·7 0/0	VI.	91·9 0/0	8·1 0/0
II.	79·6 „	20·4 „	VII.	88·3 „	11·7 „
III.	56·4 „	43·6 „	VIII.	88·4 „	11·6 „
Kültelek	54·7 „	45·3 „	IX.	71·7 „	28·3 „
Jobbpart	71·8 „	28·2 „	X. és kültelek	50·6 „	49·4 „
IV.	84·9 „	15·1 „	Balpart	78·2 „	21·8 „
V.	82·4 „	17·6 „	Budapest	77·2 „	22·8 „

5. Középületek költségei.

Az 1886. év óta az építkezési költségek kimutatásában megkülönböztetjük a magánépítkezéseket s a hatóságok és egyéb erkölcsi testületek építkezéseit, mi mellett

az utóbbiakat 11 rovat szerint részletezzük, t. i. a szerint, a mint az építkezéseket az állam (vagy állami intézetek), a főváros, egyházak, katonai hatóságok, a m. kir. államvasút, egyéb közlekedési vállalatok, pénzüintézetek, biztosító intézetek, ipari részvénytársulatok, egyéb részvénytársulatok, vagy egyesületek eszközölték. Az utolsó évötöd építkezési költségeit a 17. sz. táblán részletezzük az építők ezen osztályai szerint. Az egész évötödnek 402 $\frac{1}{2}$ millió korona építkezési költsége eszerint ekként oszlik meg:

magánépítkezésekre	306,145.248 K = 76.1 %
hatóságok és erkölcsi testületek építkezéseire	96,321.542 „ = 23.9 „

Látnivaló, hogy az összes építkezési költségeknek több mint háromnegyed része a magánosok építkezéseire jut, mely arány a lakóházakra fordított költség arányát (77.2%) igen megközelíti. A nemmagánosok által létesített építkezések költségeiből jó egy-negyed rész jut a községi, egyhatod rész az állami építkezésekre, közel egyharmad rész pedig a különböző részvénytársulatokra. Tettek ugyanis:

az állami és állami intézetek építkezései	15,835.322 K = 3.9 %
a székesfőváros	25,712.968 „ = 6.4 „
egyházak, felekezeti intézmények	3,945.534 „ = 1.0 „
katonai hatóságok	14,529.618 „ = 3.6 „
a m. kir. államvasutak	3,599.072 „ = 0.9 „
egyéb közlekedési vállalatok	3,688.050 „ = 0.9 „
pénzüintézetek	1,961.400 „ = 0.5 „
biztosító intézetek	480.300 „ = 0.1 „
ipari részvénytársulatok	14,462.416 „ = 3.6 „
egyéb részvénytársulatok	5,890.722 „ = 1.5 „
egyesületek és társulatok	6,216.140 „ = 1.5 „

Az alábbi felsorolásban közöljük ezen építkezések 1886—1900-diki költségének évenkénti százalékos eloszlását:

	az állam	a főváros	egyéb hatóságok	közlek. vállalatok	részv. társulatok	egyesületek	magánosok
	építkezéseire fordított az évi összeg százalékaiban:						
1886	10.7	9.0	2.2	4.4	5.8	14.1	53.8
1887	7.7	9.6	0.3	7.4	1.0	1.0	73.0
1888	3.0	1.8	2.2	0.9	4.9	0.6	86.6
1889	5.4	0.7	4.0	1.8	4.7	0.6	82.8
1890	16.9	3.1	3.7	1.8	3.1	2.5	68.9
1891	2.0	0.7	2.2	0.2	3.0	1.5	90.4
1892	2.8	2.0	1.1	2.3	6.2	0.9	84.7
1893	1.2	3.2	1.3	2.1	8.9	2.3	81.0
1894	0.6	3.9	3.8	0.4	9.0	2.0	80.3
1895	6.1	1.4	9.8	1.8	5.2	3.1	72.6
1896	3.4	2.7	3.9	2.8	8.1	2.1	77.0
1897	5.3	14.1	5.9	1.6	5.2	1.7	66.2
1898	4.9	3.7	4.7	1.3	2.1	1.3	82.0
1899	1.7	4.5	5.4	0.6	5.3	1.1	81.4
1900	4.4	4.9	1.4	3.7	10.3	1.6	73.7

6. Egy-egy lakóház előállításának átlagos költsége.

Ismerve évenként a lakóházak építésére fordított összegek nagyságát, módunkban van egy-egy új lakóháznak átlagos előállítási költségét is megállapítani.

A tárgyalt évtöd egyes éveiben épült lakóházak átlagos költsége a 16. sz. táblából vehető ki. Visszafelé, a főváros egyesítése évéig nézve ez adatokat, azt találjuk, hogy a legdrágább lakóházak 1899- és 1900-ban épültek. E két évben ugyanis egy-egy új lakóház költsége átlag 136.000 korona volt. Az előző időkben 1874. és 1876-ban épültek a legdrágább lakóházak, t. i. átlag 125.000 koronával. Az 1878—80 években aztán mélyen leszállt egy-egy lakóház átlagos értéke és 1878-ban, 27.000 koronával, a mélypontját érte volt el. A nyolczvanas évek folyamán ezen átlagos érték 53.000—77.000 korona között mozog; a kilenczvenes években már többször meghaladja a 90.000 koronát, sőt az utolsó három évben már a 100.000 koronán felül is emelkedik. A kilenczvenes évek második felében eszerint nemcsak számszerűleg épült a legtöbb lakóház, hanem minőségileg is ekkor keletkeztek a legköltségesebb és legnagyobb lakóházak; az építkezési tevékenység tehát úgy mennyiségileg, mint minőségileg a jelenleg tárgyalt évtödben érte el a tetőpontot. A lefolyt huszonhét év alatt egy-egy lakóház átlagos építkezési költsége volt ugyanis:

1874	124.628 K	1883	56.688 K	1892	91.480 K
1875	77.782 „	1884	58.904 „	1893	75.482 „
1876	124.692 „	1885	76.820 „	1894	87.068 „
1877	81.772 „	1886	52.916 „	1895	82.566 „
1878	26.564 „	1887	63.422 „	1896	94.148 „
1879	32.528 „	1888	68.056 „	1897	94.288 „
1880	39.338 „	1889	60.206 „	1898	112.818 „
1881	75.100 „	1890	60.094 „	1899	135.572 „
1882	56.234 „	1891	84.252 „	1900	135.832 „

Tekintve az átlagos építkezési költségnek a két városrész és a kerületek szerinti alakulását, azt találjuk, hogy 1896-tól 1900-ig az átlagos költség a jobbrésszen 59.340, a balrésszen 131.347 K volt. Az egyes kerületek között a legköltségesebb házakat a Belvárosban (367.000) K), a legolcsóbbakat a budai kültereken (15.000 K) építették. Jelentékeny volt még az átlagos építési költség a Lipótvárosban (221.000 K), az Erzsébetvárosban (202.000 K), a budai II. kerületben (200.000 K), míg a legkisebb építkezési értéket Óbuda, valamint a pesti, de különösen a budai kültereken építkezései (itt csak 14.655 K átlaggal) mutatják fel.

Az elmúlt évtödben ugyanis egy-egy új lakóház átlagos építkezési költsége volt:

a IV. kerületben	366.798 K
az V. „	220.794 „
a VII. „	201.517 „
a II. „	199.629 „
a VI. „	180.641 „
a VIII. „	166.005 „
a IX. „	137.371 „
az I. „	113.035 „
a III. „	49.130 „
a X. „ és pesti kültereken	45.884 „
a budai kültereken	14.655 „
a jobbrésszen átlag	59.340 „
a balrésszen „	131.347 „
Budapesten	111.194 „

7. A lakóházak átlagos költsége a házak magassága szerint.

A fentebb közölt átlagok alakulása természetesen függ a keletkező kisebb vagy nagyobb épületek számától. Hogy tehát a költségek nagysága felől szabatosabb felvilágosítást nyerjünk, áttérünk az átlagos építési költségeknek az épületek magassága szerinti megállapítására. Az eredmény a következő:

	Földszintes lakóház	1 emeletes átlagos építési költsége	2 emeletes költsége	3 emeletes koronákban
1874	19.432	58.874	165.294	279.922
1875	14.116	52.334	127.986	269.136
1876	9.668	52.198	176.848	249.224
1877	10.272	48.388	135.042	297.428
1878	11.892	42.680	84.446	269.250
1879	8.550	37.066	95.542	141.520
1880	13.154	49.496	106.420	252.606
1881	11.878	51.302	109.166	344.282
1882	14.398	51.924	135.164	265.890
1883	13.044	63.292	139.516	284.840
1884	18.366	47.960	162.770	227.716
1885	16.812	61.870	171.532	373.912
1886	13.696	60.480	120.886	243.924
1887	14.472	53.246	109.180	261.922
1888	12.184	60.382	105.432	204.682
1889	13.562	60.852	102.414	176.118
1890	12.878	55.114	115.602	200.872
1891	13.920	60.474	95.872	212.314
1892	12.070	75.938	107.234	194.850
1893	12.766	55.426	119.562	180.212
1894	12.016	56.366	124.308	181.586
1895	12.522	70.918	119.630	176.278
1896	13.466	53.980	110.506	183.144
1897	13.455	54.640	116.782	170.336
1898	14.383	74.900	114.455	179.753
1899	16.093	56.699	129.855	216.502
1900	12.988	94.523	117.531	220.619

A négyemeletes házak átlagos költségének számításáról lemondunk, mivel ezen átlag — az épületek csekély számánál fogva — tulságos ingadozásokat mutat fel.

8. Egy-egy négyzetméternyi terület beépítési költsége a különböző magasságok szerint.

Hogy tájékoztatást nyujtsunk azon, — az építési ipar és a befektetést kereső tőke szempontjából egyaránt fontos — kérdés felől is, miképen emelkedtek vagy szálltak alá az építési költségek, áttérünk még annak kimutatására, miképen változott a főváros egyesítése óta egy négyszögméter nagyságu terület beépítési költsége és pedig külön-külön a földszintes, egy-, két- és háromemeletes lakóházaknál.

Egy-egy négyszögméter beépítési költsége 1874—1900:

	Földszintes	1 emeletes	2 emeletes	3 emeletes
	I a k ó h á z a k n á l			
1874 . . .	84 K	166 K	238 K	433 K
1875 . . .	78 "	148 "	240 "	358 "
1876 . . .	72 "	178 "	274 "	342 "
1877 . . .	110 "	152 "	262 "	342 "
1878 . . .	66 "	122 "	230 "	272 "
1879 . . .	66 "	134 "	248 "	290 "

	Földszintes	1 emeletes 2 emeletes 3 emeletes		
		l a k ó h á z a k n á l		
1880	72 K	162 K	216 K	354 K
1881	74 "	170 "	246 "	372 "
1882	76 "	140 "	250 "	344 "
1883	72 "	180 "	224 "	380 "
1884	88 "	160 "	248 "	350 "
1885	78 "	148 "	242 "	410 "
1886	78 "	150 "	240 "	378 "
1887	76 "	142 "	232 "	356 "
1888	72 "	142 "	212 "	318 "
1889	52 "	154 "	212 "	318 "
1890	72 "	162 "	212 "	322 "
1891	72 "	156 "	188 "	346 "
1892	68 "	170 "	226 "	298 "
1893	68 "	118 "	254 "	288 "
1894	54 "	126 "	220 "	292 "
1895	72 "	154 "	208 "	280 "
1896	66 "	104 "	186 "	284 "
1897	67 "	134 "	192 "	270 "
1898	67 "	155 "	215 "	280 "
1899	84 "	143 "	228 "	308 "
1900	79 "	219 "	223 "	311 "

Az átlagos építési költség, ezen sorozat tanuskodása szerint, évről-évre elég tetemesen ingadozik. Ezen ingadozásokat természetesen nemcsak az anyag és munkabérek magassága, hanem az építési modor, az épületre fordított kisebb vagy nagyobb dísz, egyszóval az építés pazarabb vagy takarékosabb jellege is idézi elő. Hogy ezen változó tényezők befolyását némileg kiegyenlítsük, a fentebbi adatokat öt éves csoportok szerint vonjuk össze, azon feltevésből indulván ki, hogy így egy évnek gazdagabb építkezéseit a másoknak takarékosabb építkezései ellensúlyozzák. Ily alapon állítható, hogy az építkezés a nyolczvanas évek első felében volt aránylag legköltségesebb, onnan kezdve pedig lassanként olcsóbbá vált, még pedig legnagyobb mértékben a háromemeletes épületeknél.

Egy-egy négyszögméter beépítési költsége volt ugyanis:

	földszintes	1 emeletes 2 emeletes 3 emeletes		
		l a k ó h á z a k n á l		
az 1774—75 évek átlagában	80 K	156 K	238 K	398 K
" 1876—80 " "	78 "	150 "	246 "	320 "
" 1881—85 " "	78 "	160 "	242 "	370 "
" 1886—90 " "	70 "	150 "	222 "	338 "
" 1891—95 " "	70 "	144 "	220 "	300 "
" 1896—900 " "	73 "	151 "	209 "	291 "

9. Anyag és munkáarak 1871, 1884 és 1900-ról.

Az előbbiekkal összefüggőleg áttérünk még néhány fontosabb építőanyag és munka egységárának 1871, 1884 és 1900-dik évi összehasonlító kimutatásra. A részletesebb adatokat a 18. sz. táblán nyújtjuk, mely (az észlelési időszak elejéről és végéről) nem kevesebb mint 156 egységárat közöl, míg ugyanazon anyagok és munkáknak az előző években fennállott árai a megelőző közleményeinkben találhatók fel. Az alábbiakban, a legáltalánosabb tájékoztatás kedvéért, csak tízféle anyagárat és hatféle munkabért, valamint hatféle, anyagfogyasztással járó munka árát közöljük az 1871, 1884 és 1900-dik évről.

	1871	1884	1900
		k o r o n á k b a n	
1 m ³ sóskuti homokkő	95—	84:50	60—
1 m ³ puhakő	8:30	4:40	—
1000 darab téglá	60—	44—	32—
1000 „ cseréptégla	70—	64—	33—
1 m ³ puhafenyő épületfa	28:50	38—	19—
1 m ³ tölgyfa	76—	91—	97:50
100 db. gyalulatlan deszka (^{3·5} / ₂₆ cm.)	330—	200—	—
100 „ „ padló (⁵ / ₂₆ cm.)	400—	360—	—
1 m ³ homok	3:80	3:20	2:80
1 m ³ mész	22—	19—	16—

Ez adatokból kitűnik, hogy a kő, téglá, cserép, fenyőfa, tehát az építés főkel-
lékei, jelenleg s o k k a l o l c s ó b b a k, mint akár az 1884., akár az 1871. években. Szint-
egy olcsóbb lett a napszámos és a kőműves munka, míg az aztalosok munkabére
megdrágult, a mint ez a következő adatokból megítélhető:

	1871	1884	1900
		k o r o n á k b a n	
kőműves-pallér napibére	8—	7—	9—
kőműves-legény „	4:40	4—	3:60
férfi napszámos „	2:20	2—	2—
női „ „	1:50	1:30	1:20
építőasztalos „	2:40	3:60	3:60
ácslegény „	4—	3:80	4—

Az anyag árának csökkenése következtében olcsóbbak lettek azon munkák is,
melyek egyttal anyagfogyasztással járnak. Így került:

	1871	1884	1900
		k o r o n á k b a n	
1 m ³ téglafalazat előállítása	19—	16:80	16—
1 m ² trachitjárda	7:20	6:30	6:02
1 m ² közönséges üveg bevágása	2:80	2:40	1:60
1 m ² háromszoros mázolás	1:20	1:20	1:20
1 m ² „ „ fautánzással	2—	1:80	1:60
1 egyszárnyú szobaajtó vasalása	12—	10—	8—

Egészben véve tehát mondhatjuk, hogy különösen az építési anyag jelentékeny
olcsóbbodása következtében, ma az építkezés olcsóbb, mint tíz-husz évvel ezelőtt.

NYOLCZADIK FEJEZET.

A nevezetesebb építkezések.

Erdekkel bírván a keletkezett legnagyobb (illetve legköltségesebb) épületek felsorolása, ezen fejezet függelékül névszerint közöljük a 200.000 koronán felüli középítkezéseket és a 400.000 koronán felüli magánépítkezéseket. Az utolsó évtöd legköltségesebb középítkezése a központi vásáresarnok (3,600.000 korona költséggel), legköltségesebb magánépítkezése pedig a Royal nagyszállóda (2,795.490 korona költséggel) volt.

a) Középítkezések 200.000 korona költségen felül.

1896.

Orsz. m. képzőművészeti egyesület: Műcsarnok (VII. Városliget)	890.000
M. kir. igazságügyi miniszterium: Igazságügyi palota (V. Nádor-u.)	840.000
Budapest székesfőváros: Kerületi vásáresarnok (V. Hold-u.)	836.000
M. kir. honvédelmi miniszterium: Az I. honvéd huszárezred „József főherceg“ kaszárnája (X. Ullői-ut)	486.000
Csász. és kir. katonai kincstár: a „Nádasdy“ kaszárnja (IX. Ferencz-városi védgát)	434.400
A pesti izr. hitközség: Polgári iskola (VII. Wesselényi-u.)	402.148
Budapesti református egyház: Református templom (II. Fazekas-tér)	400.000
Osztrák cs. kir. belügyminiszterium: Osztrák delegationalis palota (V. Akadémia-u.)	390.000
Cs. és kir. katonai kincstár: Tüzérségi szertár (IX. Gubacsi dűlő 9638. hrsz.) . . .	340.000
Budapest székesfőváros: Iskola-épület (VII. Nyár-u.)	288.000
A budapesti ügyvédi kamara: Egyesületi ház (V. Szalai-u.)	250.000
Budapest székesfőváros: Iskola-épület (VII. Angol- és Zugló-u.)	240.000
Budapest székesfőváros: Iskola-épület (IX. Soroksári-ut)	235.520
Cs. és kir. katonai kincstár: „Laudon“ kaszárnja (IX. Gubacsi dűlő 9639. hrsz.) . .	223.000

1897.

Budapest székesfőváros: Központi vásáresarnok (IX. Vámház-körut)	3,600.000
Budapest székesfőváros: Tüzér-kaszárnja (X. Hungária-körut)	2,408.000
M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium: Iparművészeti muzeum (IX. Üllői-ut)	2,400.000
M. kir. igazságügyi miniszterium: Országos gyűjtő-fogház (X. Maglódi-ut)	1,918.200
Budapest székesfőváros: Kerületi vásáresarnok (VIII. Rákóczy-tér)	1,336.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: Hadapród-iskola (II. Pasarét)	1,200.000
Budapest székesfőváros: Kerületi vásáresarnok (VI. Hunyady-tér)	1,132.000
Budapest székesfőváros: Kerületi vásáresarnok (VII. István-tér)	1,020.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: „Főherceg Albrecht“ kaszárnja (VI. Aréna-u. 1758 hrsz.)	924.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: Szekerész-kaszárnja (VI. Aréna-u. 1744. hrsz.)	900.000
M. kir. honvédelmi miniszterium: Honvédfőparancsnoksági palota (I. Disz-tér) . . .	724.000

Budapest székesfőváros: Vágócsarnok (IX. a közvágóhídon)	600.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: „Radetzky“-kaszárnya (II. Pálffy-tér)	540.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: „Főherczeg Károly“ kaszárnya (V. Klotild-u.)	528.000
Evva Lajos: „Magyar Színház“ épülete (VII. Wesselényi-u.)	500.000
Vallás- és közoktatásügyi miniszterium: Főgymnasiunai épület (VIII. Tavaszmező-u.)	500.000
Pesti izraelita hitközség: Bródy Adél-Gyermekkórház (VI. Szabolcs-u.)	410.400
Budapest székesfőváros: Polgári fiúiskola (VIII. József-u.)	390.000
Budapest székesfőváros: Iskola- és óvó-épület (VI. Váci-ut)	372.000
Székesfőv. közmunkák tanácsa: Hivatali épület (I. Döbrentei-tér)	330.000
Hajléktalanok menhely-egylete: 4 munkásház (IX. Kén-u.)	302.000
Budapest székesfőváros: Szent-Margit közkórház (III. Bécsi-ut)	244.560
Budapest székesfőváros: Polgári leányiskola (I. Koronaőr-u.)	240.000
Budapest székesfőváros: Polgári leányiskola (VI. Felső erdősor-u.)	240.000
Budapesti első gyermek-menhely-egylet: Intézeti épület (IX. Vendel-u.)	220.000
Görög-keleti szerb patriarchatus: Püspöki palota (I. Fátyol-u.)	204.000

1898.

M. kir. honvédelmi miniszterium: Honvéd gyalogsági „I. Ferencz József“ kaszárnya (IX. Üllői-ut)	2,247.200
Budapest székesfőváros: Szent János-kórház (I. Kutvölgy)	1,658.726
Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium: kétemeletes szülészeti klinika. (VIII. Baross-u.)	960.000
Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium: kétemeletes boncztoni épület (IX. Tüzoltó-u.)	844.372
Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium: Főreáliskola (VI. Szondy-u.)	788.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: Parancsnoksági épület (IV. Zöldfa-u.)	714.000
Vallás- és közokt. miniszterium: Klinikai épület (VIII. Üllői-ut)	648.000
Orsz. statisztikai hivatal: Hivatali-épület (II. Oszlop-u.)	600.000
M. kir. honvédelmi miniszterium: Honvédkórház (IX. Gyáli-ut)	490.240
Budapest székesfőváros: Előljárósági épület (VIII. Baross-u.)	490.000
Budapest székesfőváros: Négy marhaistálló-épület (IX. Marhavásár-tér)	460.000
Budapest székesfőváros: Iskola- és óvó-épület (IX. Tüzoltó-u.)	442.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: „Hadik“ kaszárnya (I. Promontori-ut)	423.360
M. kir. államvasutak gépgyára: Gépcsarnok (X. Kőbányai-ut)	319.200
M. kir. államvasutak gépgyára: Aratógép-műhely (X. Orzsy-ut)	300.000
Kereskedelmi m. kir. miniszterium: Posta- és távírdai gazdasági hivatal épületei (IX. Gyáli-ut)	239.800
Budapest-angyalföldi m. k. elmebeteg-intézet: Igazgatósági épület (VI. Hungária-ut)	226.200

1899.

Cs. és kir. katonai építészeti osztály: Helyőrségi kórház (VI. Hungária-ut)	2,258.160
Budapest székesfőváros: Budai vigadó (II. Corvin-tér)	1,040.000
Cs. és kir. katonai építészeti osztály: Tiszti kaszinó-épület (IV. Duna-u.)	840.000
Magy. kir. földtani intézet: Intézeti palota és muzeum (VII. Stefánia-ut)	760.000
Budapest székesfőváros: Polgári leányiskola (VII. Dohány-u.)	440.000
Budapest székesfőváros: Elemi és kereskedelmi iskola (II. Ponty-u.)	384.000
M. kir. honvédelmi miniszterium: Honvéd-élelmezési-telep (III. Vörösvári-ut)	376.948
Budapest székesfőváros: Iskola-épület (VIII. Csobáncz-u.)	310.000
Budapesti ev. ref. egyház: Egyházközségi épület: (II. Fazekas-tér)	283.356
Fehérkereszt orsz. lelenczház-egyesület: Kórház (IX. Tüzoltó-u.)	260.000
Budapest székesfőváros: Előljárósági épület (V. Honvéd-u.)	250.000
M. kir. állatorvosi főiskola: Egyemeletes ráépítés (VII. Rottenbiller-u.)	229.760
Budapest székesfőváros: Központi fertőtlenítő intézet (IX. Gyáli-ut)	221.116
Budapest székesfőváros: Polgári fiúiskola (VII. Wesselényi-u.)	220.000

1900.

Budapest székesfőváros: Erzsébetvárosi róm. kath. templom (VII. Óvoda-u.)	1,644.000
M. kir. vallás- és közokt. miniszterium: Egyetemi központi épület (IV. Egyetem tér)	1,000.000
Budapesti keresk. és iparkamara: Hivatali épület (V. Alkotmány-u.)	650.000
Budapest székesfőváros: Polgári iskola (VII. Aréna-ut)	480.000
M. kir. vallás- és közokt. miniszterium: Gimnasiunai épület (I. Attila-u.)	460.000
Budapest székesfőváros: Előljárósági épület (VI. Aradi-u.)	404.432
Budapesti izr. hitközség: Fiuárvaház (VII. Városligeti fasor)	400.000
Budapest székesfőváros: Iskolaépület (VIII. Erdélyi-u.)	380.000
San Marco herezegnö: Gyógyíthatatlan betegek menedékhelye (III. Bécsi-ut)	314.757
M. kir. honvédelmi miniszterium: Koronáéri laktanya (I. Lógodi-u.)	300.000
Nemzeti színház: Diszletraktár (VII. Zugló, Névtelen-u.)	276.000
Budapest székesfőváros: Iskola- és óvó-épület (III. Űröm-u.)	204.000
M. kir. államvasutak: Egy emeletes ráépítés és átalakítás (VII. keleti pályaudvar)	200.000

b/ Magánépítkezések 400.000 korona költségen felül.

1896.

„Royal“ nagyszálloda r.-t.: szálloda-épület (VII. Erzsébet-körut)	2,795.490
Egyetemi alap: négyemeletes bérház (IV. Kossuth Lajos-u. 18.)	949.200
Országos kaszinó: háromemeletes bérház (IV. Kossuth Lajos-u. 20.)	909.000
Huzella Elek: négyemeletes bérház (IV. Ferencz József rakpart 6—7.)	833.400
Kőbányai kir. serfőző r.-t.: kétemeletes főzőház (X. Sörgyár-u. 4.)	801.500
A magyar Víg-színház r.-t.: színházi épület (V. Lipót-körut)	720.000
Gróf Cziráky Antal: négyemeletes bérház (IV. Ferencz-iek-tere 9.)	699.164
Weinreb és Spiegel: négyemeletes bérház (VIII. Kerepesi-ut 63.)	460.000
Dr. Szécsi Ferencz: négyemeletes bérház (IV. Ferencz József-rakpart 18.)	451.200
Pozsonyi Aladár: háromemeletes ház (II. Fő-u. 81.)	440.000
Palik Ucevény Arthur: négyemeletes bérház (IV. Papnövelde-u. 10.)	437.250
Kőbányai Királysörfőzde r.-t.: kétemeletes csirázttató (X. Sörgyár-u. 4.)	429.800
Magyar kereskedelmi r.-t.: négyemeletes bérház (V. Váci-körut 9.)	400.000
Tschögl Vilmos: háromemeletes bérház (V. Báthory-u. 8/a.)	400.000

1897.

Rimanóczy Kálmán: négyemeletes bérház (VIII. Kerepesi-ut 21.)	560.000
Budapesti közuti vaspálya-társaság: gépház és kezelő-épület (VII. Damjanich-u. 11.)	553.656
Általános oszt.-magy. légszesztársulat: vasszerkezetű gáztartó (IX. Névtelen-u.)	500.000
Fröhlich Albin: négyemeletes bérház (VIII. József-körut 19.)	480.000
Hegedüs Sándor: háromemeletes bérház (IX. Pápa-u. 4.)	440.000
Csillag Gábor örökösei: négyemeletes bérház (VII. Kertész-u. 50.)	422.940
Dumba Miklósné és érdektársai: háromemeletes bérház (VIII. Kerepesi-ut 29.)	420.000
Vukovári Albertné: négyemeletes bérház (VII. Király-utca 87.)	401.200
Deutsch Jakab: négyemeletes bérház (V. Erzsébet-tér 16.)	400.000

1898.

Schossberger Henrik: négyemeletes bérház (VI. Gyár-u. 66.)	1,251.200
Freiberger Sámuel: háromemeletes bérház (VII. Damjanich-u. 28.)	802.400
Schossberger Henrik: négyemeletes bérház (IX. Űllői-ut 21.)	800.000

Szent-István-társulat: háromemeletes ház (VIII. Szentkirályi-u. 28.)	680.000
„Athenaeum“ könyvnyomda r.-t.: háromemeletes lakóház és nyomda (VII. Miksa-u. 4. 6. 8.)	650.000
Balázs Mór: háromemeletes lakóház (III. Zsigmond-u. 23.)	648.000
Gróf Zichy Géza: négyemeletes lakóház (IV. Koronaherczeg-u. 10.)	620.000
Várady Rády János: négyemeletes bérház (II. Ostrom-u. 3263. hrsz.)	609.522
Dr. Dick Vilmos: négyemeletes bérház (VII. Damjanich-u. 32.)	580.936
Idősb Hagenmacher Henrik: négyemeletes bérház (V. Lipót-körút 7. b.)	576.600
Dr. Szénássy Sándor: négyemeletes bérház (VII. Kerepesi-ut 38.)	560.000
Müller Lajos: négyemeletes bérház (V. Lipót-körút 1 b.)	500.000
Szirch Antal: négyemeletes bérház (VII. Kerepesi-ut 62.)	497.420
Gróf Szápáry Lászlóné: négyemeletes lakóház (IV. Váci-utca 2.)	480.000
Schnitzer Mór: négyemeletes lakóház (VI. Nagymező-utca 19.)	470.000
Ráth János: négyemeletes lakóház (VI. Teréz-körút 39.)	468.000
Schlesinger Ignác: kétemeletes lakóház (III. Lajos-utca 121.)	434.740
Lánczy Leó: kétemeletes családi ház (VI. Nagy János-utca 13.)	420.000
Farkas Ödön: négyemeletes bérház (VIII. József-körút 63.)	400.000

1899.

Holtzspach A. fiai: hét háromemeletes bérház (II. Pálffy-tér és Margit-rakpart)	2,600.000
Ganz és társa villamgyár r. t.: kétemeletes igazgatósági épület és műhely épületek (II. Nagyrókus u.)	1,298.348
Grünwald testvérek: négyemeletes bérház (VII. Kerepesi-ut 30.)	870.000
Dreher Antal: négyemeletes bérház (VII. Wesselényi-utca 2 b.)	738.000
Dr. Emmer Kornélné: négyemeletes bérház (VII. Kerepesi-ut 10.)	704.000
Amon József: négyemeletes bérház (VIII. József-körút 37.)	700.000
Jahn József: négyemeletes bérház (VI. Hajós-utca 13—15.)	640.000
Gróf Andrassy Géza: négyemeletes bérház (IV. Egyetem-tér 5—6.)	618.692
Flóra első magyar steeringyertya- és szappan-gyár r.-t.: gyári épületek (IX. Soroksári-út 7.)	580.000
Ujlaki téglá- és mészégető-gyár r.-t.: gyári épület és kazánház (III. Bécsi-út 136—138.)	571.000
Wagner János: négyemeletes bérház (IV. Kossuth Lajos-utca 14—16.)	560.000
Bodánszky Lajos: négyemeletes bérház (VII. Kertész-utca 47—49.)	536.000
Dr. Dick Vilmos: két háromemeletes bérház (VII. Damjanich-utca 30.)	526.000
Zsolnay-féle porcellán- és fayence-gyár r.-t.: gyári épületek (VII. Öv-utca 1978—79/a. hrsz.)	500.000
Kugler Ferencz Jakab: háromemeletes bérház (II. Zsigmond-utca 7.)	499.600
Klősz György: háromemeletes bérház (VII. Damjanich-utca 56.)	460.000
Neuschlosz Miksa: háromemeletes bérház (II. Margit-rakpart 24.)	459.000
Gans Ármin: négyemeletes bérház (VIII. Röck Szilárd-utca 17.)	448.000
Szonner Ignác: négyemeletes bérház (V. Váci-út 12.)	440.000
Freiberger Dávid: háromemeletes bérház (VI. Bulyovszky-utca 23.)	426.000
Özv. gróf Károlyi Gyuláné: kétemeletes bérház (VIII. Szentkirályi-utca 32 a b.)	420.000
Dreher Antal: négyemeletes bérház (VII. Wesselényi utca 2/a.)	420.000
Zipernovszky Károly: háromemeletes bérház (II. Zsigmond-utca 11.)	412.800
Ganz és társa: háromemeletes bérház (II. Fő-utca 73—75.)	409.810
Müller testvérek: háromemeletes bérház (V. Klotild-utca 22.)	403.906
Stern Károly: háromemeletes bérház (VII. Kerepesi-út 72.)	400.000
Orlay Sándor: négyemeletes bérház (VII. Király-utca 89.)	400.000

Wellisch Alfréd: négyemeletes bérház (V. Lipót-körút 16.)	400.000
Az országház-építési végrehajtó-bizottság: háromemeletes bérház (V. Rudolf-rakpart 20—22.)	400.000
Eckermann Ede: háromemeletes bérház (II. Corvin-tér és Margit-rakpart)	400.000

1900.

Klotild főhercegnő Ő cs. és kir. fensége: négyemeletes bérház (IV. Váci-utca 36.)	2,000.000
Klotild főhercegnő Ő cs. és kir. fensége: négyemeletes bérház (IV. Váci-utca 34.)	1,810.000
Bp. közuti villamos r.-t.: háromemeletes ház (VII. Csömöri-út 52.)	1,000.000
Röck István: gyárépület (I. Kelenföld 13.535/1. hrsz.)	975.500
A kir. szab. osztályorsjáték r.-t.: négyemeletes bérház (IV. Eskü-út 1.)	760.000
Egyes. főv. takarékp.t.: négyemeletes bérház (VIII. Kerepesi-út 11.)	680.000
Sonnenfeld Gyula: négyemeletes bérház (VIII. József-körút 65.)	633.000
Dungyerszky Lázár: négyemeletes bérház (V. Honvéd-utca 1.)	600.000
Szücs Sándor: négyemeletes bérház (II. Török-utca 6.)	599.000
Baumgarten Leó: négyemeletes bérház (VII. Kerepesi-út 32.)	525.000
Freiberger Dávid: háromemeletes bérház (VIII. Vas-utca 13.)	520.000
Chmel Gusztáv: háromemeletes bérház (IV. Ferencz József-rakpart 25.)	500.000
Gaal Bertalan: négyemeletes bérház (V. Lipót-körút 1 a.)	500.000
Magyar Kerámiai-gyár r.-t.: egyemeletes gyárépület (X. Ó-hegyi-út 8033—35. hrsz.)	500.000
Standard Life Assurance Company életbizt. t.: négyemeletes bérház (IV. Kossuth Lajos-utca 4.)	480.000
Athenaeum és társai: négyemeletes bérház (IV. Ferencziek-tere 4.)	435.974
Braun Károlyné: háromemeletes bérház (VI. Mozsár-utca 9.)	420.000
Kánitz Ignác és fiai: négyemeletes bérház (V. Szabadság-tér 10.)	400.000

TÁBLÁZATOK.

Tabellen.

Az 1896—1900. évi összes építkezések főátnézete, kerületenkénti részletezéssel.

Hauptübersicht sämtlicher Bauten für die Jahre 1896—1900, nach Bezirken.

Kerület Bezirk	Lakóházak — Wohnhäuser				Egyéb épületek — Sonstige Gebäude				Összesen — Insgesamt						
	új- Neu-	rá- Auf-	foldalék- Zu-	átalakítás Umbauten	összesen Zusammen	új- Neu-	rá- Auf-	foldalék- Zu-	átalakítás Umbauten	összesen Zusammen	új- Neu-	rá- Auf-	foldalék- Zu-	átalakítás Umbauten	összesen Zusammen
I. kerület, <i>Bezirk</i>	114	3	46	41	204	34	—	5	6	45	148	3	51	47	249
II. "	101	2	24	14	141	20	1	2	1	24	121	3	26	15	165
III. "	101	3	104	19	227	41	2	18	2	63	142	5	122	21	290
Budai küitelek, <i>Ofner Extravill.</i>	431	2	156	26	615	212	—	16	—	228	643	2	172	26	843
Jobbpart, <i>Rechtes Ufer</i>	747	10	330	100	1.187	307	3	41	9	360	1.054	13	371	109	1.547
IV. kerület, <i>Bezirk</i>	56	2	1	13	72	9	—	3	2	14	65	2	4	15	86
V. "	88	—	7	10	105	29	2	6	1	38	117	2	13	11	143
VI. "	225	13	37	2	277	23	1	11	1	36	248	14	48	3	313
VII. "	315	15	31	18	379	48	3	10	4	65	363	18	41	22	444
VIII. "	306	15	66	4	391	41	1	24	2	68	347	16	90	6	459
IX. "	162	4	36	25	227	57	1	24	7	89	219	5	60	32	316
X. "	770	12	192	52	1.026	556	7	104	25	692	1.326	19	296	77	1.718
X. " és pesti küitelek X. <i>Bez. u. Pester Extravillan</i>	1.922	61	370	124	2.477	763	15	182	42	1.002	2.685	76	552	166	3.479
Balpart, <i>Linkes Ufer</i>	2.689	71	700	224	3.664	1.070	18	223	51	1.362	3.739	89	923	275	5.026

Uj építkezések áttekintése kerületek és egyes évek szerint, 1896—1900.

Übersicht der Neubauten nach Bezirken und einzelnen Jahren, 1896—1900.

Kerület <i>Bezirke</i>	Lakóházak — Wohnhäuser				Összesen				Egyéb épületek <i>Sonstige Gebäude</i>				Összesen				Összesen — Zusammen				Összesen <i>Zusammen</i>
	1896		1897		1898		1899		1900		1896		1897		1898		1899		1900		
	1896	1897	1898	1899	1900	1896	1897	1898	1899	1900	1896	1897	1898	1899	1900	1896	1897	1898	1899	1900	
I. ker., <i>Bez.</i>	31	13	31	26	13	114	3	9	7	4	11	34	22	38	30	24	148				
II. " "	10	11	19	50	11	101	6	4	3	3	3	20	15	22	54	14	121				
III. " "	13	15	32	18	23	101	10	8	3	9	11	41	23	35	27	34	142				
Külfeltek <i>Extravilan</i>	75	99	94	109	54	431	17	40	56	44	55	212	139	150	153	109	643				
Jobbpart <i>Rechtes Ufer</i>	129	138	176	203	101	747	36	61	69	61	80	307	199	245	264	181	1.054				
IV. ker., <i>Bez.</i>	11	8	16	9	12	56	3	1	2	2	1	9	9	18	11	13	65				
V. " "	18	20	14	25	11	88	8	6	3	9	3	29	26	17	34	14	117				
VI. " "	55	53	58	44	15	225	1	9	7	2	4	23	56	62	46	19	248				
VII. " "	78	78	62	63	34	315	14	16	6	6	6	48	92	68	69	40	363				
VIII. " "	40	88	88	65	25	306	1	9	8	10	13	41	41	97	75	38	347				
IX. " "	39	42	46	21	14	162	18	11	13	11	4	57	57	53	32	18	219				
X. " és küt. <i>X. u. Extravill.</i>	211	225	162	107	65	770	112	98	112	120	114	556	323	274	227	179	1.326				
Balpart <i>Linkes Ufer</i>	452	514	446	334	176	1.922	157	150	151	160	145	763	664	597	494	321	2.685				
Budapest	581	652	622	537	277	2.669	193	211	220	221	225	1.070	863	842	758	502	3.739				

Ujbjól épült „Nem lakóházak“ részletezése egyes évek és kerületek szerint, 1896—1900.

Spezifizierung der neuerbauten „Nichtwohnhäuser“ nach Bezirken und einzelnen Jahren, 1896—1900.

	I. Évek szerint — Nach Jahren					II. Kerületek szerint — Nach Bezirken														
	1896	1897	1898	1899	1900	Külföldek Katholiken			Jobbpart Reiches Ufer			X. und Kath.- villan			Balpart	Füßszeg				
						1	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX						
Közpületek — Öffentliche Gebäude.																				
Közigazgatási épület, Verwaltungsgebäude.	10	9	14	8	8	2	2	—	—	4	1	3	2	2	28	40	49			
Iskola, Schulen	4	13	9	8	5	4	2	—	—	1	4	2	7	3	7	28	39			
Tudományos intézetek, Wissensch. Anstalten	1	1	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	4			
Templom, kolostor, Kirchen, Klöster	2	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	3	4			
Kórház, Spitäler	1	3	2	1	4	—	—	1	—	—	1	—	—	—	4	6	10			
Katonai épületek, Kasernen	5	9	3	6	1	3	3	1	2	1	—	1	2	1	8	14	24			
Vasuti épületek, Eisenbahn-Gebäude	6	7	3	1	9	—	1	—	—	1	—	—	—	1	20	22	26			
Vámépületek, Zollhäuser	—	—	—	37	4	41	2	—	—	—	—	—	—	—	25	25	41			
Szálloda, vendéglő, Hôtels	7	3	2	—	2	14	—	—	—	1	—	—	—	—	6	8	14			
Ipari épületek — Gebäude für industrielle Zwecke.																				
Gyári épületek, Fabriken	17	13	7	12	13	1	1	3	—	—	—	3	—	4	43	50	62			
Raktár, Magazine	18	24	14	15	21	92	2	4	11	10	4	5	4	4	45	74	92			
Műhely, Werkstätten	30	28	24	27	23	132	1	3	8	15	3	4	6	12	77	117	132			
Gép- és kazánház, Maschinen- u. Kesselhäuser	4	9	2	—	15	—	—	2	—	3	1	1	—	—	10	12	15			
Munkásház, Arbeiterhäuser	—	3	11	2	2	18	1	—	—	—	—	—	—	—	12	13	18			
gazdasági és melléképületek																				
Wirtschafts- und Nebengebäude.																				
Gazdasági épület, Wirtschaftsgebäude	18	4	9	6	6	43	—	—	—	—	—	—	—	3	20	23	43			
Szín és fészer, Scheunen	10	15	25	23	35	108	4	—	18	20	—	—	2	9	71	84	108			
Istálló, Ställe	37	26	37	31	33	164	5	1	24	33	—	3	7	13	100	131	164			
Kamara, Kammern	2	6	15	4	17	44	1	2	24	30	—	—	—	1	11	14	44			
Kerti ház, Lusthäuser	2	4	—	4	17	44	1	2	20	20	—	—	—	—	10	11	31			
Üvegház, Glashäuser	—	5	11	4	10	30	1	—	19	20	—	—	1	—	3	3	30			
Mosókonyha, Waschküche	2	3	5	2	2	14	—	—	2	4	—	—	—	—	8	10	14			
Jégverem, Eisgruben	2	1	6	5	3	17	—	—	9	9	—	—	—	—	8	8	17			
Órház, Wächterhäuser	3	9	11	5	13	41	—	—	15	16	—	—	—	—	19	25	41			
Egyéb, Sonstige*)	12	16	6	7	7	48	4	1	1	10	—	—	—	—	4	4	8			
ÖSSZESEN — Zusammen	193	211	220	221	225	1.070	34	20	41	212	307	9	29	23	48	41	57	556	763	1.070

*) Egyéb részletezése: 1896. 1 színház, 1 vásárcsarnok, 1 egyesületi ház, 2 állandó jellegű kiállítási épület, 2 fürdőház, 1 kőeképzőintézet, 1 zenepavillon, 1 labortásház, 1 dobánytöredék épület, 1 sekrestye, épület; 1897. a Műcsarnok épülete, az inarművészeti múzeum, a Magyar színház, a gyűjtőfogház, 1 gyermekmenhely intézeti épület, 4 vásárcsarnok, 2 egyesületi ház, 1 lóvásárcsarnok, 1 vágócsarnok, 1 dunai kikötő-berendezés, 1 csónakház, 1 nézőtribün; 1898. a posta és távirtda gazdasági hivatala, 1 vízvezetési torony, 1 gép-csarnok, 1 vágócsarnok, 1 fürdőépület, 1 sekrestye-épület, 1 vágócsarnok, 1 vágócsarnok, 1 csónakház, 1 nézőtribün; 1899. a budai vízgödőépület, a Fehérvári országos lelenezegyesület háza, a magyar tisztviselők egyesületének háza, 1 mentőegyesületi épület, 1 egyesületi ház, 1 ev. ref. paplak, 1 csónakház; 1900. a Gyógyintézetben betettek menedékháza, a Gf. Zichy Jenő-múzeum, a kőbányai kaszinó épülete, 1 lozház, 1 vágóhid, 2 vágócsarnok.

Az újból épült lakóházak magasságuk (emeletek) szerint, 1896—1900.
Specificierung der neuerbauten Wohnhäuser nach ihrer Höhe (Stockwerken), 1896—1900.

Év <i>Jahr</i>	I.		II.		III.		Kütelek <i>Kütravillium</i>	Jobpart <i>Rechtes Ufer</i>	IV.		V.	VII.		VIII.	IX.	X és XI. <i>telek</i>	Balpart <i>Linkes Ufer</i>	Budapest
	kerület — <i>Bezirke</i>		kerület — <i>Bezirke</i>		kerület — <i>Bezirke</i>				kerület — <i>Bezirke</i>									
1896 . . .	7	1	9	67	84	—	—	—	1	—	—	—	4	2	8	156	171	255
1897 . . .	1	2	14	86	103	—	—	—	1	—	—	—	1	3	2	151	160	263
1898 . . .	4	3	24	83	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	110	112	226
1899 . . .	3	2	13	90	108	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	79	83	191
1900 . . .	3	3	12	47	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	49	51	116
Összesen — Zusammen . . .	18	11	72	373	474	—	—	—	3	3	3	6	6	6	14	545	577	1,051
1896 . . .	7	4	4	8	23	—	—	—	—	—	—	—	3	1	6	22	34	57
1897 . . .	2	4	1	13	20	—	—	—	—	—	—	—	3	1	2	32	41	61
1898 . . .	2	3	3	11	19	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	27	31	50
1899 . . .	2	6	1	17	26	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	12	14	40
1900 . . .	2	4	4	7	15	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8	11	14	26
Összesen — Zusammen . . .	15	19	13	56	103	—	—	—	10	7	4	4	7	4	9	101	131	234
1896 . . .	11	1	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	5	13	12	26	62	74
1897 . . .	4	2	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	3	23	6	31	72	78
1898 . . .	8	7	2	—	17	—	—	—	—	—	—	—	7	21	12	16	66	83
1899 . . .	5	6	3	2	16	—	—	—	1	8	5	7	5	9	8	9	38	54
1900 . . .	3	3	3	—	9	—	—	—	—	4	3	3	3	7	4	6	26	35
Összesen — Zusammen . . .	31	19	8	2	60	—	—	—	4	1	33	23	73	73	42	88	264	324
1896 . . .	6	4	—	—	10	—	—	—	3	11	38	65	19	10	5	5	151	161
1897 . . .	6	3	—	—	9	—	—	—	5	15	34	66	53	28	11	212	212	221
1898 . . .	17	5	3	—	25	—	—	—	7	7	41	47	61	27	9	199	199	224
1899 . . .	15	33	1	—	49	—	—	—	7	17	28	43	50	12	7	164	213	213
1900 . . .	5	2	4	—	11	—	—	—	5	4	8	28	13	8	2	68	79	79
Összesen — Zusammen . . .	49	47	8	—	104	—	—	—	27	54	149	249	196	85	34	794	898	898
1896 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	10	1	5	3	2	—	34	34
1897 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	5	5	8	4	—	—	29	29
1898 . . .	—	1	—	—	1	—	—	—	6	7	8	8	4	5	—	—	38	39
1899 . . .	1	3	—	—	4	—	—	—	2	6	6	14	7	—	—	—	35	39
1900 . . .	—	1	—	—	1	—	—	—	7	7	1	2	3	—	—	—	20	21
Összesen — Zusammen . . .	1	5	—	—	6	—	—	—	25	30	30	30	27	12	2	156	162	162
1896 . . .	31	10	13	75	129	—	—	—	11	18	55	78	40	39	211	452	581	581
1897 . . .	13	11	15	99	138	—	—	—	8	20	53	78	88	42	225	514	652	652
1898 . . .	31	19	32	94	176	—	—	—	16	14	58	62	88	46	162	446	622	622
1899 . . .	26	50	18	109	203	—	—	—	9	25	44	63	65	21	107	334	537	537
1900 . . .	13	11	23	54	101	—	—	—	12	11	15	34	25	14	65	176	277	277
Főösszeg — Hauptsumme . . .	114	101	101	431	747	—	—	—	56	88	225	315	306	162	770	1,922	2,469	2,469

9. sz. tábla.

Tabelle Nr. 9.

Építet új lakóházak a szobák száma szerint, 1896—1900. években.

Neugebaute Häuser nach der Anzahl der Zimmer, in den Jahren 1896—1900.

Kerület — Bezirk Emelet — Stockwerk	5	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	125	150	200	Összesen Zusammen
	szobával bíró lakóházak száma — Zimmer enthaltende Wohnhäuser														
Kerületek szerint — Nach Bezirken															
I.	4	20	13	22	15	9	10	7	7	4	—	3	—	—	114
II.	7	9	19	12	8	11	10	5	4	7	5	2	1	1	101
III.	59	14	6	7	3	7	—	2	1	—	—	1	1	—	101
Kültelek, Extravillan	306	92	31	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	431
Jobbpart, Rechtes Ufer	376	135	69	41	27	27	20	15	12	11	5	6	2	1	747
IV.	—	—	5	11	13	6	2	6	4	2	—	3	3	1	56
V.	2	1	4	4	6	11	12	14	9	8	5	8	1	3	88
VI.	1	3	13	19	27	43	36	28	17	13	12	11	2	—	225
VII.	8	2	11	17	39	39	55	45	43	25	11	13	4	3	315
VIII.	4	3	17	47	62	55	36	22	18	9	13	9	7	4	306
IX.	12	5	11	18	37	19	12	17	10	9	2	7	2	1	162
X. és kültelek — X. u. Extravill.	393	135	81	36	30	32	19	14	8	10	7	5	—	—	770
Balpart, Linkes Ufer	420	149	142	152	214	205	172	146	109	76	50	56	19	12	1.922
Budapest	796	284	211	193	241	232	192	161	121	87	55	62	21	13	2.669
Emeletek szerint — Nach Stockwerken															
Földszint, Parterre	783	213	49	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.051
1 emelet, 1 stöckig	13	63	96	45	10	4	—	2	1	—	—	—	—	—	234
2 " 2 "	—	8	49	83	66	62	29	15	5	6	1	—	—	—	324
3 " 3 "	—	—	16	54	152	157	156	126	95	55	38	35	10	4	898
4 " 4 "	—	—	1	7	11	9	7	18	20	26	16	27	11	9	162
Összesen, Zusammen	796	284	211	193	241	232	192	161	121	87	55	62	21	13	2.669

10. sz. tábla.

Tabelle Nr. 10.

Az új épületek (lakóházak és egyéb épületek) az építési költség nagysága szerint, 1896—1900.

Die Neubauten (Wohnhäuser u. sonstige Gebäude) nach der Höhe der Baukosten, in den Jahren 1896—1900.

Kerület — Bezirk Emelet — Stockwerk	10.000	20.000	40.000	60.000	80.000	100.000	150.000	200.000	300.000	400.000	600.000	800.000	1.000.000	1.500.000	2.000.000	4.000.000	Összesen Zusammen
	K o r o n a — Kronen																
Kerületek szerint — Nach Bezirken																	
I.	19	14	18	14	17	10	23	10	15	5	2	1	—	—	—	—	148
II.	10	7	13	11	8	6	11	9	17	17	8	1	—	2	—	1	121
III.	67	21	14	4	8	2	10	3	5	4	2	1	—	1	—	—	142
Kültelek, Extravillan	410	121	60	30	8	2	1	5	3	—	—	—	1	1	1	—	643
Jobbpart, Rechtes Ufer	506	163	105	59	41	20	45	27	40	26	12	3	1	4	1	1	1.054
IV.	3	1	—	1	3	3	6	5	20	3	7	5	5	1	2	—	65
V.	12	6	3	2	2	3	12	23	26	15	8	3	2	—	—	—	117
VI.	10	5	2	8	6	23	58	66	48	11	7	2	—	2	—	—	248
VII.	31	4	9	2	7	20	76	83	84	24	14	3	4	1	—	1	363
VIII.	23	8	5	15	24	42	84	59	55	16	9	5	1	1	—	—	347
IX.	47	6	8	12	14	16	58	21	26	5	2	1	1	—	—	2	219
X. és kültelek, X. und Extravillan	584	227	156	90	43	44	69	48	34	11	10	2	4	—	1	3	1.326
Balpart, Linkes Ufer	710	257	183	130	99	151	363	305	298	85	57	21	17	5	3	6	2.685
Budapest	1.216	420	288	189	140	171	408	332	333	111	69	24	18	9	4	7	3.739
Emeletek szerint — Nach Stockwerken																	
a) Lakások, Wohnhäuser	536	303	168	37	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.051
1. emelet, 1. stöckig	3	23	48	68	37	20	20	9	5	1	—	—	—	—	—	—	234
2. " 2. "	—	1	12	29	49	64	111	39	12	4	3	—	—	—	—	—	324
3. " 3. "	—	—	—	11	22	65	247	242	233	53	14	6	3	1	—	1	898
4. " 4. "	—	—	—	—	2	4	24	56	32	26	12	3	1	2	—	—	162
b) Egyéb épületek, Sonstige Gebäude	677	93	60	44	30	17	24	18	27	21	26	6	12	7	2	6	1.070
Összesen, Zusammen	1.216	420	288	189	140	171	408	332	333	111	69	24	18	9	4	7	3.739

11. sz. tábla.

A lakóházak számának nyilván-

Evidenzhaltung der Wohnhäuser

Kerület Bezirk	Lakóházak száma 1896. január 1-én Zahl der Wohnhäuser am 1. Jänner 1896						Új építkezés 1896—1900 Neubauten 1896—1900						Lebontott ez 5 év alatt Es wurden demolirt während dieser 5 Jahre					
	földszintes ebenerdige	I.	II.	III.	IV.	összesen zusammen	földszintes ebenerdige	I.	II.	III.	IV.	összesen zusammen	földszintes ebenerdige	I.	II.	III.	IV.	összesen zusammen
		emeletes házak stockhohe Häuser						emeletes házak stockhohe Häuser						emeletes házak stockhohe Häuser				
I. ker. Bez. . .	942	361	64	14	—	1381	18	15	31	49	1	114	19	14	—	—	—	33
II. » » . .	782	261	48	19	—	1110	11	19	19	47	5	101	57	36	—	—	—	93
III. » » . .	1419	28	1	—	—	1448	72	13	8	8	—	101	22	2	—	—	—	24
Kültelek Extravillan	945	139	4	—	—	1088	373	56	2	—	—	431	5	—	—	—	—	5
Jobbpart Rechtes Ufer	4088	789	117	33	—	5027	474	103	60	104	6	747	103	52	—	—	—	155
IV. ker. Bez. . .	42	148	193	156	22	561	—	—	4	27	25	56	13	37	40	12	2	104
V. » » . .	77	74	121	188	32	492	3	—	1	54	30	88	22	6	5	1	—	34
VI. » » . .	489	305	261	373	30	1458	3	10	33	149	30	225	57	11	—	—	—	68
VII. » » . .	391	373	308	228	19	1319	6	7	23	249	30	315	135	41	—	—	—	176
VIII. » » . .	1166	391	207	158	16	1938	6	4	73	196	27	306	199	21	4	—	—	224
IX. » » . .	614	158	70	49	7	898	14	9	42	85	12	162	114	7	3	—	—	124
X. » és kült. X. u. Extravillan	1941	269	35	13	1	2259	545	101	88	34	2	770	38	2	—	—	—	40
Balpart Linkes Ufer	4720	1718	1195	1165	127	8925	577	131	264	794	156	1922	578	125	52	13	2	770
Budapest	8808	2507	1312	1198	127	13952	1051	234	324	898	162	2669	681	177	52	13	2	925

Tabelle Nr. 11.

tartása 1896. és 1900. évekről.

für die Jahre 1896 und 1900.

Emeletfelrakás folytán Durch Stockaufsetzung							Lakóházak száma 1900. december 31-én Anzahl der Wohnhäuser am 31. Dezember 1900												
eltűnt entfielen				hozzájött braten hierzu				az építkezési mozgalom alapján auf Grund der Bauhätigkeit					az 1900. évi népszámlálás alapján auf Grund der Volkszählung v. J. 1900						
földszintes emeletre álló házak stockhohe Häuser	I.	II.	összesen zusammen	I.	II.	III.	összesen zusammen	földszintes emeletre álló házak stockhohe Häuser	I.	II.	III.	IV.	összesen zusammen	földszintes emeletre álló házak stockhohe Häuser	I.	II.	III.	IV.	összesen zusammen
	emeletes házas stockhohe Häuser	emeletes házas stockhohe Häuser																	
2	1	—	3	2	1	—	3	939	363	96	63	1	1462	776	329	100	66	1	1272
2	—	—	2	2	—	—	2	734	246	67	66	5	1118	629	253	81	74	10	1047
3	—	—	3	3	—	—	3	1466	42	9	8	—	1525	1437	75	18	—	—	1530
2	—	—	2	2	—	—	2	1311	197	6	—	—	1514	1476	292	14	1	—	1783
9	1	—	10	9	1	—	10	4450	848	178	137	6	5619	4318	949	213	141	11	5632
1	—	1	2	1	—	1	2	28	112	156	172	45	513	27	87	168	186	37	505
—	—	—	—	—	—	—	—	58	68	117	241	62	546	95	57	121	246	71	590
10	3	—	13	10	3	—	13	425	311	297	522	60	1615	213	268	294	525	69	1369
4	7	—	11	2	8	1	11	258	334	339	478	49	1458	224	338	363	488	53	1466
11	3	1	15	11	3	1	15	962	382	278	355	43	2020	832	333	296	364	48	1873
4	—	—	4	4	—	—	4	510	164	109	134	19	936	498	135	107	141	20	901
12	—	—	12	11	1	—	12	2436	379	124	47	3	2989	2308	327	101	31	—	2767
42	13	2	57	39	15	3	57	4677	1750	1420	1949	281	10077	4197	1545	1450	1981	298	9471
51	14	2	67	48	16	3	67	9127	2598	1598	2086	287	15696	8515	2494	1663	2122	309	15103

**Az összes építkezések által keletkezett új szobák és egyéb fontosabb épület-
részek, valamint az utcái ablakok kimutatása, 1896—1900.**

*Ausweis über die durch die gesammte Bauhätigkeit neu entstandenen Zimmer und sonstigen wich-
tigeren Piëcen, wie auch der Gassenfenster, 1896—1900.*

Kerület <i>Bezirk</i>	Év <i>Jahr</i>	Szobák — Zimmer				Egyéb részek <i>Sonstige Gelasse</i>				Utcai ablakok <i>Gassenfenster</i>
		Utcai szoba <i>Gassenzimmer</i>	Udvari szoba <i>Hofzimmer</i>	Előszoba <i>Vorzimmer</i>	Összesen szoba <i>Zimmer zus.</i>	Konyha <i>Küche</i>	Éléskamra <i>Speisekammer</i>	Bolt <i>Geräthe</i>	Raktár <i>Magazin</i>	
I.	1896	484	299	208	991	353	296	21	42	910
	1897	402	233	113	748	197	118	35	50	825
	1898	730	696	354	1.770	596	404	49	62	1.351
	1899	643	465	320	1.428	518	356	41	40	1.179
	1900	404	266	131	801	246	147	20	19	799
	Összesen	<i>Zus.</i>	2.653	1.959	1.126	5.738	1.910	1.321	166	213
II.	1896	325	180	119	624	167	119	16	35	652
	1897	295	143	85	523	153	98	22	38	625
	1898	552	220	184	956	278	185	46	24	1.094
	1899	1.831	1.118	742	3.691	947	805	136	121	4.015
	1900	176	144	89	409	149	118	8	14	283
	Összesen	<i>Zus.</i>	3.179	1.805	1.219	6.203	1.694	1.325	228	232
III.	1896	51	139	12	202	145	54	—	5	85
	1897	156	147	21	324	193	33	10	53	453
	1898	259	374	114	747	301	182	30	16	558
	1899	146	115	29	290	184	97	12	43	279
	1900	321	230	68	619	372	183	29	33	672
	Összesen	<i>Zus.</i>	933	1.005	244	2.182	1.195	549	81	150
Kültelek <i>Extravilla</i>	1896	259	175	52	486	163	71	2	24	594
	1897	187	498	87	772	286	124	4	51	389
	1898	173	537	79	789	286	134	4	57	419
	1899	226	593	128	947	379	241	12	51	444
	1900	83	262	49	394	138	107	6	42	267
	Összesen	<i>Zus.</i>	928	2.065	395	3.388	1.252	677	28	225
Össz. jobbpart <i>Zus. rechtes Ufer</i>	1896	1.119	793	391	2.303	828	540	39	106	2.241
	1897	1.040	1.021	306	2.367	829	373	71	192	2.292
	1898	1.704	1.827	731	4.262	1.461	905	129	159	3.422
	1899	2.846	2.291	1.219	6.356	2.028	1.499	201	255	5.917
	1900	984	902	337	2.223	905	555	63	108	2.021
	Összesen	<i>Zus.</i>	7.693	6.834	2.984	17.511	6.051	3.872	503	820
IV.	1896	350	370	150	870	168	157	87	24	744
	1897	159	131	63	353	72	73	25	22	270
	1898	337	394	161	892	174	148	57	40	715
	1899	230	273	146	649	126	143	61	54	446
	1900	556	257	160	973	152	170	173	165	1.157
	Összesen	<i>Zus.</i>	1.632	1.425	680	3.737	692	691	403	305
V.	1896	651	490	187	1.328	307	288	78	162	1.494
	1897	705	606	198	1.509	579	248	94	111	1.866
	1898	475	681	324	1.480	383	390	53	55	765
	1899	880	797	391	2.068	724	441	51	144	1.808
	1900	486	395	177	1.058	226	219	43	83	982
	Összesen	<i>Zus.</i>	3.197	2.969	1.277	7.443	2.219	1.586	319	555

12. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 12. (Forts.)

Kerület <i>Bezirk</i>	Év <i>Jahr</i>	Szobák -- Zimmer				Egyéb részek <i>Sonstige Gelasse</i>				Utcai ablakok <i>Gassenfenster</i>
		Utcai szoba <i>Gassenzimmer</i>	Udvart szoba <i>Hofzimmer</i>	Előszoba <i>Vorzimmer</i>	Összesen szoba <i>Zimmer zus.</i>	Konyha <i>Küchen</i>	Éléskamra <i>Speisekammer</i>	Bolt <i>Gewölbe</i>	Raktár <i>Magazine</i>	
VI.	1896	1.478	1.851	768	4.097	1.242	1.057	152	158	2.791
	1897	1.174	1.524	661	3.359	1.151	796	154	148	1.974
	1898	1.345	1.985	756	4.086	1.359	961	170	219	2.210
	1899	856	1.405	561	2.822	804	676	149	151	1.345
	1900	336	447	188	971	245	184	47	60	584
Összesen	<i>Zus.</i>	5.189	7.212	2.934	15.335	4.801	3.674	672	736	8.904
VII.	1896	1.957	2.561	876	5.394	2.193	1.505	245	241	3.627
	1897	1.916	2.623	888	5.427	2.582	1.661	276	266	3.405
	1898	1.563	2.168	970	4.701	1.771	1.280	234	318	2.753
	1899	1.823	2.298	1.122	5.243	1.694	1.260	252	253	3.911
	1900	772	1.282	523	2.577	930	746	102	119	1.526
Összesen	<i>Zus.</i>	8.031	10.932	4.379	23.342	9.170	6.452	1.109	1.197	15.222
VIII.	1896	712	1.181	354	2.247	1.055	701	90	124	1.225
	1897	2.016	2.522	683	5.221	2.501	1.103	351	258	4.171
	1898	2.032	2.575	824	5.431	2.497	1.303	302	244	3.562
	1899	1.747	2.385	729	4.861	2.167	1.320	185	168	3.065
	1900	709	889	344	1.942	683	536	55	64	1.291
Összesen	<i>Zus.</i>	7.216	9.552	2.934	19.702	8.903	4.963	983	858	13.314
IX.	1896	652	861	170	1.683	940	439	47	108	1.240
	1897	922	1.266	257	2.445	1.346	655	119	149	1.860
	1898	1.046	1.273	343	2.662	1.449	704	175	201	1.984
	1899	403	965	237	1.605	833	437	36	61	637
	1900	335	337	120	792	356	220	33	64	598
Összesen	<i>Zus.</i>	3.358	4.702	1.127	9.187	4.924	2.455	410	583	6.319
X és kültelek	1896	1.494	2.055	263	3.812	2.417	936	167	362	2.951
	1897	1.650	3.826	285	5.761	3.183	789	191	616	3.242
	1898	1.252	1.947	257	3.456	2.077	564	197	422	2.398
	1899	879	1.428	225	2.532	1.329	491	100	197	1.904
	1900	425	657	107	1.189	638	334	49	135	1.109
Összesen	<i>Zus.</i>	5.700	9.913	1.137	16.750	9.644	3.114	704	1.732	11.604
Összesen balpart <i>Zusammen linkes Ufer</i>	1896	7.294	9.369	2.768	19.431	8.322	5.083	866	1.179	14.072
	1897	8.542	12.498	3.035	24.075	11.414	5.325	1.210	1.570	16.788
	1898	8.050	11.023	3.635	22.708	9.710	5.350	1.188	1.499	14.387
	1899	6.818	9.551	3.411	19.780	7.677	4.768	834	1.028	13.116
	1900	3.619	4.264	1.619	9.502	3.230	2.409	502	690	7.247
Összesen	<i>Zus.</i>	34.323	46.705	14.468	95.496	40.353	22.935	4.600	5.966	65.610
Budapest	1896	8.413	10.162	3.159	21.734	9.150	5.623	905	1.285	16.313
	1897	9.582	13.519	3.341	26.442	12.243	5.698	1.281	1.762	19.080
	1898	9.754	12.850	4.366	26.970	11.171	6.255	1.317	1.658	17.809
	1899	9.664	11.842	4.630	26.136	9.705	6.267	1.035	1.233	19.033
	1900	4.603	5.166	1.956	11.725	4.135	2.964	565	798	9.268
Összesen	<i>Zus.</i>	42.016	53.539	17.452	113.007	46.404	26.807	5.103	6.786	81.503
Lebontatott <i>Es wurden demolirt</i>	1896	741	1.079	127	1.947	847	177	186	211	1.679
	1897	1.538	1.986	180	3.704	1.627	365	295	229	3.408
	1898	929	1.678	174	2.781	1.439	268	240	224	2.019
	1899	807	1.046	160	2.013	944	257	184	202	1.736
	1900	665	731	121	1.517	676	153	102	144	1.736
Összesen	<i>Zus.</i>	4.680	6.520	762	11.962	5.533	1.220	1.007	1.010	10.578

A beépített terület kimutatása (négyzögméterekben), 1896—1900.

Ausweis der verbauten Grundfläche (in Quadrat-Metern), 1896—1900.

Kerület <i>Bezirk</i>	Év <i>Jahr</i>	Lakóházakkal beépített és pedig <i>Mit Wohnhäusern verbaut und zwar</i>							Egyéb épületekkel <i>Mit sonstigen Gebäuden</i>	Mindhossze <i>Überhaupt</i>	
		föld- szintés <i>Par- terre</i>	új épületekkel — <i>mit Neubauten</i>				együtt <i>zus.</i>	toldalak- épületekkel <i>mit Zäbäuten</i>			összesen <i>zusammen</i>
			1	2	3	4					
I.	1896	1.334	2.744	4.837	3.305	—	12.220	485	12.705	1.419	14.124
	1897	370	437	2.125	3.315	—	6.247	365	6.612	4.357	10.969
	1898	1.792	440	3.392	9.649	—	15.273	2.133	17.406	3.316	20.722
	1899	880	611	2.376	8.228	450	12.545	1.771	14.316	1.732	16.048
	1900	580	587	1.143	3.897	—	6.207	526	6.733	5.307	12.040
Összesen	<i>Zus.</i>	4.956	4.819	13.873	28.394	450	52.492	5.280	57.772	16.131	73.903
II.	1896	320	1.390	400	4.030	—	6.140	1.126	7.266	5.240	12.506
	1897	500	1.047	880	2.231	—	4.658	415	5.073	5.676	10.749
	1898	705	882	2.628	4.001	1.172	9.388	70	9.458	2.550	12.008
	1899	312	1.441	2.444	28.291	2.037	34.525	110	34.635	15.291	49.926
	1900	734	734	1.180	720	1.189	4.557	415	4.972	268	5.240
Összesen	<i>Zus.</i>	2.571	5.494	7.532	39.273	4.398	59.268	2.136	61.404	29.025	90.429
III.	1896	1.653	1.549	—	—	—	3.202	2.774	5.976	1.485	7.461
	1897	3.219	384	—	—	—	3.603	2.854	6.457	10.084	16.541
	1898	3.217	1.085	2.208	3.209	—	9.719	3.286	13.005	508	13.513
	1899	1.580	664	1.266	543	—	4.053	1.389	5.442	7.545	12.987
	1900	1.672	1.904	2.290	2.447	—	8.313	1.216	9.529	5.545	15.074
Összesen	<i>Zus.</i>	11.341	5.586	5.764	6.199	—	28.890	11.519	40.409	25.167	65.576
Jobbparti kül- telek <i>Extravillan am rechten Ufer</i>	1896	10.943	1.595	—	—	—	12.538	1.240	13.778	7.579	21.357
	1897	12.729	2.506	—	—	—	15.235	3.344	18.579	12.542	31.121
	1898	14.102	3.128	—	—	—	17.230	1.788	19.018	16.285	35.303
	1899	13.193	3.789	1.172	—	—	18.154	3.569	21.723	6.654	28.377
	1900	6.396	2.239	—	—	—	8.635	1.967	10.602	15.677	26.279
Összesen	<i>Zus.</i>	57.363	13.257	1.172	—	—	71.792	11.908	83.700	58.737	142.437
Összesen jobbpart Zusammen rech- tes Ufer	1896	14.250	7.278	5.237	7.335	—	34.100	5.625	39.725	15.723	55.448
	1897	16.818	4.374	3.005	5.546	—	29.743	6.978	36.721	32.659	69.380
	1898	19.816	5.535	8.228	16.859	1.172	51.610	7.277	58.887	22.659	81.546
	1899	15.965	6.505	7.258	37.062	2.487	69.277	6.839	76.116	31.222	107.338
	1900	9.382	5.464	4.613	7.064	1.189	27.712	4.124	31.836	26.797	58.633
Összesen	<i>Zus.</i>	76.231	29.156	28.341	73.866	4.848	212.442	30.843	243.285	129.060	372.345
IV.	1896	—	—	263	2.566	6.940	9.769	—	9.769	2.408	12.177
	1897	—	—	—	2.703	1.082	3.785	150	3.935	622	4.557
	1898	—	—	906	3.317	4.103	8.326	—	8.326	2.523	10.849
	1899	—	—	—	3.439	2.264	5.703	—	5.703	1.962	7.665
	1900	—	—	—	3.340	7.844	11.184	—	11.184	1.190	12.374
Összesen	<i>Zus.</i>	—	—	1.169	15.365	22.233	38.767	150	38.917	8.705	47.622
V.	1896	1.234	—	—	8.473	4.536	14.243	24	14.267	15.914	30.181
	1897	490	—	—	10.270	4.108	14.868	869	15.737	3.996	19.733
	1898	—	—	—	3.513	7.726	11.239	—	11.239	203	11.442
	1899	150	—	488	13.312	6.694	20.644	34	20.678	4.718	25.396
	1900	—	—	—	3.069	7.057	10.126	91	10.217	890	11.107
Összesen	<i>Zus.</i>	1.874	—	488	38.637	30.121	71.120	1.018	72.138	25.721	97.859

13. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 13. (Forts)

Kerület <i>Bezirk</i>	Év <i>Jahr</i>	Lakóházakkal beépített és pedig <i>Mit Wohnhäusern verbaut und zwar</i>								Egyéb épületekkel <i>Mit sonstigen Gebäuden</i>	Mindössze <i>übertaupt</i>
		új épületekkel — <i>mit Neubauten</i>					együtt <i>zus.</i>	toldalak- épületekkel <i>mit Zubauten</i>	összesen <i>zusammen</i>		
		föld- szintes <i>Par- terre</i>	1	2	3	4					
VI.	1896	—	600	2.280	22.620	7.640	33.140	3.249	36.389	1.390	37.779
	1897	410	875	5.370	22.280	3.360	32.295	1.395	33.690	11.077	44.767
	1898	—	1.096	3.566	26.308	10.167	41.237	1.438	42.675	3.316	45.991
	1899	500	500	4.440	17.326	5.010	27.776	785	28.561	561	29.122
	1900	—	815	1.990	5.680	450	8.935	1.160	10.095	2.688	12.783
Összesen	<i>Zus.</i>	910	3.886	17.746	94.214	26.627	143.383	8.027	151.410	19.032	170.442
VII.	1896	675	902	2.422	42.130	360	46.489	1.062	47.551	10.703	58.254
	1897	398	878	1.944	39.873	4.042	47.135	2.334	49.469	14.328	63.797
	1898	—	—	3.629	32.803	7.461	43.893	1.769	45.662	1.449	47.111
	1899	314	—	3.219	30.742	15.385	49.660	515	50.175	4.412	54.587
	1900	—	300	2.379	21.458	2.104	26.241	1.261	27.502	2.782	30.284
Összesen	<i>Zus.</i>	1.387	2.080	13.593	167.006	29.352	213.418	6.941	220.359	33.674	254.033
VIII.	1896	377	246	5.413	11.227	3.197	20.460	1.911	22.441	141	22.582
	1897	916	580	10.974	33.135	7.290	52.895	4.095	56.990	12.859	69.849
	1898	—	687	10.759	37.063	4.259	52.768	6.611	59.379	6.193	65.572
	1899	445	—	3.465	33.878	6.544	44.332	2.000	46.332	6.056	52.388
	1900	—	—	4.172	8.599	4.386	17.157	1.074	18.231	3.998	22.229
Összesen	<i>Zus.</i>	1.738	1.513	34.783	123.902	25.676	187.612	15.761	203.373	29.247	232.620
IX.	1896	1.663	2.705	6.868	7.267	1.953	20.456	1.847	22.303	6.040	28.343
	1897	270	920	4.115	17.296	2.278	24.879	1.134	26.013	18.507	44.520
	1898	588	—	5.828	15.555	4.660	26.631	1.450	28.081	5.628	33.709
	1899	—	370	5.142	8.076	—	13.588	1.318	14.906	4.277	19.183
	1900	290	—	1.171	5.178	—	6.639	1.151	7.790	2.133	9.923
Összesen	<i>Zus.</i>	2.811	3.995	23.124	53.372	8.891	92.193	6.900	99.093	36.585	135.678
X. és kültelek <i>X. u. Extravill.</i>	1896	33.769	18.002	21.543	2.183	1.578	77.075	5.987	83.062	89.278	172.340
	1897	33.181	17.275	22.099	8.170	—	80.725	7.738	88.463	133.725	222.188
	1898	27.712	16.776	11.057	8.067	—	63.612	3.853	67.465	78.903	146.368
	1899	19.303	8.450	6.694	6.136	—	40.583	4.607	45.190	82.942	128.132
	1900	9.443	4.624	4.113	1.640	—	19.820	2.579	22.399	60.412	82.811
Összesen	<i>Zus.</i>	123.408	65.127	65.506	26.196	1.578	281.815	24.764	306.579	445.260	751.839
Összesen bal- part <i>Zusammen linkes Ufer</i>	1896	37.718	22.455	38.789	96.466	26.204	221.632	14.150	235.782	125.874	361.656
	1897	35.665	20.528	44.502	133.727	22.160	256.582	17.715	274.297	195.114	469.411
	1898	28.300	18.559	35.845	126.626	38.376	247.706	15.121	262.827	98.215	361.042
	1899	20.712	9.320	23.448	112.909	35.897	202.286	9.259	211.545	104.928	316.473
	1900	9.733	5.739	13.825	48.964	21.841	100.102	7.316	107.418	74.093	181.511
Összesen	<i>Zus.</i>	132.128	76.601	156.409	518.692	144.478	1.028.308	63.561	1.091.869	598.224	1.690.093
Budapest	1896	51.968	29.733	44.026	103.801	26.204	255.732	19.775	275.507	141.597	417.104
	1897	52.483	24.902	47.507	139.273	22.160	286.325	24.693	311.018	227.773	538.791
	1898	48.116	24.094	44.073	143.485	39.548	299.316	22.398	321.714	120.874	442.588
	1899	36.677	15.825	30.706	149.971	38.384	271.563	16.098	287.661	136.150	423.811
	1900	19.115	11.203	18.438	56.028	23.030	127.814	11.440	139.254	100.890	240.144
Összesen	<i>Zus.</i>	208.359	105.757	184.750	592.558	149.326	1.240.750	94.404	1.335.154	727.284	2.062.438

Die in den Jahren 1897—1900 entstandenen Wohnungen nach der Anzahl ihrer Zimmer.

Lakások Wohnungen	Év Jahr	kerület — Bezirk			Külföldiek Estranellen	Jobbpart Rechtes Ufer	kerület — Bezirk					X és külföldiek X u. Estrenellen	Bartók Lankes Ufer	Budapest	
		I.	II.	III.			IV.	V.	VI.	VII.	VIII.				IX.
1 szobával Mit 1 Zimmer	1897.	80	38	92	129	339	6	351	419	1.186	1.224	843	2.314	6.343	6.682
	1898.	218	94	156	146	614	24	46	507	659	1.406	901	1.602	5.145	5.759
	1899.	209	192	122	215	738	30	268	218	509	1.179	488	1.603	3.603	4.341
1900.	101	54	282	70	507	21	63	66	355	815	196	404	1.420	1.927	1.420
Összesen — Zusammen		608	378	652	560	2.198	81	718	1.200	2.709	4.124	2.428	5.251	16.511	18.709
2 szobával Mit 2 Zimmern	1897.	32	59	11	32	134	11	67	296	947	411	312	351	2.395	2.529
	1898.	184	84	60	38	366	37	146	332	772	673	357	319	2.992	3.266
	1899.	156	256	54	68	534	26	238	250	697	620	229	270	2.330	2.864
1900.	61	49	51	25	186	17	34	72	289	153	92	160	817	1.003	
Összesen — Zusammen		433	448	176	163	1.220	91	485	950	2.705	1.857	990	1.090	8.168	9.388
3 szobával Mit 3 Zimmern	1897.	21	15	7	23	66	8	25	148	170	68	72	52	543	609
	1898.	128	57	15	32	232	28	56	203	240	169	83	74	833	1.085
	1899.	95	267	5	39	496	14	81	93	228	132	62	57	687	1.073
1900.	54	20	32	17	123	13	33	33	119	77	27	22	324	447	
Összesen — Zusammen		298	359	59	111	827	63	195	477	757	446	244	205	2.387	3.214
4 szobával Mit 4 Zimmern	1897.	31	11	2	21	65	12	11	44	68	50	32	13	230	295
	1898.	43	34	57	15	154	34	44	187	88	119	61	21	554	708
	1899.	45	170	2	24	241	27	60	130	137	115	19	30	518	759
1900.	15	6	4	7	32	14	28	29	113	70	22	18	294	326	
Összesen — Zusammen		139	221	65	67	492	87	143	390	406	354	134	82	1.596	2.088
5 szobával Mit 5 Zimmern	1897.	8	—	3	10	21	15	18	14	46	23	12	9	137	158
	1898.	18	7	13	9	47	23	56	80	10	63	28	9	269	316
	1899.	6	38	—	18	62	22	29	89	88	64	22	11	325	387
1900.	1	6	2	5	14	29	33	21	33	34	14	6	170	184	
Összesen — Zusammen		33	51	18	42	144	89	136	204	177	184	76	35	901	1.045
5-nél több szobával Über 5 Zimmer	1897.	4	1	—	7	12	9	15	12	28	24	13	5	106	118
	1898.	5	5	2	9	21	23	27	35	14	45	6	15	165	186
	1899.	6	15	—	9	30	20	37	36	61	36	4	9	203	233
1900.	4	4	1	7	16	58	34	21	19	25	4	9	170	186	
Összesen — Zusammen		19	25	3	32	79	110	113	104	122	130	27	38	644	723
Összes lakások Wohnungen zusammen	1897.	176	124	115	222	637	61	487	933	2.445	1.800	1.284	2.744	9.754	10.391
	1898.	601	281	303	249	1.434	169	375	1.344	1.783	2.475	1.436	2.030	9.612	11.046
	1899.	517	988	183	373	2.011	139	703	806	1.720	2.146	824	1.308	7.646	9.657
1900.	236	139	372	131	878	152	225	242	928	674	355	619	3.195	4.073	
Főösszeg — Hauptsumme		1.530	1.482	973	975	4.960	521	1.790	3.325	6.876	7.095	3.899	6.701	30.297	35.167

Az építési költségek kimutatása, 1896—1900.

Answeis der verwendeten Baukosten, 1896—1900.

Kerület Bezirk	Év Jahr	L a k ó h á z a k — Wohnhäuser												
		I. Új épületek — I. Neubauten				II. Toldalek- Építkezések II. Zubinden			III. Átalakítások és emeltetren- III. auf- und Um- bauten					
		földszin- tes házak Eben- erdige Häuser		emeletes házak — Stock hohe Häuser		összesen zusammen			Tj és toldalek- építkezés egyült- Nen- u. Zubin- den zusammen			Osszesen lakó- házak Wohnhäuser zusammen		
		1	2	3	4	összesen zusammen			Tj és toldalek- építkezés egyült- Nen- u. Zubin- den zusammen			Osszesen lakó- házak Wohnhäuser zusammen		
I	1896	266.180	316.140	1.000.080	890.120	—	2.472.520	19.060	2.491.580	3.160	2.494.740	45.150	2.539.890	
	1897	51.800	57.840	549.640	1.123.950	—	1.783.230	23.380	1.806.610	30.850	1.837.460	1.059.600	2.897.060	
	1898	107.520	44.000	714.560	2.886.220	—	3.752.300	351.080	4.103.380	16.400	4.119.780	514.676	4.634.456	
	1899	84.400	121.000	533.218	2.496.732	162.000	3.397.350	170.100	3.567.450	18.400	3.585.850	185.160	3.771.010	
	1900	65.000	82.566	227.200	1.105.830	—	1.480.596	76.350	1.556.946	34.100	1.591.046	919.808	2.510.854	
Összesen — Zusammen		574.900	621.546	3.024.698	8.502.832	162.000	12.885.996	639.970	13.525.966	102.910	13.628.876	2.724.394	16.353.270	
II.	1896	24.000	128.000	120.000	1.400.000	—	1.672.000	92.760	1,764,760	10.000	1,774,760	722.360	2,497,120	
	1897	48.000	191.082	202.000	478.000	—	919.082	41.400	960.482	13.000	973.482	1,006,800	1,980,282	
	1898	52.400	218.000	610.400	1,322,206	609,522	2,812,528	6.000	2,818,528	—	2,818,528	668,400	3,486,928	
	1899	24.920	254.314	568.020	11,422,582	830.000	13,039,836	82,100	13,181,836	6.400	13,188,236	2,846,348	16,034,584	
	1900	74.552	480.000	288.000	217.550	599.000	1,659.102	26.842	1,685.944	75.916	1,761.860	24.324	1,786.184	
Összesen — Zusammen		223.872	1,271.396	1,788.420	14,840.338	2,098.522	20,162.548	249.002	20,411.550	105.316	20,516.866	5,268.232	25,785.098	
III.	1896	81.630	215.800	—	—	—	297.430	159.404	456.834	14.830	471.664	98.112	569.776	
	1897	213.252	61.440	—	—	—	274.692	155.990	430.682	10.560	441.242	2,519,052	2,960,294	
	1898	198.670	141.720	662.940	1,147.860	—	2,151,190	232.820	2,384,010	19.500	2,403,510	78.696	2,482,206	
	1899	118.900	106.240	248.160	325.920	—	739,220	90.672	880,892	64.840	954,732	1,024,816	1,979,548	
	1900	99.832	288.240	349.700	701.795	—	1,439,567	68.629	1,508,196	—	1,508,196	742,899	2,251,095	
Összesen — Zusammen		712.284	813.440	1,260.800	2,175.575	—	4,962.099	707.515	5,669.614	109.730	5,779.344	4,463.575	10,242.919	
Kültelek Extravillen	1896	628.774	161.940	—	—	—	790.714	84.952	875.666	2.000	877.666	572.042	1,449.708	
	1897	960.480	351.110	—	—	—	1,311.590	281.060	1,592.650	20.240	1,612.890	1,440.926	3,053.816	
	1898	963.926	504.180	—	—	—	1,468.106	125.910	1,594.016	6.120	1,600.136	2,029.446	3,629.582	
	1899	1,072.032	507.640	176.384	—	—	1,756.056	201.336	1,957.392	33.200	1,990.592	603.738	2,594.330	
	1900	502.538	487.400	—	—	—	989.938	1,144.308	1,144.246	44.120	1,188.366	1,376.379	2,564.745	
Összesen — Zusammen		4,127.750	2,012.270	176.384	—	—	6,316.404	847.566	7,163.970	105.680	7,269.650	6,022.531	13,292.181	

Kerület Bezirk	Év Jahr	L a k ó k á z a k — Wohnhäuser										II. Toldalék- építkezések II. Zúbatmen	Tj és toldalék- építkezés egyitt Xen- u. Zúbat- men zusammen	III. Ártakítások és emeletlira- kások III. Aug- und Um- bauten	Osszesen lak- házak Wohnhäuser zusammen	Egyéb építkezé- sek Sonstige Bauten	Osszes építkezé- sek Sämtliche Bauten
		I. Új épületek — I. Neubauten				összesen zusammen											
		földszin- tes házak Eben- erdige Häuser		emeletes házak — Stock hohe Häuser		1	2	3	4								
		1	2	3	4												
Összesen Jobbpart Zus. Rechtes Ufer	1896	1,000,584	821,880	1,120,080	2,290,120	—	—	5,232,064	356,176	5,588,840	29,990	5,618,830	1,437,664	7,056,494			
	1897	1,273,532	661,472	751,640	1,601,950	—	—	4,288,594	501,830	4,790,424	74,650	4,865,074	6,126,378	10,891,452			
	1898	1,322,316	907,900	1,987,900	5,356,286	609,522	—	—	10,184,124	715,810	10,899,934	42,020	10,941,954	3,291,218	14,233,172		
	1899	1,300,252	989,194	1,525,782	14,245,234	992,000	—	—	19,052,462	544,118	19,596,570	122,847	19,719,410	4,660,062	24,379,472		
	1900	741,922	1,338,206	864,900	2,025,175	599,000	—	—	5,569,203	326,129	5,895,332	154,136	6,049,468	3,063,410	9,112,878		
Összesen — Zusammen	5,638,806	4,718,652	6,250,302	25,518,765	2,200,522	—	—	44,327,047	2,444,053	46,771,100	423,636	47,194,736	18,478,732	65,673,468			
IV.	1896	—	—	69,358	1,325,680	3,746,014	—	—	5,141,652	—	5,141,652	—	5,141,652	678,590	5,820,242		
	1897	—	—	—	1,071,834	718,976	—	—	1,790,810	24,000	1,814,810	—	1,814,810	300,000	2,114,810		
	1898	—	—	231,600	1,325,688	1,965,980	—	—	3,523,268	—	3,523,268	28,400	3,551,668	779,400	4,331,068		
	1899	—	—	—	1,250,046	1,178,692	—	—	2,428,738	—	2,428,738	254,000	2,682,738	912,200	3,594,938		
	1900	—	—	—	1,472,000	6,184,218	—	—	7,656,218	—	7,656,218	26,800	7,683,018	1,030,000	8,713,018		
Összesen — Zusammen	—	—	301,558	6,445,248	13,793,880	—	—	20,540,686	24,000	20,564,686	309,200	20,873,886	3,700,190	24,574,076			
V.	1896	33,000	—	—	2,314,000	1,360,000	—	—	3,710,000	28,000	3,738,000	105,600	3,843,600	3,108,600	6,952,200		
	1897	36,000	—	—	2,750,582	1,358,060	—	—	4,144,642	126,000	4,270,642	—	4,270,642	713,252	4,983,894		
	1898	—	—	—	860,860	1,185,749	—	—	2,046,609	—	2,046,609	—	2,046,609	11,620	2,058,229		
	1899	9,030	—	160,000	3,585,382	1,880,000	—	—	5,634,412	6,000	5,640,412	—	5,640,412	246,589	5,887,001		
	1900	—	—	—	1,210,000	2,700,000	—	—	3,910,000	12,800	3,922,800	11,300	3,934,100	134,000	4,068,100		
Összesen — Zusammen	81,030	—	160,000	10,720,824	8,483,809	—	—	19,445,653	172,800	19,618,453	116,900	19,735,353	4,214,061	23,949,414			
VI.	1896	—	102,400	432,400	5,978,400	2,592,400	—	—	9,105,600	584,140	9,689,740	20,000	9,709,740	150,000	9,859,740		
	1897	28,400	165,000	1,335,600	5,905,800	1,150,400	—	—	8,585,200	146,800	8,732,000	63,600	8,795,600	2,66,980	10,862,580		
	1898	—	239,600	964,408	7,361,980	3,602,760	—	—	12,168,748	254,928	12,423,676	150,800	12,574,476	921,046	13,495,522		
	1899	50,000	100,000	1,181,400	5,107,710	1,903,690	—	—	8,342,710	152,200	8,494,910	90,300	8,585,210	31,350	8,616,560		
	1900	—	163,000	436,200	1,685,200	157,500	—	—	2,441,900	80,650	2,522,550	2,000	2,524,550	536,172	3,060,722		
Összesen — Zusammen	78,400	770,000	4,350,008	26,039,090	9,406,660	—	—	40,644,158	1,218,718	41,862,876	326,700	42,189,576	3,705,548	45,895,124			

1896	33,790	166,430	504,000	11,329,130	547,448	12,580,798	261,240	12,842,038	183,600	13,025,638	4,064,128	17,089,766
1897	35,820	214,940	388,800	11,266,298	1,408,280	13,314,138	465,180	13,779,318	523,320	14,302,638	2,336,756	16,639,394
1898	—	—	908,072	9,445,732	2,837,616	13,191,420	380,720	13,572,140	41,080	13,613,220	193,270	13,806,490
1899	31,400	—	840,400	9,203,820	5,967,000	16,042,620	75,400	16,118,020	83,290	16,201,310	1,043,360	17,244,670
1900	—	120,000	669,000	6,735,000	825,000	8,349,000	262,500	8,611,500	17,380	8,628,880	1,052,600	9,681,480
Összesen — Zusammen	101,010	501,370	3,310,272	47,979,980	11,585,344	63,477,976	1,445,040	64,923,016	848,670	65,771,686	8,690,114	74,461,800
1896	28,600	40,000	1,207,400	3,196,000	1,200,000	5,672,000	286,400	5,958,400	40,000	5,998,400	8,300	6,006,700
1897	90,000	81,200	2,243,400	8,837,600	2,492,400	13,744,600	650,310	14,394,910	232,470	14,627,380	3,197,920	17,825,300
1898	—	96,000	2,411,000	10,099,000	1,456,000	1,056,640	1,056,640	15,118,640	30,810	15,149,450	2,147,360	17,296,810
1899	44,000	—	964,000	8,910,000	2,412,000	12,330,000	286,720	12,616,720	56,400	12,673,120	1,110,300	13,783,420
1900	—	—	946,000	2,390,000	1,653,000	4,989,000	173,500	5,162,500	18,120	5,180,620	583,828	5,764,448
Összesen — Zusammen	162,600	217,200	7,771,800	33,432,600	9,213,400	50,797,600	2,453,570	53,251,170	377,800	53,628,970	7,047,708	60,676,678
1896	92,732	357,300	1,278,740	2,129,020	670,400	4,528,192	239,960	4,768,152	28,800	4,796,952	496,570	5,293,522
1897	19,600	127,300	740,300	4,330,200	722,800	5,940,200	152,720	6,092,920	38,600	6,131,520	6,765,720	12,897,240
1898	53,000	—	1,004,720	3,790,994	1,755,200	6,603,914	313,100	6,917,014	40,920	6,957,934	1,331,942	8,289,876
1899	—	59,200	1,086,060	2,326,400	—	3,471,660	296,780	3,768,440	214,200	3,982,640	602,220	4,584,860
1900	40,000	—	210,900	1,449,160	—	1,700,060	122,810	1,822,870	2,060	1,824,930	164,930	1,989,860
Összesen — Zusammen	205,332	543,800	4,320,720	14,025,774	3,148,400	22,244,026	1,125,370	23,369,396	324,580	23,693,976	9,361,382	33,055,358
1896	2,242,020	1,588,840	3,564,888	923,720	410,000	8,729,468	345,292	9,074,760	43,440	9,118,200	6,754,836	15,873,036
1897	2,055,307	2,083,140	3,649,240	1,880,062	—	9,667,749	476,530	10,144,279	58,980	10,203,259	11,946,498	22,149,757
1898	1,875,012	2,501,500	1,992,090	2,024,220	—	8,392,822	262,930	8,655,752	22,460	8,678,212	6,326,136	15,004,348
1899	1,639,130	1,119,580	1,254,460	1,486,400	—	5,499,570	364,530	5,864,100	426,746	6,290,846	7,437,502	13,728,348
1900	724,700	836,400	986,600	462,400	—	3,010,100	149,940	3,160,040	90,859	3,250,899	3,574,474	6,825,373
Összesen — Zusammen	8,536,169	8,129,460	11,447,278	6,776,802	410,000	35,299,709	1,599,222	36,898,931	642,485	37,541,416	36,639,446	74,180,862
1896	2,433,142	2,254,970	7,057,386	27,195,950	10,526,262	49,467,710	1,745,032	51,212,742	421,440	51,634,182	15,261,024	66,895,206
1897	2,265,127	2,671,580	8,357,340	36,042,376	7,850,916	57,187,339	2,041,540	59,228,879	916,970	60,145,849	27,327,126	87,472,975
1898	1,928,012	2,837,100	7,511,890	34,908,474	12,803,305	59,988,781	2,268,318	62,257,099	314,470	62,571,569	12,310,774	74,882,343
1899	1,773,560	1,278,780	5,486,320	31,869,758	13,341,292	53,749,710	1,181,630	54,931,340	1,124,936	56,056,276	11,383,521	67,439,797
1900	764,700	1,119,400	3,248,700	15,403,760	11,519,718	32,056,278	802,200	32,858,478	168,519	33,026,997	7,076,004	40,103,001
Összesen — Zusammen	9,164,541	10,161,830	31,661,636	145,420,318	56,041,493	252,449,818	8,088,720	260,488,538	2,946,355	263,434,873	73,358,449	336,793,322
1896	3,433,726	3,076,850	8,177,466	29,486,070	10,526,262	54,700,374	2,101,208	56,801,582	451,430	57,253,012	16,698,688	73,951,700
1897	3,538,659	3,333,052	9,108,980	37,644,326	7,850,916	61,475,933	2,543,370	64,019,303	991,620	65,010,923	33,353,504	98,364,427
1898	3,250,528	3,745,000	9,499,790	40,264,760	13,412,827	70,172,905	2,984,128	73,157,033	356,490	73,513,523	15,601,992	89,115,515
1899	3,073,812	2,267,974	7,012,102	46,114,992	14,333,292	72,802,172	1,725,738	74,527,910	1,247,776	75,775,686	16,043,583	91,819,269
1900	1,506,622	2,457,606	4,113,600	17,428,935	12,118,718	37,625,481	1,128,329	38,753,810	322,655	39,076,465	10,139,414	49,215,879
Összesen — Zusammen	14,803,347	14,880,482	37,911,938	170,939,083	58,242,015	296,776,865	10,482,773	307,259,638	3,369,971	310,629,609	91,837,181	402,466,790

VII.

VIII.

IX.

Budapest

Egy-egy újból épült lakóháznak átlagos építkezési költsége (koronában), 1896—1900.

Durchschnittliche Baukosten je eines neuerbauten Wohnhauses (in Kronen), 1896—1900.

Év Jahr	I.		II.		III.		Kültelek Extravillan		Összesen jobbpart Zusammen rechtl. Ufer		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X. és kültelek X. u. Extravillan		Összesen balpart Zusammen linkes Ufer		Budapest			
	kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk		kerület — Bezirk	
1896	79,758	167,200	22,880	10,542	40,564	467,422	206,112	165,556	161,292	141,800	116,108	41,372	109,442	94,148																
1897	137,172	83,553	18,313	13,248	31,077	223,851	207,232	161,985	170,694	141,433	42,968	111,259	94,288																	
1898	121,042	148,028	67,225	15,618	57,864	220,204	146,186	209,806	212,765	159,795	143,563	51,807	134,504	112,818																
1899	130,667	261,996	44,401	16,110	93,854	269,859	225,376	189,607	254,645	189,692	165,317	51,398	160,987	135,572																
1900	113,892	150,827	62,590	18,332	55,141	638,018	355,555	162,793	245,559	199,560	121,433	46,309	182,138	135,832																

17. sz. tábla.

Tabelle Nr. 17.

Az építkezési költségek megoszlása az építő-tulajdonos jellege szerint, 1896—1900.

Vertheilung der Baukosten nach der Eigenschaft des Baueigenthümers, 1896—1900.

	Az építkező megnevezése Benennung des Baueigenhümers				Összesen Zusammen			
	1896	1897	1898	1899	1900	Összesen Zusammen		
Állam- és állami intézetek, ¹⁾ Staat und Staatsinstitute	2,530,200	5,251,240	4,333,022	1,579,760	2,141,100	15,835,322		
A főváros. Die Hauptstadt	1,973,730	13,913,480	3,303,482	4,102,614	2,419,662	25,712,978		
Egyházak, felek, intézm. Kirchengemeinden, Confess., Anstalten	1,665,748	818,080	87,750	952,756	421,200	3,945,534		
Katonai hatóságok, Militärbehörden	1,221,000	4,966,000	4,076,880	3,978,238	287,500	14,529,618		
M. kir. államvasút, Kgl. unq. Staatsisenbahn	1,392,280	794,340	820,060	151,600	440,792	3,599,072		
Egyéb közlekedési vállalatok, Sonstige Verkehrsanstalten	709,260	780,224	342,976	457,790	1,397,800	3,688,050		
Hitelintézetek, Creditinstitute	178,000	18,800	—	444,000	1,320,600	1,961,400		
Biztosító intézetek, Versicherungsanstalten	—	—	—	—	480,300	480,300		
Ipari részvénytársulatok, Industrielle Actiengesellschaften	1,864,952	4,181,504	1,859,858	4,379,850	2,176,222	14,462,416		
Egyéb részvénytársulatok, Sonstige Actiengesellschaften	3,924,450	893,972	12,300	—	1,060,000	5,890,722		
Egyesületek, Vereine	1,567,880	1,630,360	1,205,560	1,023,960	788,380	6,216,140		
Magánosok, Private	56,924,200	65,116,427	73,073,597	74,748,701	36,282,323	306,145,248		
Összesen, Zusammen	73,951,700	98,364,427	89,115,515	91,819,269	49,215,879	402,466,790		

¹⁾ Kivéve az államvasutakat, Ohne die Staatsbahnen.

18. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 18. (Forts.)

Anyag vagy munka megnevezése <i>Benennung des Materials oder der Arbeit</i>	Ár — Preis			
	1896		1900	
	K	f	K	f
1 m ³ 26—105 mm. vastag tölgyfa-deszka és palló, 1 m ³ 26—105 mm. starke Eichenbretter und Pfosten	107	60	104	—
1 m ³ 26—105 mm. vastag vörösfenyő-deszka és palló, 1 m ³ 26—105 mm. starke Bretter und Pfosten aus Lärchenholz	88	—	89	—
1 m ³ 26—105 mm. vastag borovi fenyő-deszka és palló, 1 m ³ 26—105 mm. starke Bretter und Pfosten aus Föhrenholz ¹⁾	60	—	60	—
1 m ³ 26—33 mm. vastag fenyőléc 6 m. hoszszig, 1 m ³ 26—33 mm. starke Fichtenlatten, bis zu 6 m. Länge	32	—	32	—
c) Egyéb anyagok. — Sonstige Materialien.				
1 m ³ tiszta bányahomok, 1 m ³ reiner Gruben-Sand	3	—	2	80
1 m ³ I. oszt. szt.-mihályi bányakavics, 1 m ³ Szt.-Mihályer Gruben-Schotter I. Klasse	7	—	7	—
1 m ³ kövér fehér veremmész, 1 m ³ fetter weisser Gruben-Kalk	16	—	16	—
100 kg. román cément, 100 kg. hydraulischer Kalk	2	60	2	60
100 kg. portland cément, 100 kg. Portland-Cement	5	40	4	70
1 métermázsza csavarvas, 1 Meterzentner Schraubeneisen (rúdvasanyag, Rohmaterial in Stangeneisen)	21	—	18	—
1 métermázsza hengerelt vastartó, 1 Meterzentner schmiedeiserne gewalzte Träger	23	30	19	—
1 métermázsza árnyékszék-ólomcső, 1 Meterzentner Closet-Bleirohr	50	—	60	—
1 m. mázsa 12-es számú horganybádóg, 1 Mtznr 12-er Zinkblech	56	—	75	—
1 m. mázsa 18-as számú horganyzott vasbádóg, 1 Mtznr 18-er verzinktes Eisenblech	45	—	55	—
II. Munkabérek. — Arbeitslöhne.				
Kőmivespallér napszáma, Maurerpolier-Taglohn	9	—	9	—
Kőműveslegény napszáma, Maurergesell-Taglohn	3	40	3	60
Habarcskészítő napszáma, Mörtelmacher-Taglohn	2	30	2	20
Férfi napszámos napszáma, Handlanger-Taglohn	2	20	2	—
Női napszámos napszáma, Handlangerin-Taglohn	1	20	1	20
Kőfaragópallér napszáma, Steinmetzpolier-Taglohn	9	—	9	—
Kőfaragósegéd napszáma puha munkára, Steinmetzgehilfen-Taglohn für weiche Arbeiten	6	—	6	—
Ugyanaz márványkő-munkára, Dasselbe für Marmorarbeiten	7	—	7	—
Ugyanaz gránitkő-munkára, Dasselbe für Granitarbeiten	8	—	8	—
Ácspallér napszáma, Zimmermannpolier-Taglohn	6	—	5	—
Ácssegéd napszáma, Zimmermannsgesell-Taglohn	4	50	4	—
Kétfogatu fuvaros napszáma, Tagesfuhrlohn für Zweispänner	14	—	12	—
Asztaloslegény napszáma, Bautischler-Taglohn	5	—	3	60
Lakatoslegény napszáma, Schlossergesell-Taglohn	5	—	3	60
Mázolósegéd napszáma, Anstreichergesell-Taglohn	4	—	4	—
Érezősegéd napszáma, Floderergesell-Taglohn	6	—	6	—
Bádógossegéd napszáma, Spenglergesell-Taglohn	7	—	6	50
Kövezősegéd napszáma, Pflasterergesell-Taglohn	5	—	5	—
Üvegsegéd napszáma, Glaserergesell-Taglohn	4	—	6	—
Cserépfedősegéd napszáma, Ziegeldeckergesell-Taglohn	4	70	5	—
Palafedősegéd napszáma, Schieferdeckergesell-Taglohn	6	—	6	40
Sóskuti kő simára dolgozása 1.5 m ³ nagyságig köbméterenként, Bearbeitung des Söskuter Steines bis 1.5 m ³ (Grösse (glatt) pro 1 m ³)	30	—	32	—
Ugyanaz párkányzattal, Dasselbe mit Gestins	6)	—	66	—
1 m ² 16 cm. vastag sóskuti kőlapnak simára dolgozása, Glatte Bearbeitung einer 16 cm. starken Söskuter Steinplatte pro 1 m ²	5	.	6	—

¹⁾ 5-69 méternél hosszabb deszkáknál és pallóknál 10% még hozzáadatik az egységárhoz. (Bei den Brettern und Pfosten, welche länger als 5-69 m. sind, wird zu den Einheitspreisen noch 10% dazu geschlagen.)

18. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 18. (Forts.)

Anyag vagy munka megnevezése <i>Benennung des Materials oder der Arbeit</i>	Ár — Preis			
	1896		1900	
	K	f	K	f
1 m ² Ugyanaz, de 24 cm. vastag, <i>Dasselbe, 24 cm. stark</i>	7	—	7	20
1 m ² 16 cm. vastag kőlap kidolgozása parkányzattal, <i>Glatte Bearbeitung einer 16 cm. starken Platte mit Gesims pr. m²</i>	9	—	9	—
1 m ² Ugyanaz, esakhogy 24 cm. vastag, <i>Dasselbe jedoch 24 cm. stark</i>	10	—	12	—
1 m ³ haraszi kő simára dolgozása, 1.5 m ³ nagyságig, <i>Glatte Bearbeitung eines m³ Harasztier Steines bis zu 1.5 m³ Grösse</i>	70	—	80	—
1 m ² haraszi kő simára dolgozása <i>Glatte Bearbeitung eines m² Harasztier Steines</i>	20	—	20	—
1 m ³ vörös márvány simára dolgozása 1.5 m ³ nagyságig, <i>Glatte Bearbeitung eines m³ rothen Marmors bis 1.5 m³ Grösse</i>	80	—	80	—
1 m ³ vörös márványlap simára dolgozása, <i>Glatte Bearbeitung einer m² rothen Marmorplatte</i>	20	—	17	—
1 m ² vörös márványlapnak csak csiszolása, <i>Schleifen einer rothen Marmorplatte pr. m²</i>	6	—	6	—
1 f. m. 16/32 cm. homokkő-lépcsőfok simára dolgozása, <i>Glatte Bearbeitung einer 16/32 cm. Stufe aus Sandstein pr. current Meter</i>	3	60	3	60
Ugyanaz kemény mészkőből, <i>Dasselbe aus hartem Kalkstein</i>	5	—	5	—
1 m ³ puha fenyőfa lekötése és kidolgozása, <i>1 m³ weiches Fichtenholz (abbinden und ausarbeiten)</i>	12	—	12	—
1 m ³ tölgyfa lekötése és kidolgozása, <i>Desgleichen 1 m³ Eichenholz</i>	20	—	18	50
III. Anyag munkával együtt. — Material sammt Arbeit.				
1. Kőművesmunka. — Maurerarbeiten.				
1 m ³ téglafalazat közönséges mészhabarecsal vakolás nélkül földszint, <i>1 m³ Ziegelmauerwerk mit gewöhnlichem Mörtel ohne Verputz, ebenerdig</i>	17	50	14	50
Ugyanaz 2 oldali vakolással és kétszeri meszeléssel, <i>Dasselbe, mit beiderseitigem Verputz und 2-maligem Weisseln</i>	18	80	16	—
1 m ³ földkiemelés és elfuvarozás, <i>1 m³ Erdaushub und Wegführen</i>	2	60	2	50
1 m ³ beton (1 rész vizálló mész, 2 rész homok és 5 rész dunakavics), <i>1 m³ Beton (1 Theil hydraulischer Kalk, 2 Theile Sand und 5 Theile Donauschotter)</i>	17	—	16	—
1 m ² betonburkolat 8 cm. beton és 2 cm. vastag portlandcement simítással, <i>Betonpflaster 8 cm. Beton und 2 cm. starkem Portlandcementstrich geschliffen pr. m²</i>	5	—	3	90
Fekvő téglalburkolat m ² -ként, <i>Ziegelpflaster mit flachgelegten Ziegeln pr. m²</i>	1	80	1	80
2. Kőfaragómunka. — Steinmetzarbeiten.				
1 m ³ sóskuti kő simára dolgozva 1.5 m ³ -ig, <i>Soskuter Stein glatt bearbeitet bis 1.5 m³ Grösse pr. m³</i>	120	—	120	—
1 m ² 16 cm. vastag sóskuti kőlap, <i>16 cm. starke Soskuter Steinplatte pr. m²</i>	22	—	20	—
1 m ³ haraszi kő simára dolgozva 1.5 m ³ -ig, <i>Harasztier Stein glatt bearbeitet bis 1.5 m³ pr. m³</i>	200	—	200	—
1 m ² 16 cm. vastag haraszi kőlap simára dolgozva, <i>16 cm. starke Harasztier Steinplatte glatt bearbeitet pr. m²</i>	48	—	48	—
1 m ³ vörös márvány simára dolgozva 1.5 m ³ -ig, <i>Rother Marmor glatt bearbeitet bis 1.5 m³ pr. m³</i>	180	—	180	—
1 m ³ vörös márványlap 13 cm. vastag finoman szemcsézve, <i>Rothe Marmorplatte 13 cm. stark, fein gestockt pr. m²</i>	48	—	45	—
1 m ² vörös márvány simára dolgozva és csiszolva 13 cm. v., <i>1 m² rothe Marmorplatte glatt bearbeitet und geschliffen, 13 cm. stark pr. m²</i>	60	—	58	—
1 f. m. homokkő-lépcsőfok finoman szemcsézve 16/38 cm., <i>Sandsteinstufe fein gestockt 16/38 cm. pr. Current M.</i>	10	—	9	—
1 f. m. ugyanilyen lépcsőfok, de haraszi kőből, <i>Desgleichen, jedoch von Harasztier Stein pr. Current M.</i>	14	—	12	—

Anyag vagy munka megnevezése <i>Benennung des Materials oder der Arbeit</i>	Ár — Preis			
	1896		1900	
	K	f.	K	f.
3. Ácsmunka. — Zimmermannarbeiten.				
1 m ² 22—24 cm. közép vastagságu fűrészelt csapos gerenda-mennyezet 6 m. hosszú, <i>Doppelboden aus 22—24 cm. mittelstarken gesägten Holzstämmen bis 6 M. Länge pr. m².</i>	4	—	5	—
1 m ² 22—24 cm. közép vastagságu faragott csapos gerenda-mennyezet 6 m. hosszú, <i>Doppelboden aus 22—24 mittelstarken gezimmerten Holzstämmen bis 6 m. Länge pr. m².</i>	4	50	5	50
1 m ² fődélszék 33° alatti hajlással, a szükséges vasalkatrézsekkel, felállítással léccelzéssel együtt, <i>Dachstuhl mit 33° Neigung mit den nöthigen Eisenbestandtheilen sammt Aufstellung und Einlatten (középar, Mittelpreis).</i>	5	—	5	50
1 m ² 26 mm. erős hajópadló a szükséges párnafákkal, székléczekkel, 12—18 cm. széles vágányos és eresztékes puhafa-deszkákból, <i>Schiffboden mit Nuth und Feder 26 mm. stark, aus 12—18 cm. breiten Fichtenbrettern mit den nöthigen Polsterhölzern und Sesselleisten pr. m².</i>	2	60	2	40
1 m ² 26 mm. erős amerikai tölgyfa-padló a szükséges 8/8 cm.-es párnafákkal, vakpadló és keményfa-székléczekkel, <i>Amerikanischer Eichenholzfußboden 26 cm. stark, mit den nöthigen 8/8 cm. starken Polsterhölzern, Blindboden und Hartholz-Sesselleisten</i>	6	80	6	30
4. Asztalosmunka. — Tischlerarbeiten.				
1 m ² borított kapu 5 cm. vastag pallóból és keményfaborítással, <i>1 m² verschaltetes Thor aus 5 cm. starken Pfosten, mit harter Verschalung</i>	40	—	32	—
1 m ² Ugyanaz teljesen puhafából, <i>1 m² dasselbe aber aus Weichholz</i>	25	—	20	—
1 m ² puhafa és redőnyformára borítva 2·5 cm. vastag deszkából, <i>1 m² weich und Jalousie-artig verschalt aus 2·5 cm. starken Brettern</i>	16	—	11	—
1 m ² vésett munka hornyolattal 5 cm. vastag szegélylyel és 3·5 cm. vastag bélezettel, 2 oldalon gyalulva egy és két szárnyu ajtók számára tölgyfából, <i>1 m² gestemmte Arbeit mit Kehlstössen, mit 5 cm. starken Friesen und 3·5 m. dicken Füllungen, beiderseits gehobelt für ein- und zweiflügelige Thüren aus Eichenholz</i>	24	—	20	—
1 m ² Ugyanaz puhafából, <i>1 m² dasselbe aus Weichholz</i>	15	—	13	—
1 m ² 3·5 cm. vastag, gyalult és összeillesztett puhafa-padló 8/8 cm. vastag párnafákkal és székléczczel, <i>1 m² 3·5 cm. starker weicher Fußboden gehobelt und gefugt sammt 8/8 cm. starken Polsterhölzern und Sesselleisten</i>	3	50	3	30
1 m ² külső-belső befelé nyíló ablak, ablaktokkal és ablakszárnyakkal. Az ablakszárnyak boróvi fenyőfából a többi alkatrész lucfenyőből készítve, <i>1 m² innere u. äusserere nach innen aufgehende Fenster, Fensterstock und Fensterflügel. Die Fensterflügel aus Föhren (Borover), die übrigen Bestandtheile aus Fichtenholz</i>	16	—	13	—
1 m ² ugyanaz, de csak külső, <i>1 m² desgleichen jedoch nur äusseres</i>	9	—	8	—
1 m ² külső-belső ablak, pallótokban ki- és befelé nyíló, <i>1 m² innere u. äusserere Fenster im Pfostenstock nach innen und aussen aufgehend</i>	12	—	10	—
1 m ² ugyanaz, de csak külső, <i>1 m² dasselbe jedoch nur äusseres</i>	9	—	8	—
1 m ² falborítás, <i>1 m² Lamberie</i>	9	—	7	—
1 m ² koczkapadló 8/8 cm.-es párnafákkal, vakpadlóval, székléczczel, teljesen készen enyvezett tölgyfa-táblákból, <i>1 m² Parquetboden sammt 8/8 cm. starken Polsterhölzern, Blindboden und Sesselleisten, vollkommen fertig aus geleimten Eichenholztafeln</i>	10	—	9	—
5. Lakatosmunka. — Schlosserarbeiten.				
1 drb külső-belső 4 szárnyu ablak, felnyíló keresztrel, bevéssett tolózárral, sárgaréz-felszereléssel, <i>1 Stück innere u. äusserere Fenster mit aufgehendem Mittelstück, eingelassenem Schubriegel und Messingoliven, complet</i>	14	—	11	—
1 drb 4 szárnyu ablaktábla teljesen felszerelve, <i>1 Stück Fensterladen mit 4 Flügeln, complet beschlagen</i>	8	—	7	60

18. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 18. (Forts.)

Anyag vagy munka megnevezése <i>Benennung des Materials oder der Arbeit</i>	Ár — Preis			
	1896		1900	
	K	f	K	f
1 drb külső-belső négyszárnyu ablak szilárd keresztel, forgantyukkal, zárható, teljesen felszerelve, 1 Stück inneres und äusseres 4 flügliges Fenster mit festem Kreuz, mit Reiber zu schliessen, komplett beschlagen	12	—	11	—
1 drb egyszárnyu keresztajtó 3 bevéssett pánttal, bevéssett zárral, zárfogóval, sárgaréz felszereléssel. 1 Stück einflüglige Kreuzthür mit 3 Kegehn, 3 Bändern, eingelassenem Schloss und Messingdrücker, komplett beschlagen	9	—	8	—
1 drb 2 szárnyu szobaajtó 6 bevéssett pánttal, két bevéssett tolóreteszszel és reteszfogóval, bevéssett zár- és zárfogóval, sárgaréz-felszereléssel, 1 Stück 2 flüglige Zimmerthür mit 6 Kegehn und Bändern, zwei eingelassenen Riegeln, Stemmenschloss und eingelassenem Drucker, Messingausstattung	15	—	14	—
1 m ² egyszerűbb diszitési folyosó- és fölépcsőrács kovácsolt vashól, 1 m ² einfach verziertes Gang- und Stiegengitter aus Schmiedeeisen	22	—	17	—
1 m ² közönséges folyosó-, ablak- és melléklépcsőrács, 1 m ² einfaches Gang-, Stiegen- und Fenstergitter	16	—	14	50
1 métermázsa kapocsvas, 1 Meterzentner Schliesseisen (kész falkötővas, fertige Schliesseisen)	26	—	22	60
6. Mázolómunka. — Anstreicherarbeiten.				
1 m ² 2-szeres minium-mázolás, 1 m ² 2-maliger Minium-Anstrich	—	70	—	70
1 m ² 3-szoros fehér mázolás, 1 m ² 3-maliger weisser Anstrich	1	20	1	20
1 m ² 3-szoros barna mázolás, 1 m ² 3-maliger glatter, brauner Anstrich	—	80	—	80
1 m ² 2-szoros barna mázolás, tölgyfa erezéssel, 1 m ² 3-maliger brauner Anstrich, geflüdert	1	20	—	80
7. Bádógosmunka. — Spenglerarbeiten.				
1 métermázsa árnyékszék-ólmescső felállítással együtt, 1 Mtrzt. Closebleirohr sammt Aufstellung	75	—	85	—
1 m ² 12-es számú horganybádógfedés, 1 m ² 12-er Zinkblecheindeckung	5	50	6	50
1 m ² 18-as számú horganyzott vashádógfedés, 1 m ² Eindeckung mit 18-er verzinktem Eisenblech	4	60	5	20
1 f. m. hajlatbádóg 63 cm. széles 18-as számú horganyzott vashádógból, 1 m. Ichsenblech 63 cm. breit aus 18-er verzinktem Eisenblech	2	40	2	60
1 f. m. ugyanezen munka 14-es számú horganybádógból, 1 m. dieselbe Arbeit aus 14-er Zinkblech	4	50	5	20
1 f. m. ereszszerelő és szerelvény 20 cm. bőséggel, a szükséges vashorgokkal, 18-as számú horganyzott vashádógból, 1 m. Dachsaum-einfassung und Saumrinne 20 cm. innere Lichten mit den dazu benöthigenden Eisenklampfen aus 18-er verzinktem Eisenblech	5	—	5	60
1 f. m. függő ereszszerelő 22 cm. bőséggel, 14-es számú horganybádógból, vashorgokkal, 1 m. Hängerinne, 22 cm. innere Lichten, aus 14-er Zinkblech mit den nöthigen Eisenhacken	4	40	4	80
1 f. m. 13 cm. bőséggű lefolyósó, 12-es számú horganybádógból, a szükséges széles vasgyűrűkkel, 1 m. Ablaufrohr, 13 cm. innere Lichte aus 12-er Zinkblech mit den nöthigen breiten Ringen	4	—	4	50
1 f. m. ugyanilyen lefolyósó, de 15 cm. belvilággal, 1 m. gleiches Ablaufrohr, jedoch 15 cm. innere Lichten	4	30	4	80
8. Cserépfedőmunka. — Ziegeldeckerarbeiten.				
1 m ² dupla cserépfedés ujlaki cseréppel, a szükséges habarcs-munkával, ² / ₃ em-es átfogással, 1 m ² Doppeldeckung mit Neustifter Dachziegeln mit der nöthigen Mörtelarbeit 8—8 cm. Übergreifung	2	—	1	96
1 m ² ugyanaz apatini cseréptéglával, 1 m ² dieselbe Arbeit jedoch mit Apatiner Dachziegeln	1	90	1	70
1 m ² dupla cserépfedés ujlaki cseréppel, minden egyes cserép habarcsba rakva, 1 m ² Doppeldeckung mit Neustifter Dachziegeln, alle Ziegeln in Mörtel gelegt	2	20	2	10

